

Kunst i tall 2018

Inntekter fra musikk, litteratur,
visuell kunst og scenekunst

**Jon Martin Sjøvold, Mia B. Nilssen Haave, Kjetil
Helgeland, Ranjit Kaur og Lars Ivar Slemdal**

Copyrights © 2019 by Norsk kulturråd /
Arts Council Norway
All Rights Reserved

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

Utgitt av Kulturrådet
ISSN: 2535-6070

Kulturrådet
Postboks 8052 Dep
0031 Oslo
Tlf. +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturrad.no

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:
[Sjur Færøvig, sjur.farovig@kulturrad.no](mailto:sjur.farovig@kulturrad.no)

Materialet er vernet etter åndsverksloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Redaktør:
Øyvind Prytz

Forsidebilde:
Ane Graff, The Goblets (Alzheimer's Disease) 2018.
Foto: RH Studio
© Ane Graff.

Design av Bleed
Trykket av Maske

Kulturrådets utgivelser omfatter forsknings- og utredningsarbeider med relevans for kunst- og kulturlivet, kulturpolitikk og forvaltning og for forskere på kulturfeltet. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene, står for den enkelte forfatters regning og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger.

For mer informasjon om Kulturrådets utgivelser:
www.kulturradet.no

Kunst i tall 2018

Inntekter fra musikk, litteratur,
visuell kunst og scenekunst

**Jon Martin Sjøvold, Mia B. Nilssen Haave, Kjetil
Helgeland, Ranjit Kaur og Lars Ivar Slemdal**

Forord

På forsiden av denne publikasjonen vises et kunstverk av Ane Graff. Verket inngår i serien «The Goblets», en rekke glassbeger som inneholder giftige stoffer som kvikksølv, sølv, tinn, sink, kadmium, bly med flere. Stoffene kommer fra produkter vi omgir oss med i hverdagen, og er antatte miljøfaktorer i utviklingen av forskjellige autoimmune sykdommer. Kunstneren retter oppmerksomheten vår mot hvordan kroppens møte med disse stoffene kan skade immunsystemet og føre til at kroppen angriper sitt eget vev. Ane Graff er en av to norske kunstnere som deltok på årets Veneziabiennale, den tradisjonsrike samtidskunstutstillingen som i 2019 ble arrangert for 58. gang. At Graff ble invitert til å vise sine verk i en slik sammenheng, er en klar internasjonal anerkjennelse av kunstnerskapets kvaliteter.

Verdiene slike kunstneriske kvaliteter gir oss, er ikke målbare på samme måte som de økonomiske verdiene som er i fokus i denne rapporten. Om en verdsettelse av kunstområdene lot seg gjennomføre, ville den med stor sannsynlighet vist at kunstens samlede verdi er langt større enn de rapporterte økonomiske verdiene. Det er allikevel nyttig å måle det som faktisk lar seg måle, for eksempel kunstens økonomiske sider, så lenge kunstens verdi ikke reduseres gjennom dette – og så lenge de økonomiske verdiene ikke blir målet på om kunsten lykkes eller ei.

Denne rapporten er et bidrag til kunnskap om kunstmarkedets økonomiske utvikling og fremveksten av nye plattformer og transaksjonsformer for salg av kunst. Årets *Kunst i tall*-rapport viser igjen med tydelighet hvor store økonomiske verdier kunsten bidrar med i vårt samfunn. Målet er å gi økt kunnskap om inntektene på de ulike kunstområdene og hvordan disse utvikler seg, gjennom å fremskaffe sammenlignbare tall over tid. På musikkområdet er det gjort målinger i en syvårsperiode (2012–2018), på litteraturområdet i seks år (2013–2018) og på feltet visuell kunst i fem år (2014–2018). I tillegg er det nå tredje gang det foreligger en måling av scenekunstområdet.

Sammen med Kulturrådets forskningsprogrammer, evalueringer og øvrige kunnskapsproduksjon belyser denne rapporten kunstens betydning og samfunnsrolle. Rapporten inngår i kunnskapsgrunnet for kultursektoren og underbygger kunstområdenes verdiskaping.

Prosjektet er utført av Rambøll Management Consulting, og bidrag fra en lang rekke aktører på de ulike kunstområdene har vært avgjørende for å få frem de tallene som nå foreligger. Vi retter en stor takk til alle som har bidratt til dette arbeidet.

Renate Enemark Bergersen
Avdelingsdirektør

Bidragstere

Jon Martin Sjøvold har mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og er seniorkonsulent i Rambøll. Jon Martin har vært prosjektleder for Kunst i tall 2018.

Kjetil Helgeland har en mastergrad i sosiologi fra Universitetet i Oslo og er seniorkonsulent i Rambøll. Kjetil har hatt hovedansvaret for statistikkproduksjonen for musikk.

Lars Ivar Slemdal har en mastergrad i organisasjon, ledelse og arbeid fra Universitetet i Oslo og er konsulent i Rambøll. Lars Ivar har hatt hovedansvaret for statistikkproduksjonen for visuell kunst.

Mia B. Nilssen Haave har mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo og er konsulent i Rambøll. Mia har hatt hovedansvaret for statistikkproduksjonen for scenekunst.

Ranjit Kaur har en mastergrad i samfunnsøkonomi fra Universitetet i Oslo og en mastergrad i internasjonal- og utviklingsøkonomi fra Universitetet i Namur. Ranjit er seniorkonsulent i Rambøll og har hatt hovedansvaret for statistikkproduksjonen for litteratur.

Innhold

9 Innledning

10 Bakgrunn

11 Samlede inntekter i kunstbransjene

11 Samlede inntekter i Norge

15 Inntekter fra utlandet

17 Musikk i tall 2018

18 Samlede inntekter i musikkbransjen

19 Samlede inntekter i Norge

31 Samlede inntekter fra utlandet

35 Litteratur i tall 2018

36 Samlede inntekter ilitteraturbransjen

37 Samlede inntekter i Norge

54 Samlede inntekter fra utlandet

57 Visuell kunst i tall 2018

58 Samlede inntekter i den visuelle kunstbransjen

59 Samlede inntekter i Norge

74 Samlede inntekter fra utlandet

79 Scenekunst i tall 2018

80 Samlede inntekter fra scenekunstbransjen

81 Samlede inntekter i Norge

89 Samlede inntekter fra utlandet

95 Metode

125 English summary

Innledning

1.1 Bakgrunn

Kunst i tall 2018 presenterer kunnskap om inntekter i musikk-, litteratur-, visuell kunst- og scenekunstbransjen i Norge. På musikk- og litteraturområdet har Rambøll samlet inn inntektstall siden henholdsvis 2012 og 2013. Visuell kunst ble inkludert fra målingen for 2014, og scenekunstheltet ble inkludert i 2016.

Omsetning av kunst skjer på forskjellige måter i ulike deler av kunstbransjen, og er preget av forskjellige strukturer for produksjon, støtte, visning og konsum av kunstformer. Likevel er det noen fellestrekk mellom bransjer og kunstfelt når det gjelder hvordan kunstomsetning skjer. Kunstomsetning oppstår for eksempel ved at det betales for å oppleve og konsumere allerede produsert kunst – for eksempel ved å kjøpe en vinylplate med innspilt musikk, kjøpe en bok i en bokhandel eller kjøpe et maleri på et auksjonshus. I alle disse tilfellene betaler en forbruker for en kunstopplevelse som er produsert og ferdigstilt fra kunstnerens side. Inntekter fra denne typen kunstomsetning omtaler vi som salgsinntekter. En annen form for kunstomsetning skjer når en forbruker betaler for å oppleve en fremføring eller en visning av kunst. Et eksempel er når en forbruker kjøper en billett for å gå på en konsert for fremføring av musikk eller betaler for inngang til et museum der visuell kunst er utstilt. Inntekter fra denne formen for kunstomsetning omtaler vi som *fremføringsinntekter/konsertinntekter/visningsinntekter*. En tredje form for kunstomsetning vi inkluderer i *Kunst i tall*, er *opphavsrettslige inntekter* som genereres som følge av en visning eller et konsum/kjøp av kunst fra en forbruker.

I de følgende avsnittene presenteres hovedlinjene for inntektene i de fire kunstbransjene i perioden 2016–2018. Videre vil vi gå nærmere inn i datamaterialet gjennom egne kapitler for hvert av kunstområdene. I kapitlene fremkommer også lengre tidsserier for de bransjene vi målte før 2016.

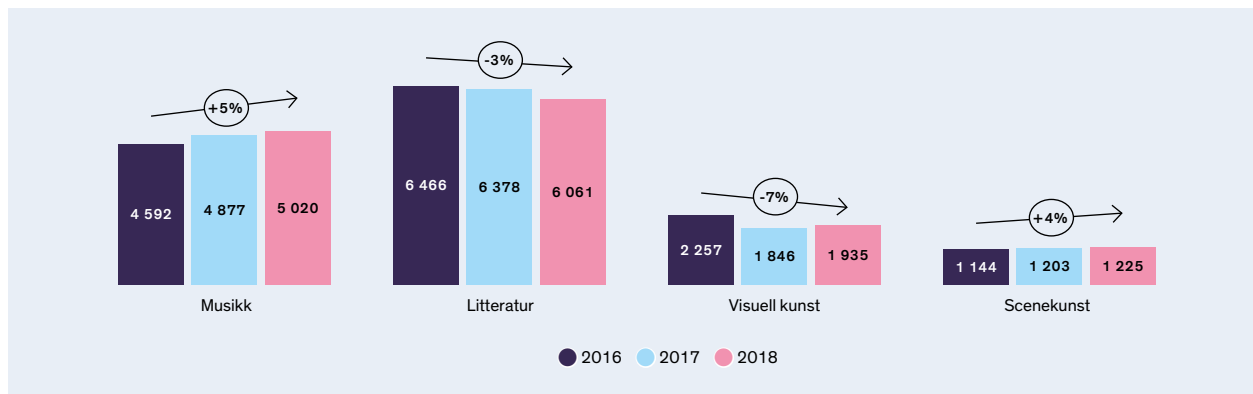
Et viktig poeng, som fremkommer av redegjørelsen i de neste avsnittene, er de store strukturforskjellene i de fire kunstområdene. Dette gjenspeiles i fordelingen av inntekter i de tre hovedkategoriene. Et viktig skille går mellom kunstområder som har inntekter fra salg av et fysisk objekt, som musikkbransjen, litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen – og scenekunstbransjen, hvor dette ikke er tilfelle. Et annet skille gjelder fremføringsinntekter. Det er lite inntekter i innenfor denne kategorien i litteraturbransjen, men dette utgjør den store majoriteten av de samlede inntektene i scenekunstbransjen og i musikkbransjen. I tillegg er det ulike typer inntekter som ligger bak tallene som presenteres i de ulike kategoriene for hver av bransjene. For fremføringsinntekter i litteraturbransjen benytter vi honorarer som måleenhet, mens vi for tilsvarende inntekter i de øvrige bransjene måler billettinntekter når det kommer til inntekter i Norge. Slike forskjeller gjør at en direkte sammenligning av inntektene i de ulike bransjene ikke gir mening. Når vi viser og redegjør for tallene samlet, er det for å understreke forskjellene mellom kunstbransjene og i datagrunnlaget for statistikken, og ikke for å sammenligne den endelige størrelsen på inntektene.

Tallene som presenteres i denne rapporten, er basert på bransjenes egne tall, i tillegg til at vi har samlet inn ytterligere tall og informasjon. Med bakgrunn i datagrunnlaget har vi foretatt egne beregninger for å beskrive de samlede inntektene i bransjene. Gjennom arbeidet med *Kunst i tall* får vi stadig ny informasjon og nytt datagrunnlag som gjør at vi kan foreta mer presise beregninger av inntektstallene. Når vi oppdaterer beregningsmodellen, justerer vi også tallene tilbake i tid slik at tallene innenfor de ulike kunstbransjene skal være sammenlignbare over tid. Tallene i denne rapporten kan derfor avvike noe fra fjorårets rapport. Alle inntektstall er videre justert etter endringer i konsumprisindeksen og kan leses som 2018-kroner.

1.2 Samlede inntekter i kunstbransjene

De samlede inntektene i kunstbransjene i 2018 var 14 241 MNOK. Dette inkluderer inntekter i Norge og fra utlandet for alle de fire kunstbransjene. Inntektene i de ulike bransjene varierer, jamfør figur 1.1.

Figur 1.1 ↓ Samlede inntekter i kunstbransjene, 2016–2018 (i MNOK)

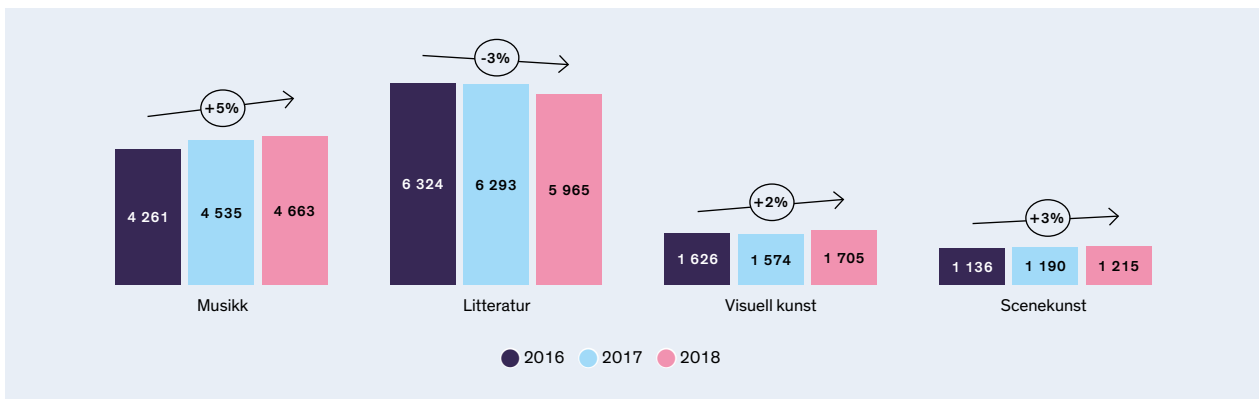
Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

De samlede inntektene i musikkbransjen var 5 020 MNOK i 2018. Det er høyere enn i 2017, da inntektene var 4 877 MNOK. Inntektene i musikkbransjen har økt med 5 prosent årlig i gjennomsnitt fra 2016 til 2018. Tilsvarende var de samlede inntektene i litteraturbransjen 6 061 MNOK i 2018, mot 6 378 MNOK i 2017. Inntektene i litteraturbransjen har minket med i gjennomsnitt 3 prosent årlig i perioden 2016–2018. Den visuelle kunstbransjen hadde 1 935 MNOK i samlede inntekter i 2018, mot 2 257 i 2016. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 7 prosent fra 2016. De samlede inntektene i scenekunstbransjen var 1 225 MNOK i 2018. Inntektene i scenekunstbransjen har i gjennomsnitt økt med 4 prosent årlig i perioden 2016–2018.

I de neste avsnittene skal vi se på hvordan de samlede inntektene i kunstbransjene fordeler seg på henholdsvis inntekter i Norge og fra utlandet samt underkategorier.

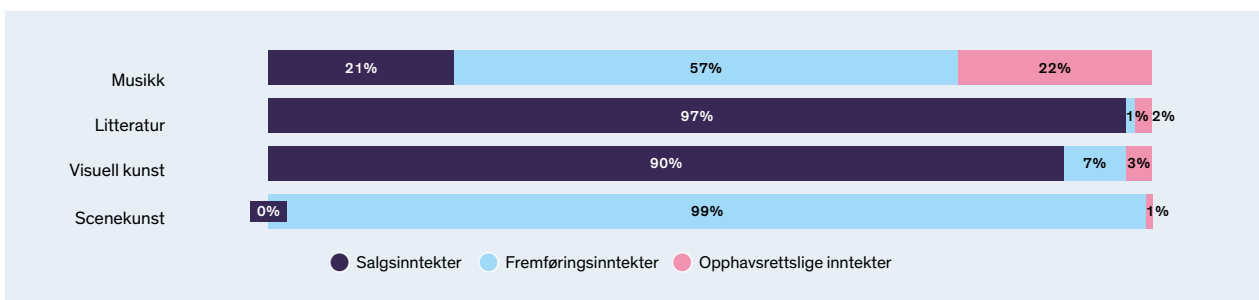
1.3 Samlede inntekter i Norge

De samlede inntektene i Norge var 13 548 MNOK i 2018. Inntektene i musikkbransjen var på 4 663 MNOK, mens litteraturbransjen samlet sett hadde inntekter på 5 965 MNOK i Norge i 2018, jamfør figur 1.2. Tilsvarende hadde den visuelle kunstbransjen 1 705 MNOK i inntekter i Norge, mens inntektene i scenekunstbransjen var 1 215 MNOK.

Figur 1.2 ↓ Samlede inntekter i kunstbransjene i Norge, 2016–2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

I tillegg til at det er relativt store forskjeller mellom kunstbransjene når det gjelder de samlede inntektene i Norge, er det også store forskjeller mellom bransjene når det gjelder hvordan inntektene fordeler seg på de tre kategoriene *salgsinntekter*, *visnings-/fremføringsinntekter* og *opphavsrettslige inntekter*. Noe av grunnen til dette er de ulike strukturene for distribusjon, salg og konsum av de ulike kunstuttrykkene. Musikkbransjen er preget av relativt store inntekter i hver av de tre kategoriene, men over halvparten av inntektene (57 prosent) er knyttet til fremføringsinntekter (konsertinntekter). Litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen er kjennetegnet av å ha den største andelen av sine inntekter fra salg av henholdsvis bøker og visuell kunst. Scenekunst er derimot kjennetegnet av først og fremst å ha inntekter fra fremføring av scenekunst. Med unntak av musikkbransjen utgjør opphavsrettslige inntekter en svært liten del av de samlede inntektene i bransjene.

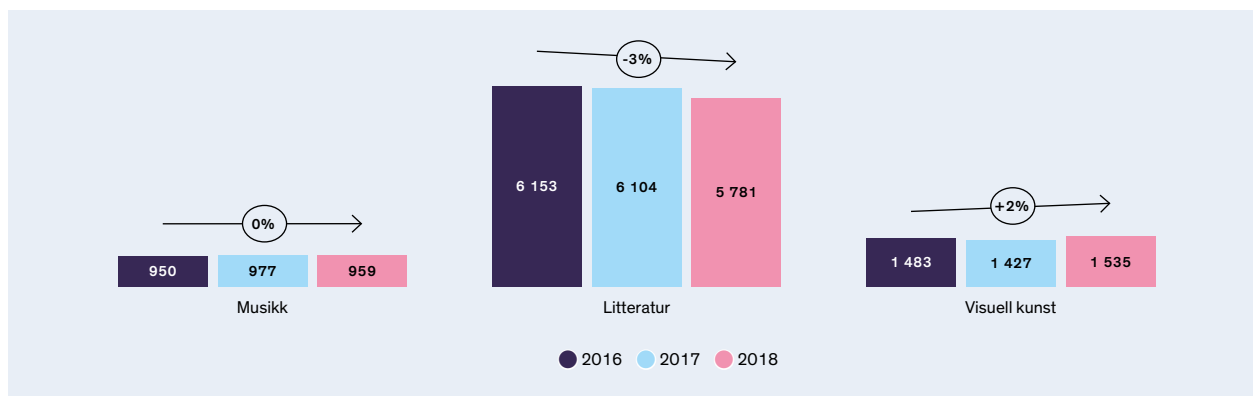
Figur 1.3 ↓ Prosentvis fordeling av samlede inntekter i Norge, 2018

1.3.1 Salgsinntekter i Norge

Musikkbransjen hadde 959 MNOK i salgsinntekter i 2018. Det er noe mindre enn i 2017, men mer enn i 2016. Salgsinntekter i musikkbransjen omfatter inntekter fra salg av musikkinnspillinger i fysisk format (cd, vinyl og dvd) og digitalt format (nedlastning og strømming). Tilsvarende hadde litteraturbransjen salgsinntekter på 5 781 MNOK i 2018. Disse inntektene har minket med 3 prosent årlig i gjennomsnitt i perioden 2016–2018. Salgsinntekter i litteraturbransjen omfatter inntekter fra salg av litteratur i fysisk og digitalt format. I visuell kunst omfatter salgsinntekter inntekter fra salg av

visuelle kunstverk. Provisjon, salær og kunstavgift som inngår i salget, inngår ikke i vår oversikt over salgsinntekter. Den visuelle kunstbransjen hadde 1 535 MNOK i salgsinntekter i 2018, noe som er høyere enn inntektene i både 2017 og 2016.

Figur 1.4 ↓ Salgsinntekter i Norge, 2016-2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

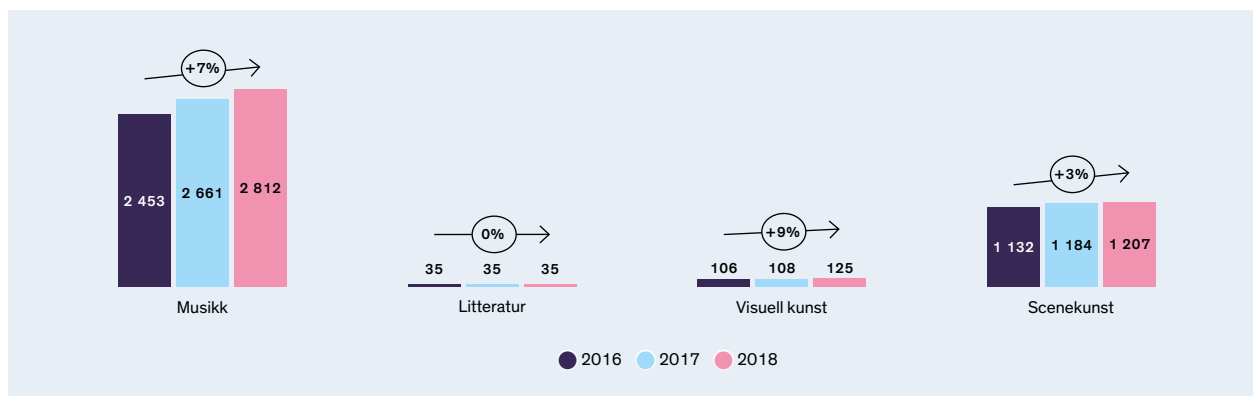
1.3.2 Fremførings-/visningsinntekter i Norge

Den største andelen av inntektene i musikkbransjen stammer fra fremførings-/konsertinntekter. Dette er inntekter fra billettsalg til publikum for konserter i Norge, altså den prisen forbrukere betaler for å høre på levende musikk i Norge. I 2018 hadde musikkbransjen 2 812 MNOK i slike inntekter, jamfør figur 1.5. Disse inntektene har i gjennomsnitt økt med 7 prosent årlig i perioden 2016–2018.

Scenekunstbransjen er også i stor grad kjennetegnet av inntekter fra fremføring av scenekunst for publikum. Fremføringsinntekter i scenekunstbransjen omfatter i hovedsak billettinntekter fra forestillinger. Dette utgjorde 1 207 MNOK i 2018. Disse inntektene har i gjennomsnitt økt med 3 prosent per år i perioden 2016–2018.

Visningsinntekter i den visuelle kunstbransjen i Norge omfatter i hovedsak billettinntekter for visning/utstilling av visuell kunst. Disse inntektene har i gjennomsnitt økt med 9 prosent årlig fra 2016 til 2018. I 2018 utgjorde visningsinntektene 125 MNOK. Litteraturbransjen er i liten grad preget av inntekter fra fremføring, og slike inntekter har i perioden 2016–2018 utgjort 35 MNOK.

Figur 1.5 ↓ Fremførings-/visningsinntekter i Norge, 2016-2018 (i MNOK)

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring. For alle kunstbransjene er inntekter fra Den kulturelle skolesekken inkludert i fremførings-/visningsinntektene.

1.3.3 Opphavsrettslige inntekter i Norge

Til forskjell fra salgsinntekter og fremførings-/visningsinntekter, som har et forbrukerperspektiv, har de opphavsrettslige inntektene et bransjeperspektiv. Opphavsrettslige inntekter i Norge er inntekter som er samlet inn for bruk av opphavsrettslig materiale i Norge. Dette er inntekter som i hovedsak samles inn av vederlags- og opphavsrettslige organisasjoner, og som viderefremmes til opphavspersoner innenfor de ulike bransjene. Tallene gjenspeiler derfor bruk av kunst på en annen måte enn tallene som er beskrevet tidligere i kapittelet.

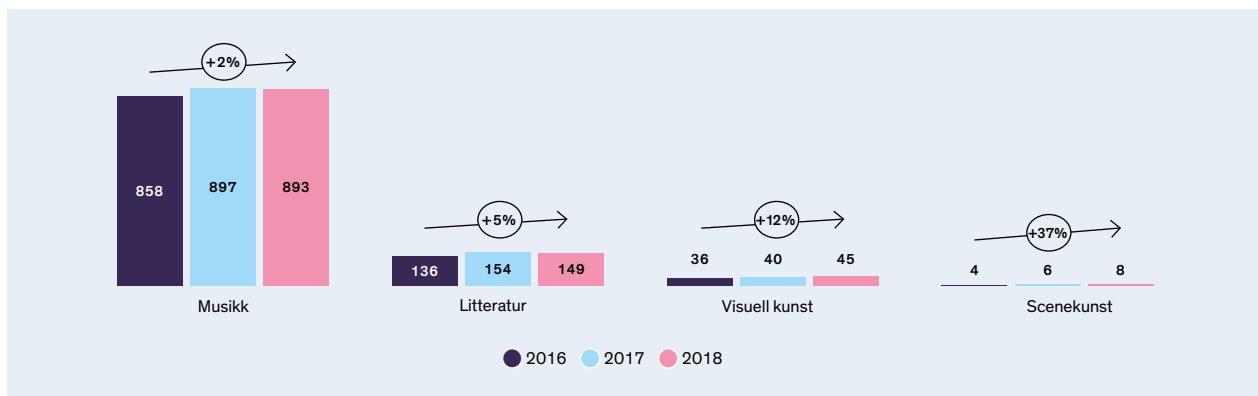
Også når det gjelder denne kategorien av inntekter i Norge, er det store forskjeller mellom kunstbransjene. I musikkbransjen er det flere organisasjoner som forvalter kunstneres rettigheter på dette området, blant annet TONO og Gramo. Tilsvarende organisasjoner eksisterer for eksempel ikke på scenekunstområdet. Dette, samt ulike strukturer, avtalegrunnlag og oppfatninger av hvordan opphavsrettslige vederlag (skal) utbetales, er noen av grunnene til at inntektene i denne kategorien varierer mellom bransjene.

I musikkbransjen utgjorde de opphavsrettslige inntektene 893 MNOK i 2018. Disse inntektene har i gjennomsnitt økt med 2 prosent årlig i perioden 2016–2018. I litteraturbransjen var de opphavsrettslige inntektene 149 MNOK i 2018, hvilket er mer enn i 2017 og 2016. De opphavsrettslige inntektene i litteraturbransjen har i gjennomsnitt økt med 5 prosent årlig i denne perioden.

I den visuelle kunstbransjen består opphavsrettslige inntekter av inntekter fra vederlag som tilfaller norske opphavspersoner og/eller kunstnerorganisasjoner for bruk av kunstneres verk.¹ Slike inntekter utgjorde 45 MNOK i 2018. De opphavsrettslige inntektene i den visuelle kunstbransjen har i snitt økt med 12 prosent årlig i perioden 2016–2018.

I scenekunstbransjen er det få felles strukturer for utbetaling av opphavsrettslige inntekter, og det eksisterer ikke kollektive avtaler på samme måte som i de øvrige kunstbransjene. Mange aktører skiller heller ikke mellom lønn/honorarer og inntekter som er knyttet til opphavsretten. Inntektene i denne kategorien er derfor relativt beskjedne og var 8 MNOK i 2018. Dette inkluderer vederlag for kopiering av skuespill/drama fra Kopinor, vederlag for oppføring av dramatiske verk i amatørfeltet (gjennom Dramas) og vederlag for oppføring av dramaer og musikaler i Norge (gjennom Nordiska og Songbird).

Figur 1.6 ↓ Opphavsrettslige inntekter i Norge, 2016–2018 (i MNOK)

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

¹ Bruk i utstillinger, reproduksjoner/kopiering, tilgjengeliggjøring for allmennheten, kringkasting, nettpubliserings og annen videreutnyttelse samt videresalg av kunstverk (følgerett).

1.4 Inntekter fra utlandet

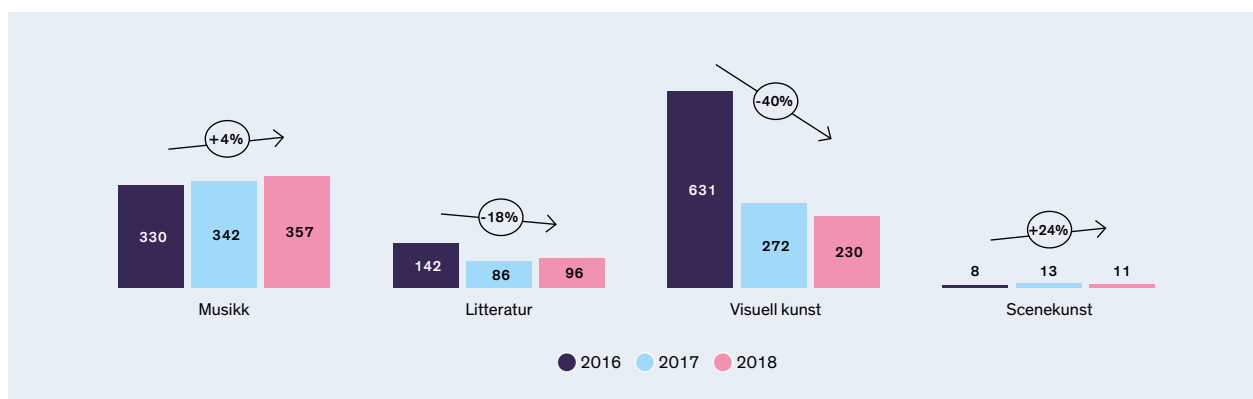
Musikkbransjens samlede inntekter fra utlandet i 2018 er beregnet til 357 MNOK, jamfør figur 1.7. Dette inkluderer eksportinntekter fra innspilt musikk, honorarer fra konsertvirksomhet i utlandet samt opphavsrettslige inntekter som er samlet inn av organisasjoner utenfor Norge og overført til opphavspersoner i Norge. Musikkbransjens inntekter fra utlandet har i gjennomsnitt steget med 4 prosent i perioden 2016–2018.

I litteraturbransjen omfatter inntektene fra utlandet salgsinntekter (direkte-eksport av litteratur fra norske forlag samt salg av rettigheter) og opphavsrettslige inntekter fra utlandet. Dette utgjorde 96 MNOK i 2018, noe som er mer enn i 2017 og mindre enn i 2016. Nedgangen fra 2016 til 2017 er imidlertid ikke reell, siden nedgangen i sin helhet skyldes en omregistrering i Den norske Forleggerforenings bransjestatistikk, hvor en aktør som for tidligere år ble klassifisert innenfor eksport, er klassifisert som innenlandsaktør fra og med 2017. Øvrige variabler og inntekter fra utlandet i litteraturbransjen, herunder salg av rettigheter, har økt. Se kapittel 3 for en nærmere beskrivelse.

I den visuelle kunstbransjen omfatter inntektene fra utlandet inntekter fra eksport av visuell kunst fra Norge (salgsinntekter), inntekter fra utleie av visuell kunst til fremvisningsformål i utlandet (visningsinntekter) og inntekter som utbetales av utenlandske opphavsrettsorganisasjoner til opphavspersoner i Norge (opphavsrettslige inntekter). Slike inntekter utgjorde samlet sett 230 MNOK i 2018, mot 272 MNOK i 2017. Nedgangen i inntektene skyldes i all hovedsak nedgang i eksportinntekter for salg av visuell kunst, som varierer mye fra år til år. 2016 virker å være et unntaksår, hvor salg av enkeltverk til høye summer har påvirket det samlede inntektsnivået. Se kapittel 4 for en nærmere beskrivelse.

I 2018 er de samlede inntektene fra utlandet til den norske scenekunstbransjen beregnet til 11 MNOK. Tilsvarende inntekter var 13 MNOK i 2017 og 8 MNOK i 2016. Inntektene omfatter fremføringsinntekter fra opptredener i utlandet, målt i honorarer. I tillegg inngår opphavsrettslige inntekter utbetalt for oppføring av norsk dramatik og musikal i utlandet (gjennom teaterforlagene Nordiska og Songbird), utbetalt på bakgrunn av oppsetninger av ulike verk.

Figur 1.7 ↓ Inntekter fra utlandet, 2016–2017 (i MNOK)

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Musikk i tall 2018

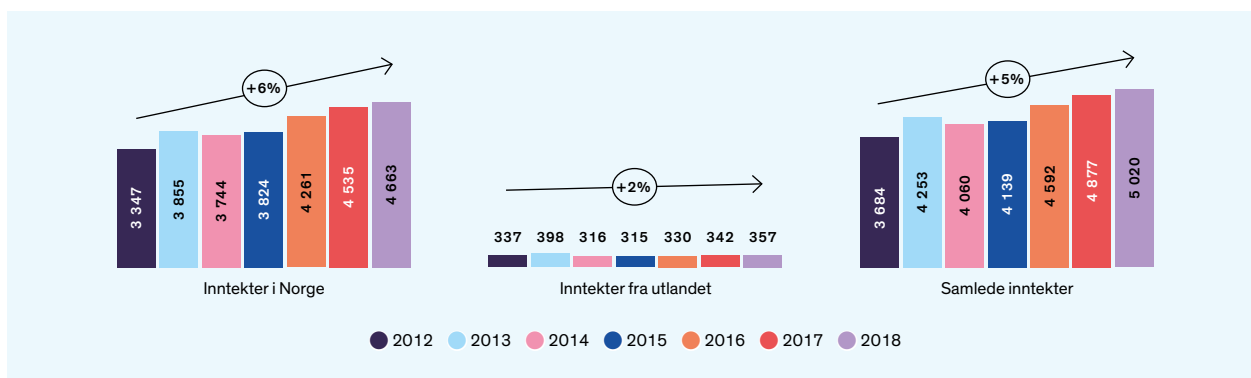
2.1 Samlede inntekter i musikkbransjen

De samlede inntektene fra salg av innspilt musikk, salg av billetter til konserter, opphavsrettslige inntekter og inntekter fra utlandet (eksport) var 5 020 MNOK i 2018, jmfør figur 2.1.

Med musikkbransjen i Norge menes de sentrale aktørene som enten skaper, utøver, produserer eller distribuerer musikk i Norge, og som selger og tjener penger på sin virksomhet. Alle musikksjangere inngår her.

De samlede inntektene har i snitt økt med 5 prosent årlig fra 2012 til 2018. Det er veksten i inntektene i Norge som bidrar til den totale veksten. De samlede inntektene fra utlandet har holdt seg stabile i perioden vi har målt, når vi justerer for prisvekst. Som tidligere målinger har vist, utgjør billettinntektene fra konserter i Norge den største andelen av de samlede inntektene i musikkbransjen.

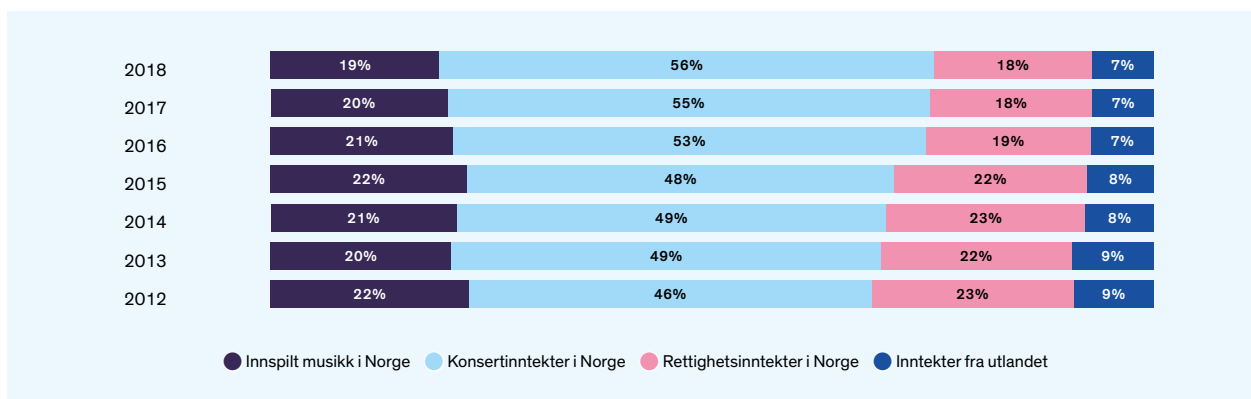
Figur 2.1 ↓ Oversikt over musikkbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2012–2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

I 2018 utgjorde billettinntektene i Norge 56 prosent av de samlede inntektene, jmfør figur 2.2. Inntektene fra innspilt musikk i Norge og opphavsrettslige inntekter generert i Norge utgjorde henholdsvis 19 og 18 prosent av de samlede inntektene i musikkbransjen. Inntektene fra utlandet stod for 7 prosent av inntektene i 2018. Andelen eksportinntekter utgjorde 9 prosent av de samlede inntektene i 2012. At eksportandelen har gått ned, skyldes i hovedsak at inntektene fra hjemmemarkedet har økt, og at eksportinntektene ikke har økt tilsvarende.

Figur 2.2 ↓ Fordeling av de samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2012–2018 (i prosent)

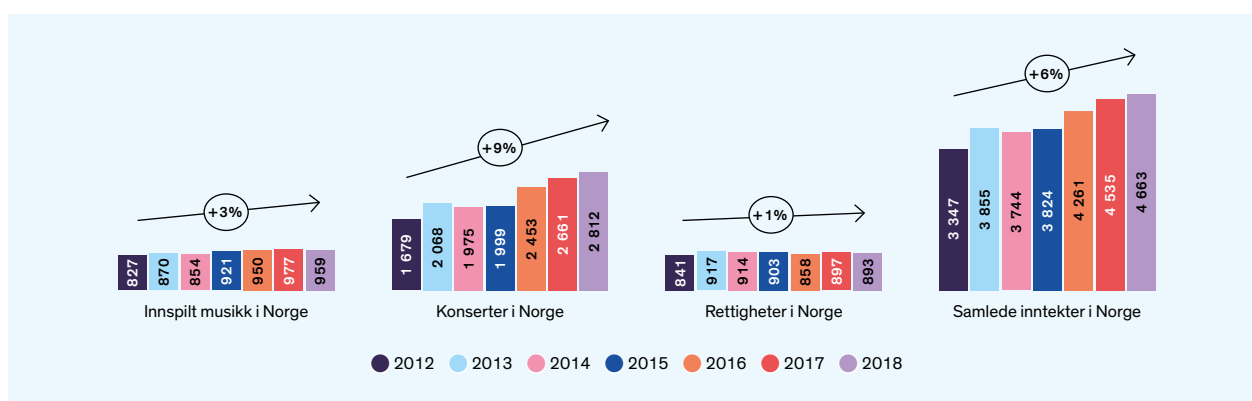

2.2 Samlede inntekter i Norge

De samlede inntektene i Norge utgjorde 4 663 MNOK i 2018. Det er 3 prosent mer enn i 2017. I snitt har inntektene i Norge økt med 6 prosent årlig.

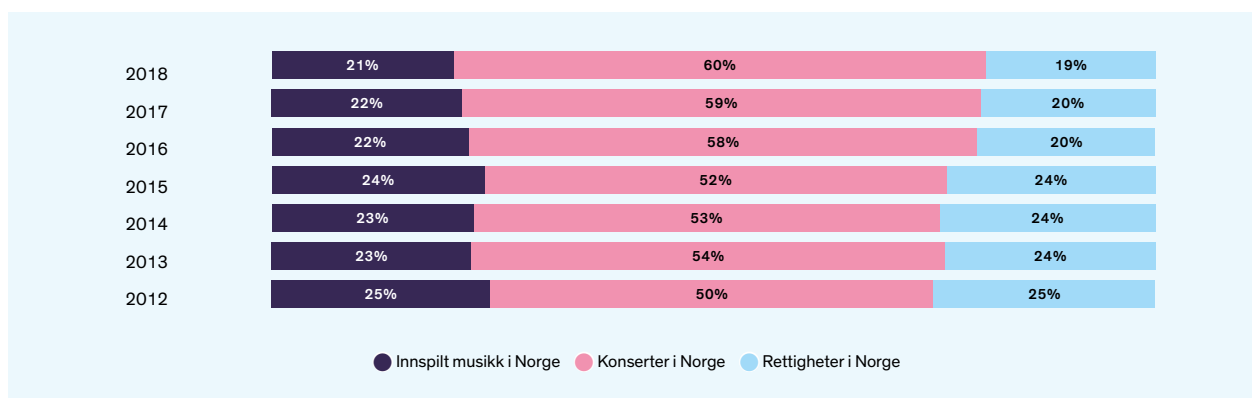
I perioden vi har målt, har det vært sterke vekst i inntektene fra konsertvirksomhet i Norge, med en gjennomsnittlig vekst på 9 prosent årlig. Inntekter fra konsertvirksomhet utgjør fortsatt den største andelen av de totale inntektene i Norge. I 2018 utgjorde disse inntektene 2 808 MNOK, noe som tilsvarer 60 prosent av de samlede inntektene. Over tid ser vi også en økning i inntektene fra innspilt musikk og bruk av opphavsrettslig materiale, selv om inntektene har gått noe ned fra 2017 til 2018. Inntektene fra innspilt musikk har i snitt økt med 3 prosent årlig, og de opphavsrettslige inntektene har tilsvarende økt med 1 prosent.

Figur 2.3 ↓ Samlede inntekter i Norge, 2012-2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Figur 2.4 ↓ Fordeling av de samlede inntekter i Norge, 2012–2018 (i prosent)

I tidligere utgaver av denne rapportserien har vi kunnet sammenligne inntekter i den norske musikkbransjen med inntekter i den svenske og danske musikkbransjen. Det er ikke publisert statistikk for 2018 i disse landene, og vi kan derfor ikke foreta en komparativ studie av inntektene i de nordiske landene i denne rapporten.

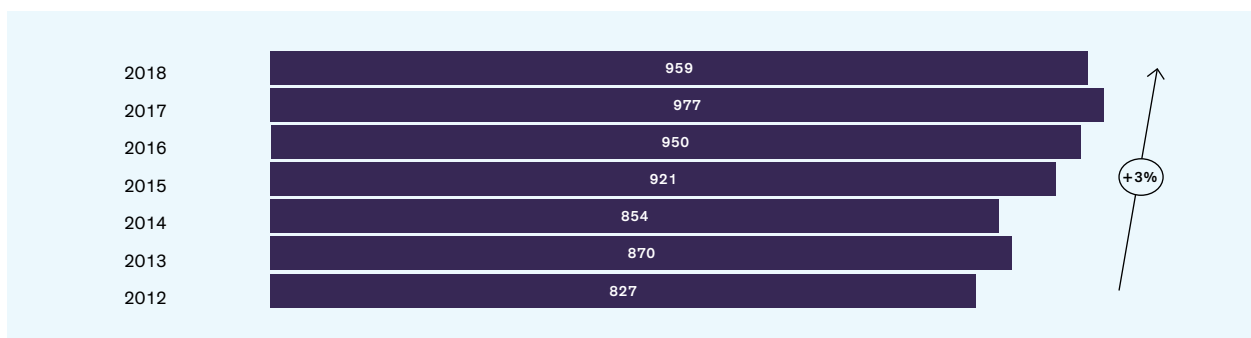
2.2.1 Inntekter fra salg av innspilt musikk

Inntektstallene som presenteres her, refererer til salg av innspilt musikk, enten det er fysiske formater (CD, vinyl e.l.) eller digitale formater (strømming eller nedlastning). Inntektene av innspilt musikk er beregnet med utgangspunkt i hva konsumentene betaler for slike produkter i Norge.

Våre analyser viser at de samlede inntektene fra innspilt musikk i Norge i 2018 var 959 MNOK, jamfør figur 2.5. Dette tilsvarer en nedgang på 2 prosent fra 2017, da inntektene var 977 MNOK regnet i faste priser.¹ Siden 2012 har den gjennomsnittlige årlige veksten i inntekter for innspilt musikk i Norge vært 3 prosent, og det har vært små endringer i disse inntektene fra år til år.

Utviklingen innenfor de tre distribusjonsformene *salg av fysiske formater av innspilt musikk*, *strømming* og *nedlastning* følger utviklingen vi har sett tidligere år, jamfør tabell 2.1 og figur 2.6. Mens inntektene fra salg av fysiske formater og nedlastninger fortsetter å minke, ser vi stadig økte inntekter fra strømming, selv om veksten avtar noe.

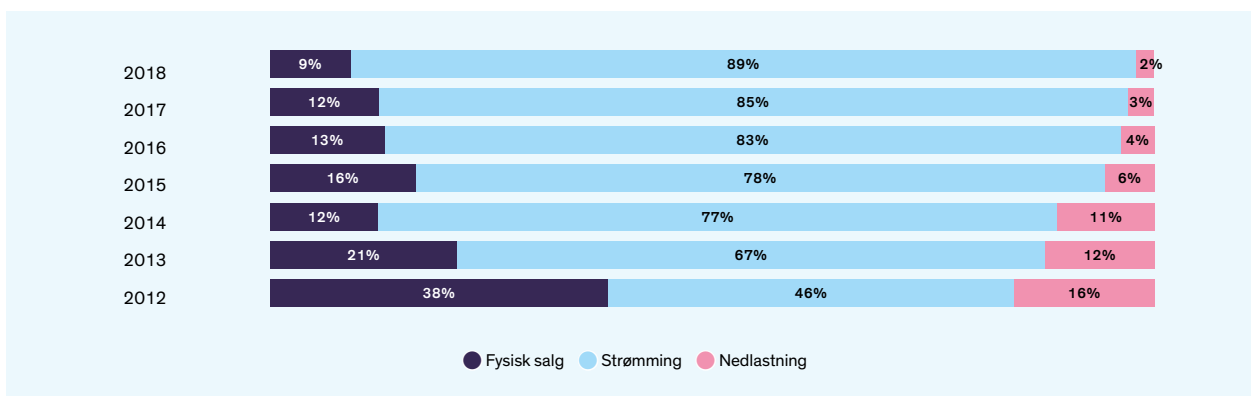
Figur 2.5 ↓ Samlede inntekter fra innspilt musikk, 2012–2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Kilde: IFPI

Figur 2.6 ↓ Fordeling av inntekter fra fysiske formater, strømming og nedlastning i Norge, 2012–2018 (i prosent)

Kilde: IFPI

¹ Til forskjell fra IFPIs egne tall viser våre beregninger en reduksjon i inntekter fra innspilt musikk. Dette skyldes i hovedsak justering for endring i KPI. Inntektene er 8 millioner høyere i 2018 enn i 2017 når vi regner i løpende priser.

Tabell 2.1 ↓ Inntekter fra innspilt musikk i Norge, 2012–2018 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2012–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Fysiske formater	316	184	104	151	123	119	87	-27 %	-15 %
Strømming	380	579	656	719	792	828	852	3 %	15 %
Nedlastning	131	107	94	51	36	29	19	-34 %	-26 %
Samlede inntekter i Norge	827	870	854	921	950	977	959	-2 %	3 %

Kilde: IFPI

Inntektene fra strømming utgjorde 89 prosent av de samlede inntektene fra innspilt musikk i Norge i 2018. Inntektene fra strømming er beregnet til å ha vært 852 MNOK i 2018, noe som er 3 prosent høyere enn i 2017. Ifølge IFPI stammer 94 prosent av inntektene til plateselskapene i 2018 fra strømmeabonnement, mens 4 prosent stammer fra videostrømming og resten reklamestøttet strømming.²

Den høye veksten vi har sett i disse inntektene, ser ut til å avta. Inntektene fra strømming har i snitt økt med 15 prosent per år i perioden vi har målt. Sterkest vekst i inntektene fra denne distribusjonsformen så vi fra 2012 til 2013. Da økte inntektene med 52 prosent, mens de siste to årene har veksten i inntektene vært mer moderat.

Inntektene fra salg av fysiske formater utgjorde 87 MNOK i 2018. Dette er 15 prosent mindre enn i 2017. Dette betyr at 2017-tallenes antydning til utflatning i denne nedadgående tendensen ikke gjelder for 2018. I 2018 stod vinyl for i overkant av halvparten av inntektene fra det fysiske salget, men salget av både CD og vinyl har gått ned. Dette er første gang salget av vinyl går ned, siden omsetningen ble tatt inn i statistikken i 2014.³ IFPI kommenterer nedgangen i vinyl som en følge av at den yngre kundegruppen faller fra, og at vinylmarkedet har gått tomt for de åpenbare eksklusive nytgivelsene.⁴

Inntektene fra nedlastning har hatt den sterkeste nedgangen i tidsperioden vi har målt. Disse inntektene har minket fra 131 MNOK i 2012 til 19 MNOK i 2018. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 26 prosent. I 2018 utgjorde nedlastning kun 2 prosent av de samlede inntektene fra innspilt musikk i Norge.

Tabell 2.1 viser inntekter fra innspilt musikk etter distribusjonsformene fysisk salg, strømming og nedlastning. Tabellen viser også inntektstall i perioden 2012–2018 innenfor disse kategoriene, samt den prosentvise endringen fra 2017 til 2018 og gjennomsnittlig årlig endring fra 2012 til 2018.

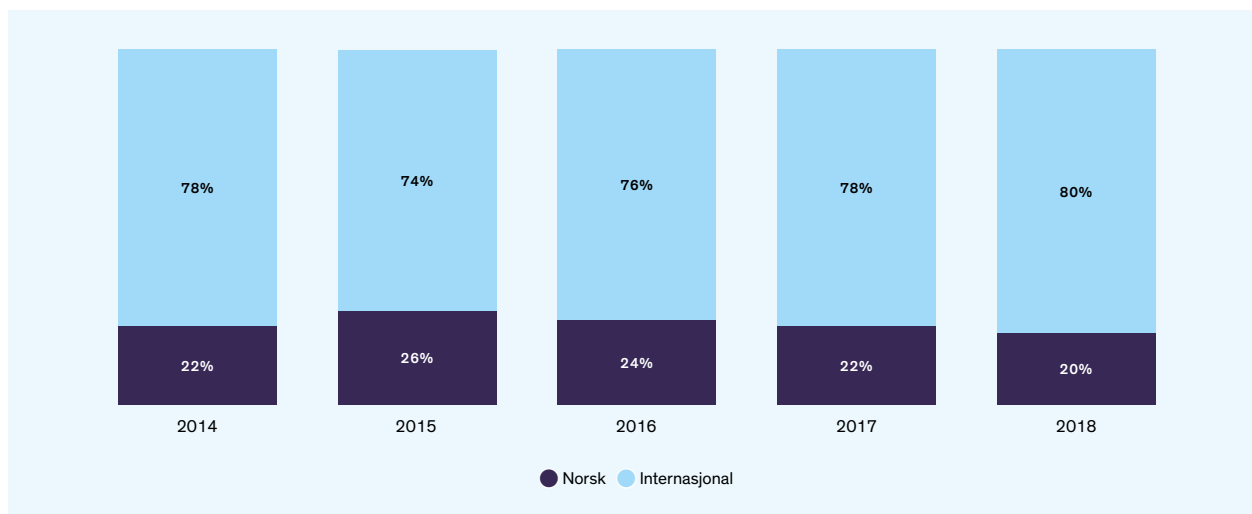
Norskandel for innspilt musikk

Det finnes ingen ensartet definisjon av «norsk musikk». Ulike definisjoner får betydning for hvor stor andelen er i ulike sammenhenger. I beskrivelsen av norskandel innenfor innspilt musikk er definisjonen og størrelsene hentet fra IFPI. Her er «norsk musikk» definert som innspillinger hvor rettighetene er knyttet til plateselskap i Norge. I 2018 var norskandelen for innspilt musikk 20 prosent, jamfør figur 2.7. Dette er 2 prosentpoeng lavere enn i 2017 og på lavere nivå enn tidligere år. Norskandelen for strømming er ørlite lavere enn for totalen i 2018, 18 prosent, mens norskandelen for fysiske produkter er høyere og utgjorde 25 prosent.

2 Se OVUM (2018). «Norway Music Industry Update, September 2018. A detailed analysis of all the main music industry sectors».

3 IFPI (2019). Musikkåret 2018

4 Ibid.

Figur 2.7 ↓ Norskandel for salg av innspilt musikk, 2014-2018 (i prosent)

Kilde: IFPI

Antall solgte eksemplarer

Innspilt musikk distribueres i mange ulike formater. Volumtall inndelt etter salg av fysiske formater og de digitale formatene nedlastning og strømming kan leses av tabell 2.2. Med volumtall menes her antall solgte eksemplarer, antall nedlastninger og antall avspillinger på strømmetjenester. Tallene gjelder for norske artister registrert på plateselskap i Norge, men kan også inneholde noen eksporttall. Utvikling i markedet, endringer i avtaler og navngivning av formater gjør at det ikke finnes sammenlignbare tall over tid, derfor presenteres kun 2018-tall i tabellen.

Tabell 2.2 ↓ Volumsalg av innspilt musikk, 2018

	Antall i 1 000
Fysiske formater	1 199
Nedlastinger	1 031
Strømming	13 572 791

Kilde: IFPI

Fysiske formater viser antall solgte eksemplarer over disk eller via netthandel. I 2018 ble det solgt 1,2 millioner fysiske eksemplarer av album, singler eller andre typer utgivelser.

Nedlastning er antall nedlastninger av hele album eller enkeltlåter for utgivelser av norske artister registrert på plateselskap i Norge. Samlet sett ble det lastet ned i overkant av 1 million album eller enkeltlåter. Vi kjenner ikke til fordelingen mellom nedlastede album og enkeltlåter.

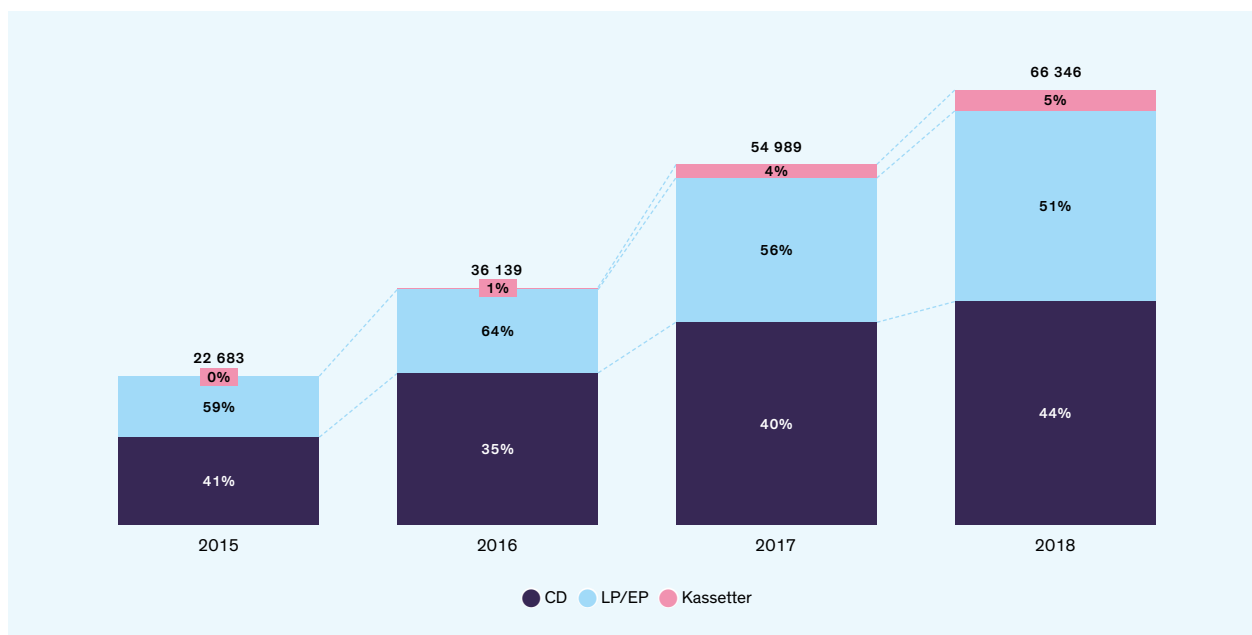
Strømming er basert på tallene oppgitt av de distribusjonsaktørene som har avtaler med IFPI. Antall avspillinger innebærer som hovedregel avspilling av en låt i minst 30 sekunder. Strømming omfatter strømming av både rene musikkfiler og musikk i kombinasjon med video. Det er strømming av musikkfiler som står for det aller meste av konsumet innenfor denne kategorien. I alt ble det strømmet 13,57 milliarder låter i

2018. IFPI Norge sin musikkundersøkelse viser at 58 prosent av befolkningen bruke strømmetjenester regelmessig.⁵

Antallet som presenteres i tabell 2.2, er *ikke* direkte sammenlignbart med omsetningstallene som er presentert tidligere i kapittelet. Tallene kan derfor ikke benyttes til omregning. Dette er fordi vi ikke har tall på antall solgte eksemplarer som dekker hele markedet, slik som for omsetningstallene. Vi har ikke estimert det øvrige markedet som ikke dekkes av volumtallene. Likevel anser vi fordelingen som relativt representativ for markedet i 2018.

Tallene vi til nå har omtalt, gjelder plateselskapenes salgstall, og for de fysiske formatene gjelder det «nye produkter». I statistikken har vi ikke klarlagt hvor store inntekter det er fra salg av musikk i bruktmarkedet, men vi har fått tilgang til tall fra FINN.no som forteller oss hvor mange annonser for salg av musikkinnspillinger i fysisk format som er lagt ut (illustrert med figur 2.8). Disse tallene representerer ikke reelle salgstall, ettersom vi ikke vet om produktene har blitt solgt eller ikke, men det gir oss et innblikk i volumet og utviklingen i annonsering i annenhåndsmarkedet. Tallene omfatter også republisering av annonser, og en enkelt annonse kan inneholde flere artikler.

Figur 2.8 ↓ Antall rubrikkannonser publisert som musikk på FINN.no, 2015–2018

Kilde: Finn.no

Tallene viser en sterk utvikling i antall annonser med musikkinnspillinger. I 2015 var det samlet sett 22 683 annonser på FINN.no hvor privatpersoner hadde lagt ut musikk-innspillinger for salg. I 2018, tre år senere, er antallet annonser tre ganger høyere. Over halvparten av annonsene i 2018 var for salg av vinyl (LP/EP), 44 prosent av annonsene var for salg av CD, mens 5 prosent av annonsene var for salg av kassetter. Annonser for salg av kassetter har fra 2015 til 2018 økt fra 13 annonser til 3 187 annonser.

De mest populære albumene i Norge i 2018

- 1: Post Malone – *Beerbongs & Bentleys*
- 2: XXXTENTACION – ?
- 3: Ed Sheeran – *÷(Divide)*
- 4: XXXTENTACION – *17*
- 5: Camila Cabello – *Camila*
- 6: Kygo – *Kids in love*
- 7: Post Malone – *Stoney*
- 8: Drake – *Scorpion*
- 9: Eminem – *Kamikaze*
- 10: Various Artists – *The greatest showman*
(official motion picture soundtrack)

Kilde: IFPI

De mest populære låtene i Norge i 2018

- 1: K-391 feat. Alan Walker, Julie Bergan, Seungri – *Ignite*
- 2: Rudimental, Jess Glynne, Macklemore & Dan Caplen – *These Days*
- 3: Mads Hansen – *Sommerkroppen*
- 4: David Guetta, Sia – *Flames*
- 5: 5 Seconds of Summer – *Youngblood*
- 6: Post Malone – *Better now*
- 7: Dynoro, Gigi D'Agostino – *In my mind*
- 8: Clean Bandit feat. Demi Lovato – *Solo*
- 9: Kygo, Miguel – *Remind me to forget*
- 10: Drake – *God's Plan*

Kilde: IFPI

Listene som fremkommer over, viser den mest populære musikken i Norge i 2018, basert på antall strømminger, nedlastninger og solgte (fysiske) eksemplarer. Listen til venstre viser de mest populære albumene gjennom 2018, og listen til høyre viser de mest populære singlene i Norge.⁶

2.2.2 Konsertinntekter

De samlede inntektene fra konsertvirksomhet i Norge utgjorde 2 812 MNOK i 2018, jamfør figur 2.9 og tabell 2.3. Dette inkluderer beregnede inntekter fra salg av billetter i Norge og inntekter til musikkbransjen fra Den kulturelle skolesekken.

Samlet sett viser våre beregninger at det ble solgt billetter til konserter for 2 784 MNOK i 2018. Det er 6 prosent mer enn i 2017 og er de høyeste vi har målt i perioden 2012–2018. I gjennomsnitt har konsertinntektene økt med 9 prosent årlig. I to omganger har vi sett en kraftig vekst i disse inntektene, i 2013 og i 2016, men inntektene økte ytterligere også i 2018.

Våre analyser viser at veksten i salg av billetter til konserter i hovedsak skyldes økte inntekter fra større konserter med relativt høye billettinntekter. Det var også rapportert inn 1 000 flere konserter til TONO i 2018 enn i 2017. I tillegg til dette har det vært en økning i billettinntekter fra fremføringer av klassisk musikk.

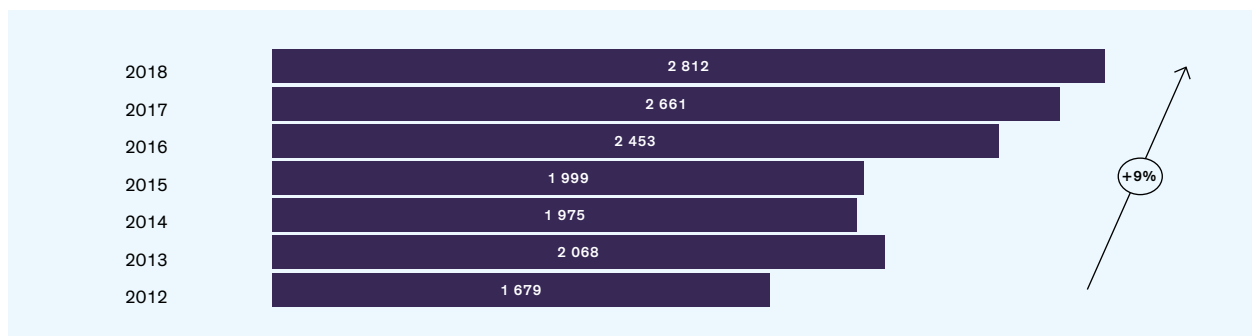
Inntektene fra Den kulturelle skolesekken utgjorde 28 MNOK i 2018. Dette er 5 MNOK mindre enn i 2017, regnet i fast pris, og på laveste nivå i perioden fra 2012.

Ifølge BI:CCI og Menons rapport om digitaliseringens innvirkning på norsk musikkbransje utgjør konsert- og festivalvirksomheten den desidert største inntektskilden fra musikkrelatert virksomhet til skapere og utøvere. I gjennomsnitt utgjør disse inntektene 40 prosent av de totale musikkrelaterte inntektene til skapere og utøvere.⁷

⁶ IFPI Norge (2019). Musikkåret 2018

⁷ Center for Creative Industries ved Handelshøyskolen BI og Menon (2019). Hva nå – Digitaliseringens innvirkning på norsk musikkbransje.

Figur 2.9 ↓ Samlede inntekter fra konsertvirksomhet i Norge, 2012–2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Kilder: TONO, aktører fra Arrangørforum, innsamling av inntekter fra musikkinstitusjoner og Kulturtanken

Tabell 2.3 ↓ Samlede konsertinntekter i Norge, 2012–2018 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2012–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Billettinntekter	1 645	2 034	1 925	1 967	2 415	2 628	2 784	6 %	10 %
Den kulturelle skolesekken	34	34	50	32	39	33	28	-16 %	0 %
Samlede konsert- inntekter i Norge	1 679	2 068	1 975	1 999	2 453	2 661	2 812	6 %	9 %

Kilde: TONO, aktører fra Arrangørforum, innsamling av inntekter fra musikkinstitusjoner og Kulturtanken

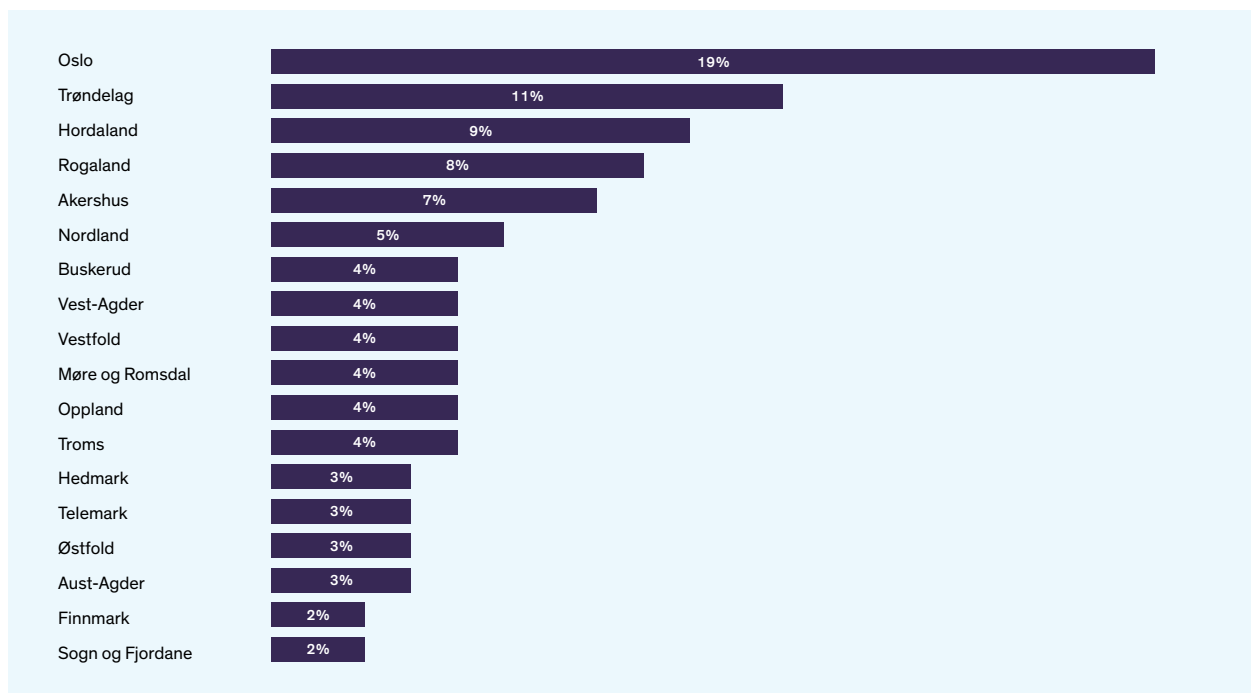
Det er sannsynlig at beregningene av billettinntektene ikke fanger opp all konsertaktivitet i Norge, og at de samlede inntektene i realiteten er høyere enn hva som fremkommer av denne rapporten. I tillegg til innhentede tall fra ulike konsertarrangører i Norge er det gjort beregninger på TONOs vederlagstall fra livefremføringer av musikk. Konserter som avholdes, men som ikke rapporteres til TONO eller inngår i øvrig datagrunnlag, inngår ikke i våre beregninger.

Geografisk fordeling av konsertarrangementer

Når musikk som er opphavsrettslig beskyttet, fremføres offentlig, betales det en avgift til TONO. Med utgangspunkt i disse tallene er det mulig å tegne et bilde av hvor konsertene avholdes i Norge. Noen aktører har faste avtaler med TONO, og disse kan vi ikke si noe om. Vi kan heller ikke si noe om aktiviteten hvor det har vært fremført musikk som ikke er opphavsrettslig beskyttet, som eldre klassisk musikk. Men øvrige livefremføringer som er meldt inn til TONO, kan vi si noe om hvor har blitt avholdt. Basert på disse enkelttillatelsene kan vi tegne et bilde av den geografiske fordelingen av konsertarrangementer.⁸

Fordelingen av enkelttillatelser som TONO har innvilget i 2018, illustreres med figur 2.10. Fordelingen er tilnærmet lik den vi har sett siden 2015.

⁸ En begrensning i dataene er at fordelingen baserer seg på postnumrene i TONOs fakturaer for slike enkelttillatelser. Disse kan referere til et annet sted enn hvor konsertene faktisk er avholdt. Tallgrunnlaget gir derfor ikke mulighet til å generalisere til hele konsertfeltet. Fordelingen baserer seg på i overkant av 16 000 rapporter fra konserter som er avholdt i Norge.

Figur 2.10 ↓ Fylkesvis fordeling av enkelttillatelser i 2018

Kilde: TONO

Oslo var fylket med størst konsertaktivitet målt i enkelttillatelser, etterfulgt av Trøndelag, Hordaland og Rogaland. Aust-Agder, Finnmark og Sogn og Fjordane var fylkene med færrest enkelttillatelser. Finnmark var det fylket med flest enkelttillatelser per innbygger, etterfulgt av Oslo og Trøndelag. Østfold, Akershus og Møre og Romsdal var fylkene med færrest enkelttillatelser per innbygger i 2018.

Aktører og pengestrømmer på konsertfeltet

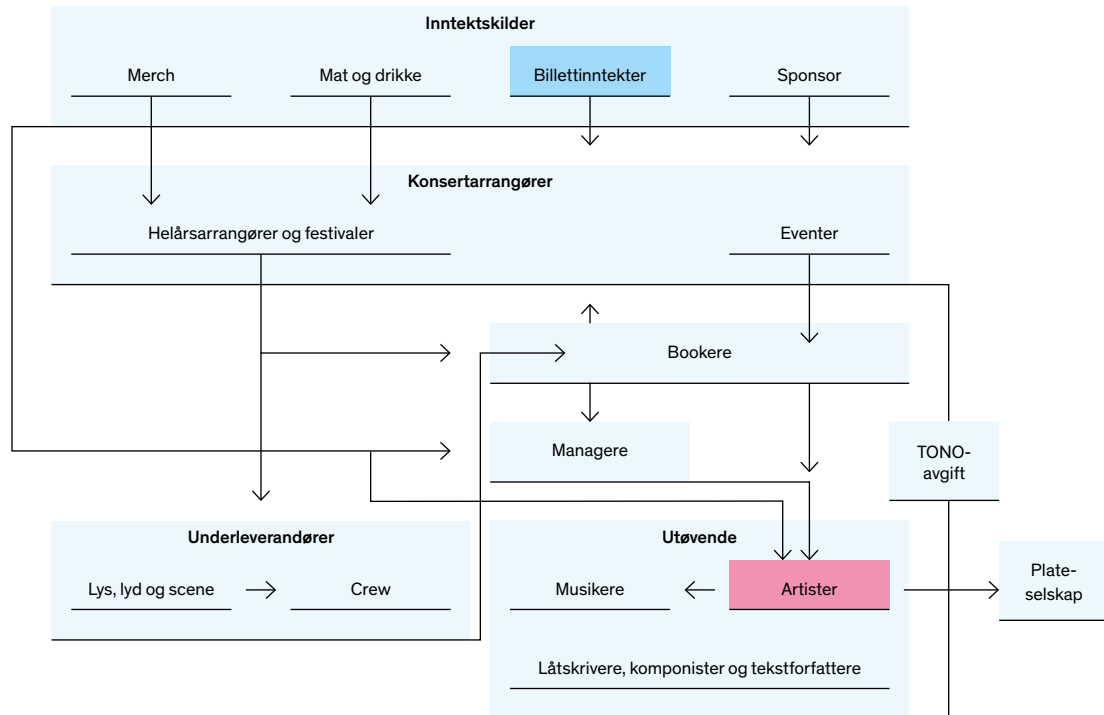
Når det arrangeres en konsert, er en rekke aktører involvert. Figur 2.11 har til hensikt å illustrere kompleksiteten i pengestrømmene og aktørene på konsertfeltet. I tillegg tydeliggjør figuren skillet mellom inntektene i Norge og eksportinntektene, slik vi måler dem i denne undersøkelsen.

Illustrasjonen (figur 2.11) er utviklet i samråd med aktører innen feltet, men er ikke et resultat av en helhetlig pengestrømsanalyse. Pengestrømmene og aktørbildet vil antageligvis variere mellom ulike arrangement og være ulikt i andre land. Pilene i figur 2.11 illustrerer mulige pengestrømmer i forbindelse med et konsertarrangement.

Denne statistikken er basert på inntektskilden *billettinntekter* (markert med blått) som et mål på konsertinntektene i Norge (avsnitt 2.2.2), samt på kunstneriske utøveres *honorarer* (markert med rosa og eksemplifisert med *artister*) fra konsertvirksomhet i utlandet som mål på eksportinntekter fra konsertvirksomhet (avsnitt 2.3.2).

Imidlertid er det ved konsertarrangementer andre inntektskilder som også er viktige for ulike aktører. En kartlegging av arrangørfeltet viste at inntekter fra billettsalg utgjør den største delen av inntektene for en helårsarrangør. Billettsalg utgjør 48 prosent av inntektene, mens tilskudd (33 prosent), sponing (3 prosent), servering og sal (6 prosent) og «annet» (10 prosent) utgjør de resterende inntektene.⁹

9 Kleppe, Bård, Ola K. Berge og Sigbjørn Hjelmbrekke (2019). Engasjement og arrangement. Ei bok om konsertar og konsertarrangering.

Figur 2.11 ↓ Aktøversikt og pengestrømmer på konsertfeltet. Et forenklet bilde

Merch er inntekter fra salg av merchandise, som t-skjorter, buttons og lignende, som gjerne har arrangørens eller artistens logo. Biletttinntekter i forbindelse med eventer er ikke inkludert i denne statistikken.

Konsertarrangører er kommersielle eller ikke-kommersielle aktører som organiserer en konsert og tar den økonomiske risikoen etter avtale med artist. En arrangør kan ha en egen scene, eller kan leie et konsertlokale for en kveld. Slike lokaler kan være alt fra en pub til en stor *venue*. Arrangørene benytter seg av booking-agenter og managere som mellomledd mellom dem selv og de utøvende artistene og musikerne. Her kan potensielt konsertarrangøren betale bookingagenten, som deretter betaler eventuell manager og de utøvende artistene og musikerne.

Konsertarrangørene har også underleverandører i form av personell som håndterer lys, lyd og annet sceneteknisk i konsertlokalet. *Crew* er andre underleverandører, som riggere, scenearbeidere og lignende, som arrangører også vil kunne være avhengig av i forbindelse med et konsertarrangement.

Videre utbetaler konsertarrangører et vederlag til TONO i forbindelse med offentlig fremføring av opphavsrettslig beskyttet musikk. Dette formidles, som illustrert, videre til *låtskrivere, komponister og tekstforfattere*. Ved noen tilfeller utbetales også en andel av artistinntektene til *plateselskapet* til den konkrete artisten som en del av en promotingsavtale.

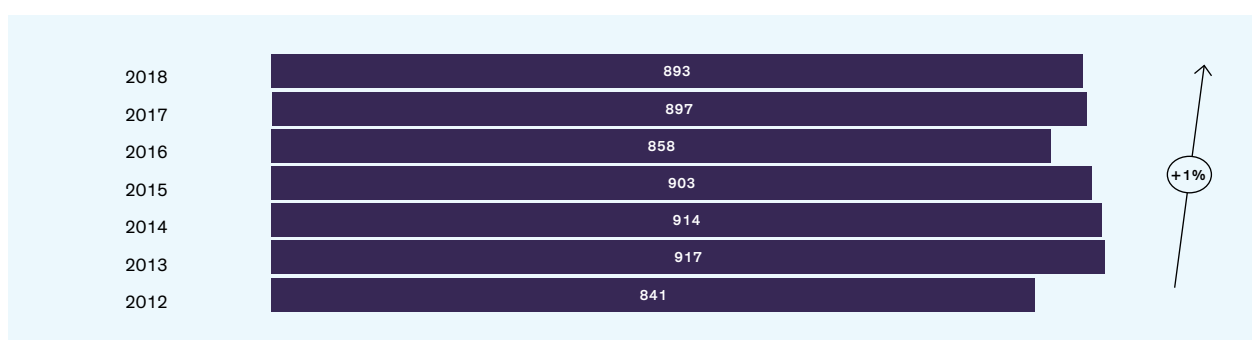
Den tidligere nevnte kartleggingen av arrangørfeltet viste at gjennomsnittskonserten gir et netto tap på 7 322 NOK for arrangør når alt er regnet med, og at halvparten av arrangørene går i minus når også servering og offentlig støtte er regnet med.¹⁰

2.2.3 Opphavsrettsinntekter

Opphavsrettsinntekter er inntekter fra bruk av opphavsrettslig materiale i Norge som tilfaller rettighetshaver i Norge. Dette er inntekter som i hovedsak samles inn av vederlags- og opphavsrettslige organisasjoner, og som videreføres til opphavspersoner, musikere / utøvende kunstnere, musikkforlag og plateselskaper i Norge.

De samlede opphavsrettslige inntektene til den norske musikkbransjen utgjorde 893 MNOK i 2018, jamfør figur 2.12. Disse inntektene har økt jevnt gjennom perioden vi har målt (2012–2018). Inntektene i 2018 er lavere enn i 2017. Siden 2012 har disse inntektene hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 1 prosent, regnet i fast pris.

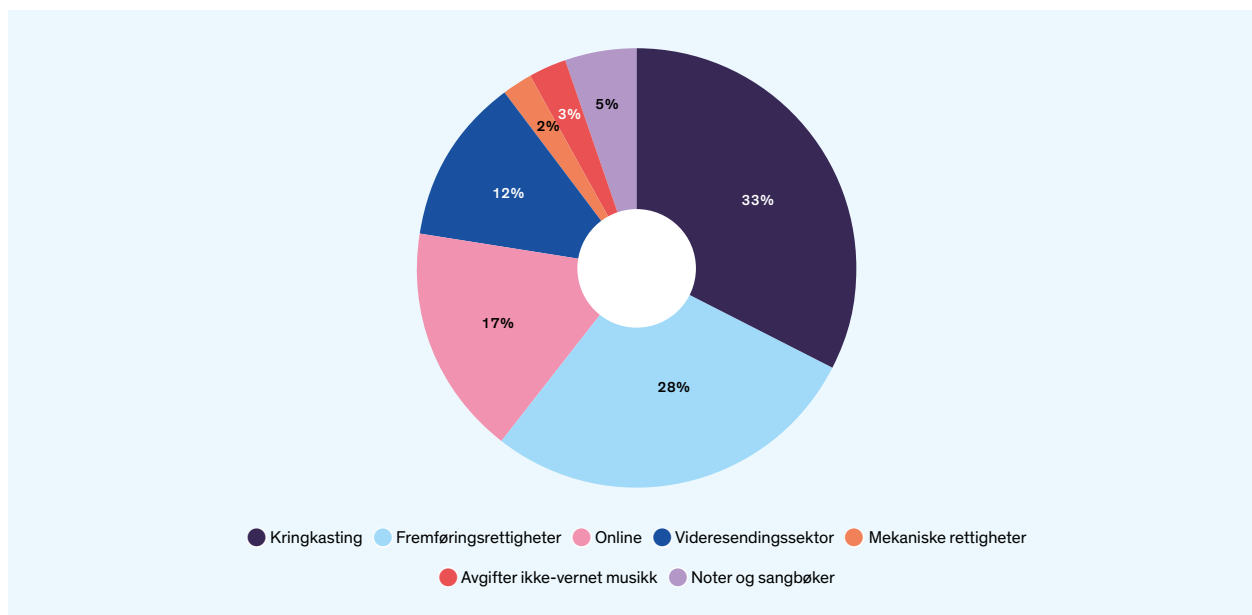
Figur 2.12 ↓ Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2012–2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Kilder: TONO, Gramo, Norwaco, NCB, Kopinor, Musikkforleggerne

Fordelingen av ulike typer opphavsrettsinntekter i musikkbransjen har vært relativt stabil i perioden vi har målt (2012–2018). Fremføringsrettigheter og kringkasting står for de største andelene av de samlede opphavsrettslige inntektene, med henholdsvis 28 og 33 prosent i 2018, jamfør figur 2.13. Dette er inntekter fra betalinger for bruk av opphavsrettslige verk i offentlig rom i form av kringkasting via TV og radio, bakgrunnsmusikk på hoteller, på serveringssteder og i butikker, eller livefremføringer (konserter). Også når musikk strømmes eller lastes ned, har opphavspersoner blant annet rett på vederlag for offentlig fremføring. Fremføringsrettighetene utgjorde samlet sett 690 MNOK, og inntektene fra kringkasting utgjorde alene 290 MNOK i 2018, jamfør tabell 2.4.

Figur 2.13 ↓ Fordeling av samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2018 (i prosent)

Kilder: TONO, Gramo, Norwaco, NCB, Kopinor, Musikkforleggerne

Inntektene fra videresendingssektoren utgjorde 111 MNOK i 2018. Disse inntektene har holdt seg relativt stabile perioden 2012–2018. Inntekter fra videresendingssektoren er inntekter som tilfaller opphavspersoner i Norge for sekundær utnyttelse av lyd i for eksempel TV-produksjoner.

Inntekter fra mekaniske rettigheter oppstår i forbindelse med overføringer og reproduseringer av innspillinger til for eksempel CD eller vinyl, men også digitale utgivelser. I 2018 utgjorde de mekaniske rettighetene 18 MNOK. Som for 2017 har det ikke lyktes oss å få tilgang til detaljerte tall for mekaniske rettigheter fra online-utgivelser, grunnet en omlegging i ansvarfordelingen for disse rettighetene i 2017.

Avgifter for ikke-vernet musikk er innkrevde avgifter for kringkasting og annen offentlig bruk av ikke-vernede opptak. Disse avgiftene utgjorde samlet 26 MNOK i 2018.

I 2018 hadde musikkforlag i Norge inntekter fra noter og sangbøker tilsvarende 26 MNOK.¹¹ Dette inkluderer salg av noter og sangbøker, men også noteutleie. I tillegg til ble det samlet inn vederlag for kopiering av noter og sangbøker for til sammen 19 MNOK i 2018. Dette ble viderefordelt til musikkorganisasjoner i Norge.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, finnes det opphavsrettslige inntekter som faller utenfor vårt datagrunnlag. Dette gjelder eksempelvis synkroniseringsavtaler (bruk av musikk i film og TV) gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere, og «store rettigheter» som gjelder musikkverk som er skapt for å fremføres dramatisk (f.eks. opera, operetter, musikaler, skuespill o.l.).

¹¹ Inntektene fra noter og sangbøker i 2018 er lavere enn i 2017. Dette skyldes i hovedsak manglende tall. Nedgangen vi ser, trenger derfor ikke være en reell nedgang i inntekter fra denne kategorien.

Tabell 2.4 ↓ Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2012-2018

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2012–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsrettigheter samlet:	544	588	608	631	622	680	690	2 %	4 %
- Kringkasting	284	290	290	298	298	292	290	-1 %	0 %
- Offentlig fremføring (Bakgrunnsmusikk mv.)	201	215	214	222	234	252	250	-1 %	4 %
- Online (Nedlastning og streaming)	58	84	103	110	90	136	150	11 %	19 %
Videresendingssektor	111	106	97	99	88	106	111	4 %	0 %
Mekaniske rettigheter samlet	74	75	61	61	46	20*	18*	-9 %	-18 %
Avgifter ikke-vernet musikk	54	53	61	42	40	35	26	-25 %	-10 %
Salg og lisensiering av noter og sangbøker	36	70	68	53	44	35	26	-25 %	1 %
Kopiering av noter og sang- bøker	15	16	15	14	15	19	19	-1 %	5 %
Andre vederlag	7	9	4	3	3	3	3	-12 %	-12 %
Samlede opphavsrettslige- inntekter i Norge	841	917	914	903	858	897	893	0 %	1 %

* Tallet er ikke fullstendig når det gjelder mekaniske rettigheter fra online-salg

Note: Tall omregnet til 2018-kroner.

Kilder: TONO, Gramo, Norwaco, NCB, Kopinor, Musikkforleggerne

Tekstboks 2.1

Hva er opphavsrett i musikkbransjen

Opphavsretten gir komponister, tekstforfattere, artister, musikere og deres musikkelskap og -forlag mulighet til økonomisk erstatning. Opphavsrett innebærer en enerett til å fremstille eksemplarer av et verk (mekaniske rettigheter) og en enerett til å gjøre disse tilgjengelig for allmennheten (fremføringsrettigheter). Dersom du besitter opphavsrett, har du krav på kompensasjon dersom verket ditt blir tilgjengeliggjort offentlig, for eksempel via radio, TV eller Internett, på konserter eller som bakgrunnsmusikk i ulike varianter, eller at musikken blir spilt inn på plate.

For komponister og tekstforfattere er opphavsretten beskyttet for det arbeidet han eller hun har lagt ned i å skape ny musikk. For musikere og artister innebærer opphavsretten en rett til erstatning for innspilte verk som de har medvirket på, og som fremføres offentlig for eksempel gjennom radio og TV. I likhet med øvrige rettighetshavere har musikkforlag gjennom opphavsretten rett til betaling for bruk av innspilt musikk. Overordnet er det fire rettigheter man råder over som opphavsperson:

- Retten til å reprodusere verket ved innspill av fonogram eller noter
- Retten til å mangfoldiggjøre og videreselge kopier av verket
- Retten til å bearbeide og skape andre versjoner av verket
- Retten til å fremføre verket offentlig

Opphavsrettslige inntekter er de innbetalinger til rettighetsforvaltere som videreføres til opphavsrettshaver for bruk av opphavsrettslig materiale. Samarbeidet mellom opphavsrettsorganisasjoner verden over gjør at norske opphavsrettspersoner og andre rettighetshavere får den inntekten de har krav på for det arbeidet som er utført med å fremstille verket, utenfor Norges grenser så vel som for hjemmemarkedet.

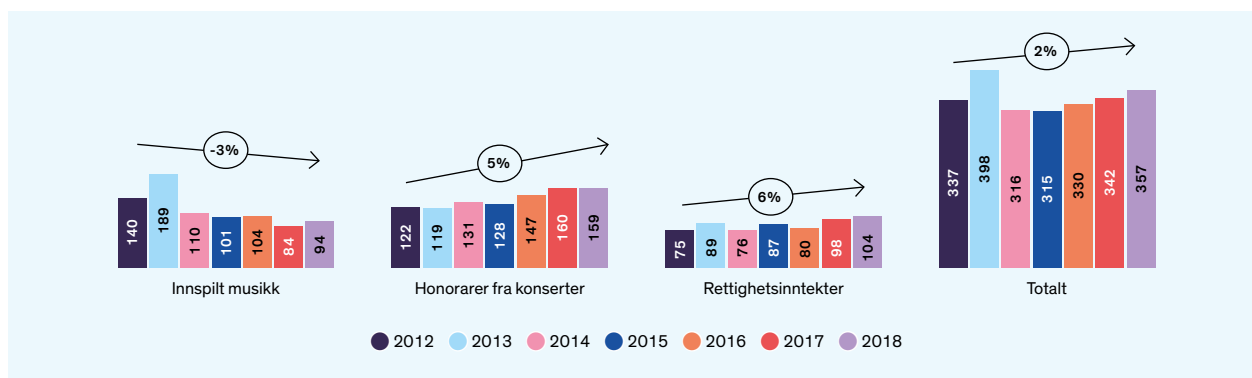
2.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene til musikkbransjen i Norge fra utlandet er beregnet til å ha utgjort 357 MNOK i 2018. Dette inkluderer eksportinntekter fra innspilt musikk, honorarer fra konsertvirksomhet i utlandet samt opphavsrettslige inntekter som er samlet inn av organisasjoner utenfor Norge og overført til aktører i Norge.

Eksportinntekter er i denne sammenheng inntekter som er generert utenfor Norge, og som tilfaller selskaper/aktører i Norge. Eksporten som presenteres under dette avsnittet, representerer en kjerne av bransjens virksomhet og favner således ikke alle inntekter den norske musikkbransjen står for i utlandet. For eksempel er ikke enkelt-avtaler som «norske» artister, låtskrivere og produsenter har med utenlandske selskaper, medregnet. Inntekter til norske aktører med selskaper utenfor Norge, er heller ikke medregnet.

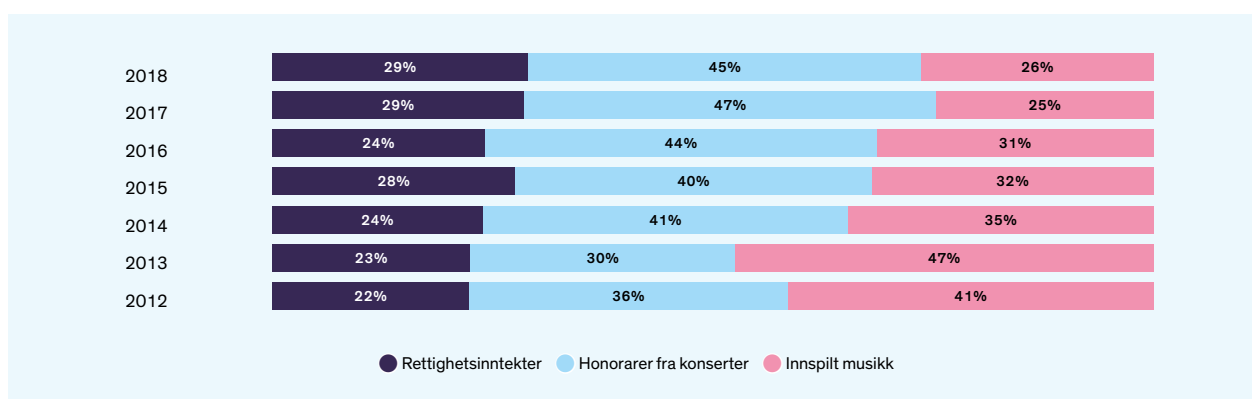
Av de samlede inntektene fra utlandet utgjør honorarer knyttet til konsertvirksomhet den største andelen. I 2018 utgjorde disse inntektene 45 prosent av de samlede inntektene fra utlandet, ifølge våre beregninger (se figur 2.15). Inntektene fra innspilt musikk og opphavsrettslige inntekter utgjorde henholdsvis 26 og 29 prosent av de samlede inntektene fra utlandet (jmfør figur 2.15).

Figur 2.14 ↓ Samlede inntekter fra utlandet, 2012-2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Figur 2.15 ↓ Fordeling av samlede inntekter fra utlandet, 2012–2018 (i prosent)

Kilde: IFPI

2.3.1 Eksportinntekter fra salg av innspilt musikk

Med eksportinntekter fra salg av innspilt musikk menes inntekter som er generert utenfor Norge av selskaper i Norge. Eksportinntektene som presenteres her, er ment å vise hva disse selskapene har av inntekter fra salg av innspilt musikk i utlandet i form av royalties.

De samlede eksportinntektene fra salg av innspilt musikk er beregnet til å utgjøre 94 MNOK i 2018, jamfør tabell 2.5. Dette er noe lavere enn tilsvarende inntekter målt i perioden 2014–2016, men noe høyere enn i 2017. Inkludert disse årene har eksportinntektene i snitt minket 3 prosent årlig i perioden vi har målt.

Årsaken til at eksportinntektene var estimert høyere i 2012 og 2013, ligger i datagrunnlaget. I 2014 ble avtalegrunnlaget til NCB (Nordisk Copyright Bureau) endret. Dette har betydning for datagrunnlaget og gir utslag i beregningene. Også i 2017 ble det gjort en omlegging av NCBs ansvarsområde som påvirker datagrunnlaget. Det er derfor knyttet usikkerhet til tallene for 2014–2018, og vi vurderer at disse er noe underestimert. Tallene fra 2012–2013 er ikke direkte sammenlignbare med senere år.

Tabell 2.5 ↓ Samlede eksportinntekter av innspilt musikk, 2012–2018 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2012–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Innspilt musikk	140	189	110	101	104	84	94	12 %	-3 %
Samlede inntekter	140	189	110	101	104	84	94	12 %	-3 %

Note: Tall omregnet til 2018-kroner

Kilder: NCB og egne beregninger

2.3.2 Inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet

Etter våre beregninger var de samlede inntektene fra konsertvirksomhet i utlandet 159 MNOK i 2018. Dette er på samme nivå som i 2017, når vi tar høyde for prisveksten. I gjennomsnitt har disse inntektene økt med 5 prosent årlig i perioden vi har målt. Konsertrelatert eksport er her avgrenset til å omfatte honorar som artister og musikere i Norge får for konsertvirksomhet i utlandet.

Vi har sett en økning i disse inntektene fra og med 2016. I dette tidsrommet har vi også fått kjente internasjonale suksesser som Sigrid, Aurora, Kygo og Alan Walker, som alle har hatt en omfattende konsertvirksomhet i utlandet de siste par år. Det kan forklare noe av økningen. Vi har også sett en tendens til at aktører som reiser ut, får høyere gjennomsnittshonorar for sine opptredener ute. Dette kan enten bety at norske artister har turnert i land hvor de har fått høyere honorar, eller at norske aktører har blitt bedre til å forhandle frem gode avtaler.

I tillegg til honorarer tjener også norske aktører penger på salg av merchandise i forbindelse med opptredener i utlandet. Gjennom rapporteringene til Music Norway oppgir artister, band og orkestre at de samlet sett har tjent 4 millioner på merchandise fra konserter de har mottatt reisestøtte for i 2018. Det er 1 million mer enn i 2017.

Norske artister og utøvere har bredt nedslagsfelt i sin utenlandsvirksomhet. I 2018 ble det tildelt reisetilskudd til 2 543 planlagte konserter i hele verden. Det er omtrent som i 2017 og noe mer enn i 2016. Flesteparten av konsertene var planlagt i Europa med

Tyskland og Storbritannia som mest populære destinasjoner, hvor henholdsvis 16 prosent og 8 prosent av konsertene var planlagt. Utenfor Europa var USA og Japan landene med flest planlagte konserter. 17 prosent var planlagt i USA og 13 prosent i Japan.¹²

I denne statistikken vil en del av de «norske» aktørenes inntekter ikke fremkomme. Som nevnt innledningsvis beregner vi kun inntekter til norskregistrerte selskaper.

Tabell 2.6 ↓ Samlede inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet (honorar), 2012–2018 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2012–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Honorarer fra utlandet	122	119	131	128	147	160	159	0 %	5 %
Samlede inntekter	122	119	131	128	147	160	159	0 %	5 %

Note: Tall omregnet til 2018-kroner

Kilder: Music Norway og egne beregninger

2.3.3 Opphavsrettsinntekter fra utlandet

Opphavsrettsinntekter fra utlandet er inntekter som er samlet inn for bruk av opphavsrettslig materiale utenfor Norge, og som tilfaller opphavspersoner i Norge. Inntektene som overføres fra utlandet, inkluderer blant annet opphavsrettslige inntekter fra fremføringsrettigheter.

De samlede inntektene for bruk av opphavsrettslig materiale har økt de siste årene. Inntektene har økt fra 75 MNOK i 2012 til 104 MNOK i 2018, eller tilsvarende gjennomsnittlig 6 prosent årlig for denne perioden. Det er inntektene fra fremføringsrettigheter som bidrar til denne økningen. Disse inntektene har en gjennomsnittlig årlig vekst på 20 prosent i perioden vi har målt. Inntektene fra mekaniske rettigheter har i snitt minket tilsvarende 10 prosent årlig. Det er særlig rettigheter fra lisensiering av fysiske utgivelser som minker, og som tidligere har utgjort en større andel av disse inntektene.

Økningen i de opphavsrettslige inntektene gjenspeiler økt bruk av musikk fra norske opphavspersoner i utlandet. Dette skyldes både kjente individuelle suksesshistorier og at det er stadig flere opphavspersoner i Norge som opplever at deres musikk blir lyttet til og brukt i ulike sammenhenger i utlandet. TONOs medlemmer har aldri hatt større utenlandsinntekter samlet sett. I 2018 var det 12 484 TONO-medlemmer som fikk utenlandsavregning¹³.

Tabell 2.7 ↓ Samlede opphavsrettslige inntekter fra utlandet, 2012–2018 (i MNOK)

	2012 MNOK	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2012–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsinntekter	36	36	44	55	45	78	86	11 %	19 %
Mekaniske rettigheter	38	51	30	30	30	18	16	-11 %	-10 %
Videresendingssektoren	1	2	2	2	5	2	1	-29 %	20 %
Samlede inntekter	75	89	76	87	80	98	104	6 %	6 %

Note: Tall omregnet til 2018-kroner

Kilder: TONO, Gramo, NCB og Norwaco

¹² Kilde: Music Norway

¹³ Tono (2019). Årsrapport 2018.

Litteratur i tall 2018

3.1 Samlede inntekter i litteraturbransjen

De samlede inntektene i den norske litteraturbransjen var 6 061 MNOK i 2018, jamfør tabell 3.1. Dette inkluderer inntekter fra salg av litteratur, opphavsrettslige inntekter og fremføringsinntekter både i Norge og fra utlandet.

I 2017 var de samlede inntektene 6 378 MNOK, noe som betyr at inntektene har sunket med 5 prosent fra 2017 til 2018. For femårsperioden sett under ett har inntektene i gjennomsnitt sunket med 1,6 prosent årlig siden 2013. Bakgrunnen for dette er at inntektene i hjemmemarkedet, som utgjør den klart største andelen av de samlede inntektene, i gjennomsnitt har sunket med 1,6 prosent årlig. Selv om inntektene fra utlandet i gjennomsnitt har økt med 4,6 prosent årlig, utgjør disse inntektene en for liten del av totalen til å gi seg utslag på de samlede inntektene totalt.

I tillegg ser vi at de samlede inntektene fra utlandet sank betydelig fra 2016 til 2017. Denne nedgangen skyldes i hovedsak en omklassifisering i Den norske Forleggerforenings statistikk for direkteeksport fra forlagene.¹ En aktør som tidligere var klassifisert som eksportaktør, inngår ikke lenger i tallmaterialet for 2017, noe som forklarer den store nedgangen. Andre variabler som inngår i de samlede inntektene fra utlandet, blant annet salg av rettigheter til utlandet, har økt. Dette og den øvrige fordelingen av inntektene henholdsvis i Norge og fra utlandet redegjøres nærmere for i de neste avsnittene.

---

1 Vi benytter statistikk fra Den norske Forleggerforening til å estimere bl.a. direkteeksport fra forlagene.

3.2 Samlede inntekter i Norge

De samlede inntektene i Norge utgjorde 5 965 MNOK i 2018. Tallet refererer til inntekter fra salg av bøker, fremføringsinntekter og opphavsrettslige inntekter. Det har vært en merkbar nedgang fra 2017, på 5,3 prosent, i inntektene i det norske markedet. Disse inntektene har samlet sett sunket med 1,6 prosent årlig siden 2013, jamfør tabell 3.2.

Tabell 3.1 ↓ Oversikt over litteraturbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Samlede inntekter i Norge	6 481	6 294	6 392	6 324	6 293	5 965	-5,3 %	-1,6 %
Samlede inntekter fra utlandet	90	97	126	142	86	96	14,1 %	4,6 %
Samlede inntekter totalt	6 571	6 391	6 518	6 466	6 378	6 061	-5,0 %	-1,6 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Tabell 3.2 ↓ Samlede inntekter i det norske markedet, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Salgsinntekter	6 310	6 118	6 218	6 153	6 104	5 781	-5,3 %	-1,7 %
Fremføringsinntekter	28,6	35,2	31,3	34,7	34,6	35,4	2,2 %	4,9 %
Opphavsrettslige inntekter	142,5	140,0	143,1	135,7	153,7	148,5	-3,3 %	1,0 %
Samlede inntekter i Norge	6 481	6 294	6 392	6 324	6 293	5 965	-5,2 %	-1,6 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Av de samlede inntektene i Norge utgjorde inntekter fra salg av litteratur den klart største delen. Inntekter fra salg av litteratur utgjorde 5 781 MNOK i 2018, noe som tilsvarer 97 prosent av de samlede inntektene. Fremføringsinntektene utgjorde 35,4 MNOK og 0,6 prosent, mens de opphavsrettslige inntektene utgjorde 149 MNOK og 2,5 prosent.

3.2.1 Inntekter fra salg av litteratur

Inntekter fra salg av litteratur utgjorde 5 781 MNOK i 2018. Dette utgjør dermed den klart største andelen av de samlede inntektene i litteraturbransjen i Norge. Salgsinntekter fra Norge refererer til salg av bøker eller andre litterære formater til en konsument, gjennom fysiske eller digitale utsalgssteder i Norge.² Konsumentene kan være enkeltpersoner som kjøper bøker til seg selv eller andre, og det kan være organisasjoner som folkebibliotek, offentlige myndigheter og skoler som har kjøpt bøker i den hensikt å gjøre dem tilgjengelige for forbrukere i Norge.

2 Statistikken er avgrenset til å gjelde publikasjoner med ISBN-nummer samt digitale tjenester som springer ut av forlagsbransjen, for eksempel lisensierte digitale læremidler. Statistikken inkluderer både norsk- og fremmedspråklige bøker.

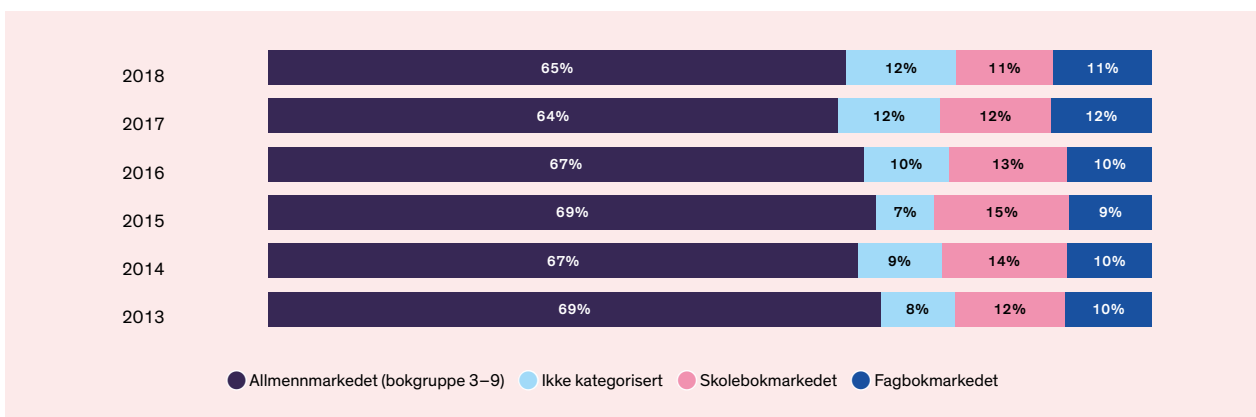
3.2.1.1 De tre bokmarkedene

Bokmarkedet deles ofte inn i tre markeder: skolebokmarkedet (bokgruppe 1), fagbokmarkedet (bokgruppe 2) og allmennbokmarkedet (bokgruppe 3–9). Fordelingen av omsetningen mellom de tre bokmarkedene har holdt seg forholdsvis stabil i perioden 2013 til 2018, jmfør figur 3.1.

Skolebokmarkedet (bokgruppe 1) økte fra 12 prosent av den totale omsetningen i 2013 til 15 prosent i 2015, men har siden sunket frem til 2018 og utgjorde da 11 prosent av de totale salgsinntektene i Norge. Fagbokmarkedet (bokgruppe 2) har holdt seg stabilt på omtrent 10 prosent fra 2013 til 2016. Andelen økte i 2017 til 12 prosent, men sank litt igjen i 2018 og utgjorde da 11 prosent av de samlede inntektene. Allmennbokmarkedet (bokgruppe 3–9) utgjorde 69 prosent av de totale inntektene i 2013, men har sunket noe de siste årene og utgjorde 65 prosent i 2018.

I tillegg til de tre bokmarkedene fremkommer det av figur 3.1 at 12 prosent av de totale inntektene fra salg av litteratur i Norge ikke er kategorisert i de tre bokmarkedene, og heller ikke i bokgruppesystemet. Frem til midten av 2014 omfattet denne kategorien først og fremst fremmedspråklige bøker. I 2014 ble det imidlertid innført to nye bokgrupper: bokgruppe 9.3 – sakprosa på originalspråket og bokgruppe 9.4 – skjønnlitteratur på originalspråket. En stor del av omsetningen av bøker tilhørende disse to bokgruppene ble tidligere ikke kategorisert, men fra og med 2015 benytter flere dataleverandører de nye bokgruppene. Omsetningen som ikke er kategorisert fra 2015, omfatter dermed i hovedsak bøker som er importert direkte til norske forhandlere og videresolgt til forbrukere i Norge, eller som er importert direkte av forbrukere i Norge fra utenlandske nettbokhandlere, og som ikke kategoriseres etter det norske bokgruppesystemet. Dette er to områder som har hatt en betydelig vekst de siste årene. Omsetningen av bøker som ikke er kategorisert, utgjorde 12 prosent (722 MNOK) av de totale inntektene fra salg av litteratur i Norge i 2018.

Figur 3.1 ↓ Bokmarkedets fordeling av salg i det norske markedet, 2013–2018

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat

3.2.1.2 Bokgruppedeling

Inntekter fra salg av litteratur i det norske markedet kan fordeles på bokgrupper, jmfør tabell 3.3.

Bokgruppe 4 (skjønnlitteratur) har utgjort den største bokgruppen i hele perioden vi har målt. Inntektene fra salg i denne bokgruppen har imidlertid sunket over tid: I 2013 var de totale inntektene i denne bokgruppen 1 747 MNOK (28 prosent), mens tilsvarende tall i 2018 var 1 344 MNOK (23 prosent). Omsetningen i denne bokgruppen har dermed sunket både i absolutte og relative tall, og utviklingen tilsvarer en gjennomsnittlig årlig nedgang på 5 prosent.

Det er imidlertid andre bokgrupper som har hatt en større relativ negativ vekst. Bokgruppe 6 (verk) har hatt en gjennomsnittlig årlig nedgang på 27 prosent (2,5 MNOK i 2018 mot 13 MNOK i 2013), og bokgruppe 7 (kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende) har hatt en gjennomsnittlig årlig nedgang på 15 prosent (30 MNOK i 2018 mot 74 MNOK i 2013).

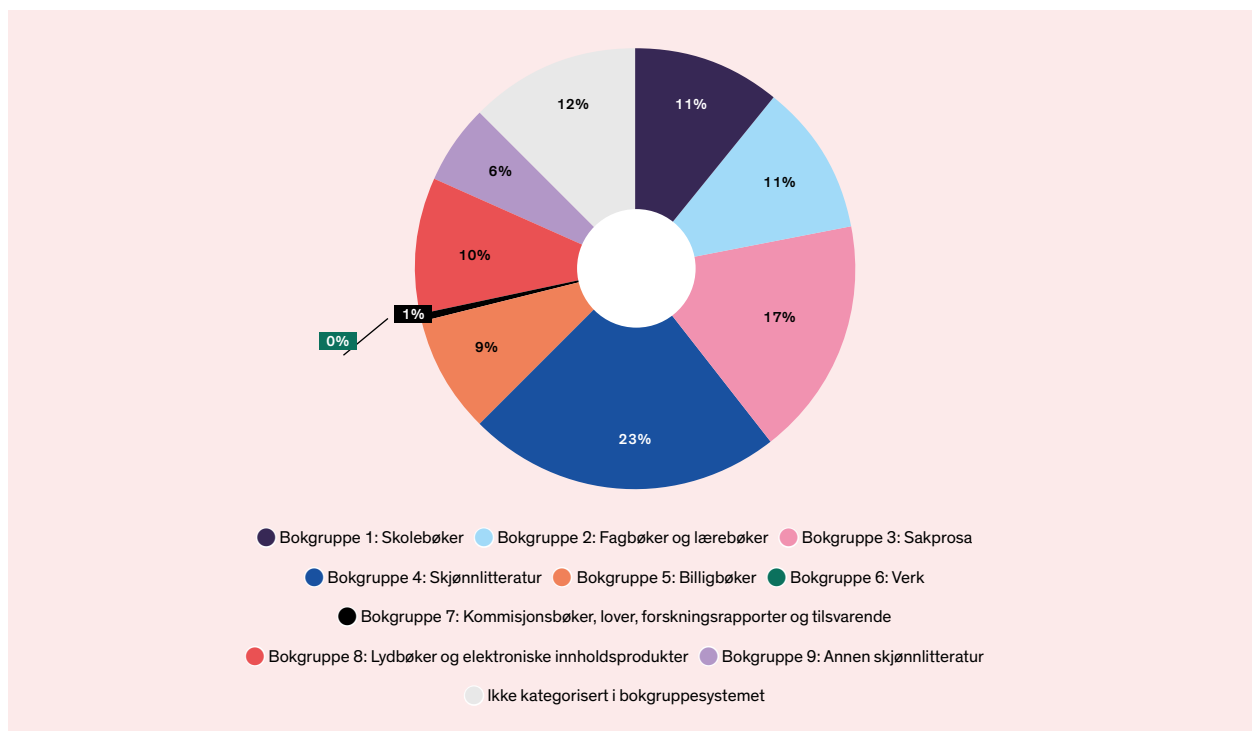
At inntektene fra salg av litteratur i flere av bokgruppene har sunket over tid, gir utslag i at de totale salgsinntektene i Norge har sunket med 1,7 prosent årlig siden 2013 (5 781 MNOK i 2018 mot 6 310 MNOK i 2013).

Inntektene i enkelte av bokgruppene har imidlertid økt. Det er bokgruppe 8, som omfatter lydbøker, e-bøker og elektroniske innholdsprodukter, som har økt mest relativt sett, med gjennomsnittlig 9 prosent årlig siden 2013. I 2018 utgjorde inntektene fra salg i denne bokgruppen 573 MNOK, noe som tilsvarte 10 prosent av de totale inntektene, mens i 2013 stod den samme gruppen for 5,5 prosent av de totale inntektene.

Tabell 3.3 ↓ Inntekter fra salg av litteratur fordelt på bokgrupper, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Bokgruppe 1: Skolebøker	784	868	949	826	762	632	-17 %	-4 %
Bokgruppe 2: Fagbøker og lærebøker	625	592	584	591	703	650	-8 %	1 %
Bokgruppe 3: Sakprosa	1 233	1 179	1 224	1 129	1 106	998	-10 %	-4 %
Bokgruppe 4: Skjønnlitteratur	1 747	1 534	1 601	1 523	1 480	1 344	-9 %	-5 %
Bokgruppe 5: Billigbøker	574	608	640	665	574	497	-13 %	-2 %
Bokgruppe 6: Verk	13	12	7,3	4,0	3,0	2,5	-15 %	-27 %
Bokgruppe 7: Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	74	84	55	46	39	30	-24 %	-15 %
Bokgruppe 8: Lydbøker og elektroniske innholdsprodukter	349	350	407	478	504	573	14 %	11 %
Bokgruppe 9: Annen skjønnlitteratur	380	314	343	298	225	332	48 %	0 %
Ikke kategorisert i bokgruppesystemet	530	577	407	592	707	722	2 %	9 %
Totale inntekter i Norge	6 310	6 118	6 218	6 153	6 104	5 781	-5,3 %	-1,7 %

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat

Figur 3.2 ↓ Salgsinntekter fordelt på bokgrupper, 2018

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat

At inntektene fra salg av bøker i bokgruppe 8 har økt mest relativt sett, ser vi også i oversikten over antall nye titler og utgaver i det norske markedet (tabell 3.4) og i oversikten over antall solgte titler i det norske markedet (tabell 3.5).³ Bokgruppe 8 er den bokgruppen som til sammen har flest nye titler og utgaver i det norske markedet i 2018. Det er også den bokgruppen med størst prosentvis endring i antall solgte eksemplarer fra 2017 til 2018. Lydbøker, i både fysisk format og som lydfil, hadde en økning i antall solgte eksemplarer fra 2017 til 2018 på 39 prosent, mens antallet solgte eksemplarer i det totale norske markedet gikk ned med 0,8 prosent.

3 Oversiktene i tabell 3.4 og 3.5 gjelder for medlemsforlag i Den norske Forleggerforening.

Tabell 3.4 ↓ Antall nye titler og utgaver i det norske markedet, 2016–2018

Bokgruppene 1–9	2016	2017	2018
1.1 Skolebøker – grunnskolen	281	147	102
1.2 Skolebøker – videregående	99	77	75
2.1 Lærebøker for høyere utdanning	418	299	310
2.2. Fagbøker for profesjonsmarkedet	160	148	114
3.1 Norsk sakprosa for voksne	649	596	677
3.2 Oversatt sakprosa for voksne	279	263	261
3.3 Norsk sakprosa for barn	77	59	58
3.4 Oversatt sakprosa for barn	110	163	81
4.1 Norsk skjønnlitteratur for voksne	324	310	349
4.2 Oversatt skjønnlitteratur for voksne	326	315	297
4.3 Norsk skjønnlitteratur for barn	314	238	223
4.4 Oversatt skjønnlitteratur for barn	385	299	279
5.0 Billigbøker	692	698	784
6.0 Verk	4	1	1
7.0 Kommissjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	204	102	93
8.0 Digitale læremidler og andre digitale produkter	302	291	151
8.1 Lydbøker allmenmarkedet fysisk format	1 024	1 073	105
8.2 Lydbøker undervisning og profesjonsmarkedet fysisk og lydfil			1
8.5 E-bøker til allmenmarkedet	1 301	1 084	1 323
8.8 Lydbøker allmenmarkedet lydfil			1 168
8.9 E-bøker for undervisnings- og profesjonsformål	66	34	77
9.1 Norske serieromaner	226	154	161
9.2 Oversatte underholdningsromaner	208	237	102
9.3 Skjønnlitteratur på originalspråket	52	5	102
9.4 Sakprosa på originalspråket	1	8	0
Totalt	7 682	6 601	6 894

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk, 2018. Oversikten er kun basert på Forleggerforeningens medlemmer.

Tabell 3.5 ↓ Antall solgte eksemplarer i det norske markedet, 2017 og 2018

Bokgruppene 1–9	Antall solgte eksemplarer		Prosentvis endring 2017-2018
	2017	2018	
1.1 Skolebøker – grunnskolen	2 176 208	1 799 400	-17 %
1.2 Skolebøker – videregående	499 829	481 816	-4 %
2.1 Lærebøker for høyere utdanning	713 121	694 905	-3 %
2.2. Fagbøker for profesjonsmarkedet	224 859	213 331	-5 %
3.1 Norsk sakprosa for voksne	2 391 577	2 161 113	-10 %
3.2 Oversatt sakprosa for voksne	783 797	741 168	-5 %
3.3 Norsk sakprosa for barn	170 865	141 628	-17 %
3.4 Oversatt sakprosa for barn	584 466	457 496	-22 %
4.1 Norsk skjønnlitteratur for voksne	1 132 044	1 171 467	3 %
4.2 Oversatt skjønnlitteratur for voksne	1 004 908	772 987	-23 %
4.3 Norsk skjønnlitteratur for barn	1 402 268	1 415 499	1 %
4.4 Oversatt skjønnlitteratur for barn	1 368 239	1 219 612	-11 %
5.0 Billigbøker	3 655 140	3 912 388	7 %
6.0 Verk	4 192	5 582	33 %
7.0 Kommissjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	101 041	53 484	-47 %
8.X Lydbøker samlet, fysisk og lydfil*	1 804 190	2 510 976	39 %
8.5 E-bøker til allmenmarkedet	371 270	418 378	13 %
8.9 E-bøker for undervisnings- og profesjonsformål	4 585	3 234	-29 %
9.1 Norske serieromaner	1 608 101	1 578 565	-2 %
9.2 Oversatte underholdningsromaner	346 885	437 778	26 %
9.3 Skjønnlitteratur på originalspråket	29 303	17 450	-40 %
9.4 Sakprosa på originalspråket	42	23	-45 %
Totalt	20 376 930	20 208 280	-0,8 %

* 8.X er en summering av bokgrupper 8.1, 8.2 og 8.8. For bokgruppe 8.1 er antallet i stor grad lyttinger i strømmetjenester. Én aktør har ikke rapportert antall lyttinger.

Kilde: Forleggerforeningens bransjestatistikk, 2018. Oversikten er kun basert på Forleggerforeningens medlemmer.

Tabell 3.6 viser de mest solgte bøkene i Norge i 2018.

Tabell 3.6 ↓ De mest solgte bøkene i Norge i 2018

	Tittel	Forfatter	Forlag
1	Snøsøsteren: En julefortelling	Maja Lunde/Lisa Aisato	Kagge
2	Tante Ulrikkes vei	Zeshan Shakar	Gyldendal
3	Fremdeles meg	Jojo Moyes	Bastion
4	En sjøens helt: Krigerens hjemkomst	Jon Michelet	Oktober
5	Søsterklokkene	Lars Mytting	Gyldendal
6	Hyttebok frå helvete	Are Kalvø	Kagge
7	Hjernen er stjernen	Kaja Nordengen	Kagge
8	Macbeth	Jo Nesbø	Aschehoug
9	Pondus: 17 i nøtten	Frode Øverli	Egmont
10	Perlesøsteren	Lucinda Riley	Cappelen Damm

Kilde: Bokhandlerforeningen

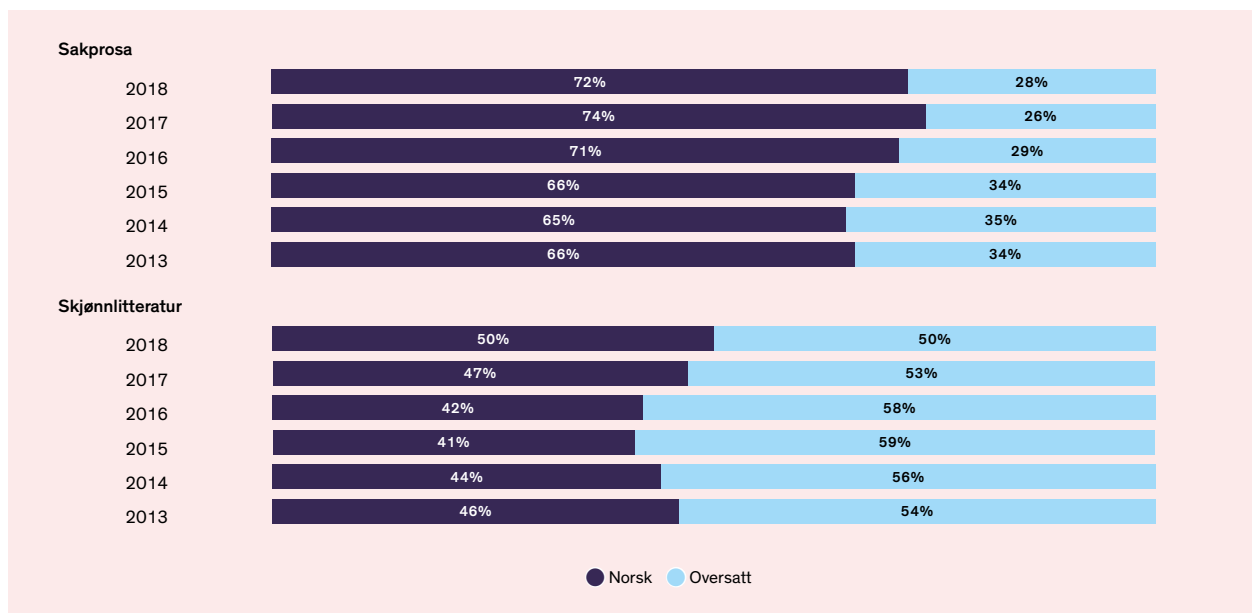
3.2.1.3 Norsk og oversatt litteratur

Bokgruppeinndelingen har tre nivåer, og i noen bokgrupper skilles det mellom norsk og oversatt litteratur. Bokgruppe 4 – skjønnlitteratur er for eksempel delt opp i gruppe 4.1 – norsk skjønnlitteratur for voksne, gruppe 4.2 – oversatt skjønnlitteratur for voksne og så videre.⁴ For deler av inntektene fra salg av litteratur har vi tall på et så detaljert nivå at vi kan presentere fordelingen mellom norsk og oversatt litteratur og fordelingen mellom litteratur for barn og unge og litteratur for voksne. Dette gjelder inntekter fra salg av litteratur gjennom bokhandlere og inntekter fra salg av litteratur til biblioteker og andre offentlige instanser, forlagenes direktesalg til forbrukere og til øvrige forhandlere samt forlagenes salg gjennom massemarkedet. Til sammen dekker inntekter fra litteratur gjennom disse markedene over 80 prosent av de totale inntektene i det norske markedet.

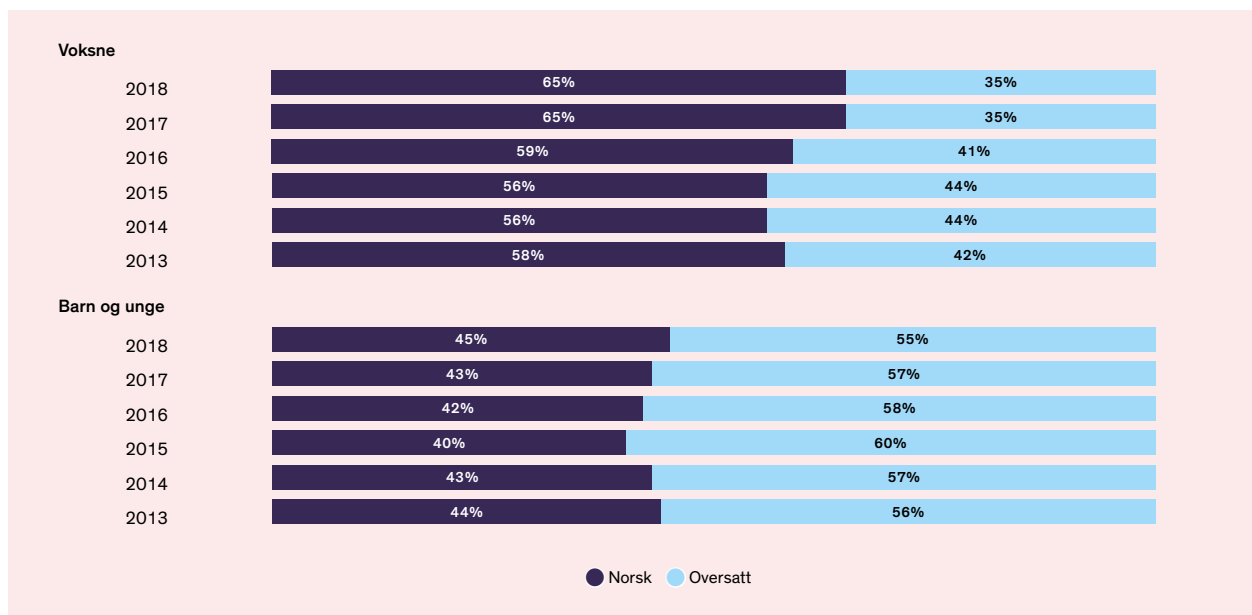
Figur 3.3 viser andelen av sakprosa- og skjønnlitteraturen som er norsk litteratur, og andelen som er oversatt fra andre språk.

Fordelingen mellom norsk og oversatt litteratur har vært forholdsvis stabil både for sakprosa og for skjønnlitteratur i perioden 2013 til 2018, med noe utvikling i favør norsk litteratur. Salg av litteratur med norsk som originalspråk er imidlertid større innen sakprosa enn i skjønnlitteratur. I 2018 var 72 prosent av salget av sakprosa, sakprosa med norsk som originalspråk, mens 28 prosent var oversatt fra et annet språk. For salget av skjønnlitteratur er fordelingen annerledes. Her har tidligere en større andel av de solgte eksemplarene vært oversatt skjønnlitteratur, men i 2018 var salget av skjønnlitteratur med norsk som originalspråk og salget av oversatt skjønnlitteratur likt, med 50 prosent hver. Både for skjønnlitteratur og sakprosa har andelen salg av litteratur med norsk som originalspråk økt fra 2013 til 2018, men fra 2017 til 2018 gikk andelen av sakprosa på norsk ned fra 74 til 72 prosent.

⁴ For en fullstendig oversikt over bokgruppesystemet, se f.eks. Forleggerforeningens hjemmesider: <http://www.forleggerforeningen.no/bokgruppene/>

Figur 3.3 ↓ Andelen norsk og oversatt sakprosa og skjønnlitteratur, 2013–2018

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening.

Figur 3.4 ↓ Andelen norsk og oversatt skjønnlitteratur for voksne og for barn og unge, 2013–2018

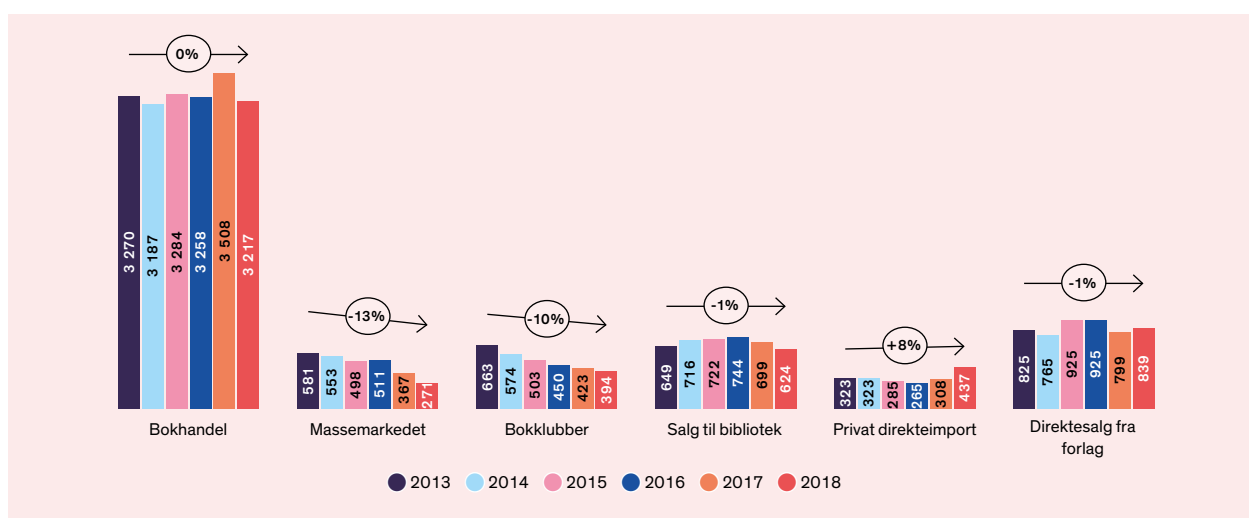
Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening.

Fordelingen av norsk og oversatt litteratur (sakprosa og skjønnlitteratur) for både voksne og barn og unge, har også vært relativt stabil i perioden 2013 til 2018, jamfør figur 3.4. Gjennomgående er det imidlertid en lavere andel av inntektene fra salg av litteratur for barn og unge med norsk som originalspråk, sammenlignet med litteratur for voksne. I 2018 var 45 prosent av inntektene fra salg av litteratur for barn og unge knyttet til salg av litteratur med norsk som originalspråk. For litteratur for voksne var 65 prosent av inntektene knyttet til salg av litteratur med norsk som originalspråk. Både for litteratur for voksne og for barn og unge har imidlertid inntekter fra salg av litteratur med norsk som originalspråk økt i perioden 2015 til 2018.

3.2.1.4 Salgskanaler

I litteraturbransjen distribueres bøkene gjennom fysiske og digitale salgskanaler som bokhandlere og bokklubber og det som omtales som massemarkedet, som omfatter dagligvarehandlere, kiosker og lignende, og direkte fra forlagene. I tillegg distribueres det bøker til norske konsumenter direkte fra utenlandske nettbokhandlere. Det sistnevnte omtaler vi som «privat direkteimport». Videre gjøres også bøker tilgjengelig for norske brukere gjennom folkebibliotekene og gjennom andre offentlige institusjoner. Figur 3.5 viser inntektene fra salg av litteratur for årene 2013 til 2018, fordelt på disse ulike salgskanalene.

Figur 3.5 ↓ Inntekter fra salg av litteratur fordelt på salgskanaler, 2013–2018 (i MNOK)

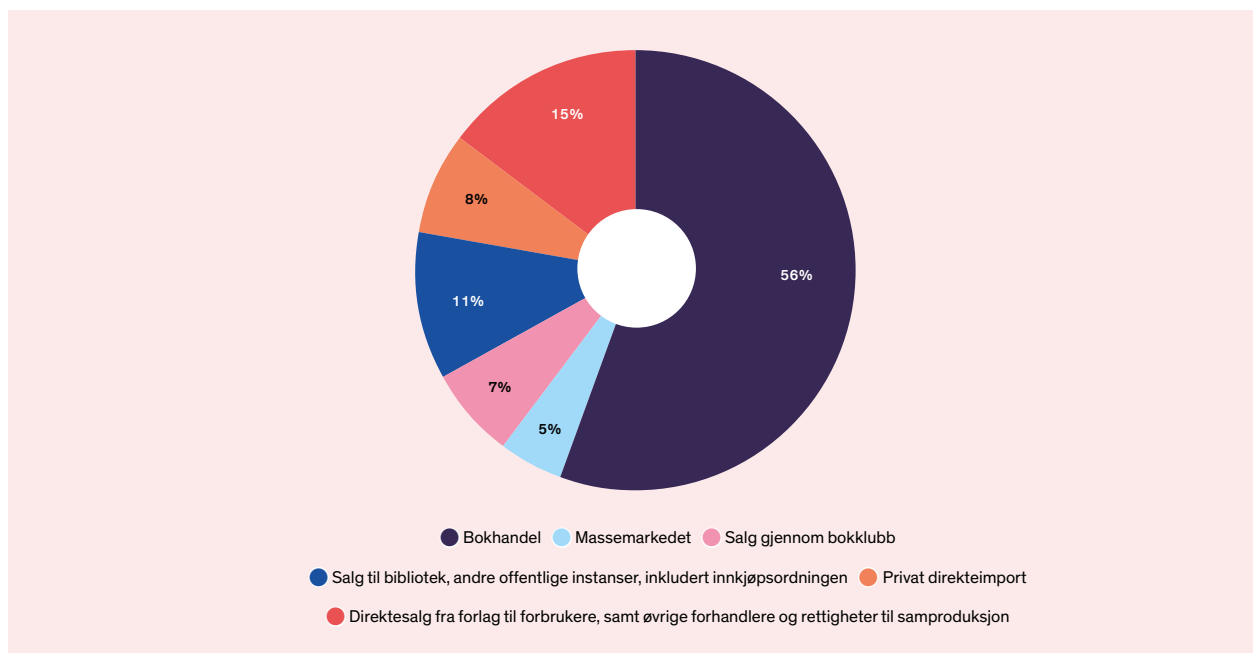

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner. Piler illustrerer gjennomsnittlige årlig endring.

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat

Over halvparten av inntektene fra salg av bøker kommer fra salg gjennom bokhandlere. Andelen har økt jevnt i perioden 2013–2018 og utgjorde 56 prosent (3 217 MNOK) av de samlede salgsinntektene i 2018, jmfør figur 3.6. En annen salgskanal som viser fremgang, er privat direkteimport. Andelen har økt med 3 prosentpoeng fra 2017–2018, og denne kanalen står nå for 8 prosent av inntektene fra salg av litteratur (MNOK 437). Med dette har privat direkteimport overgått både salget gjennom massemarkedet og bokklubber, som har sunket jevnt siden 2013, med en gjennomsnittlig årlig nedgang på henholdsvis 13 prosent (fra 581 MNOK i 2013 til 271 MNOK i 2018) og 10 prosent (fra 663 MNOK i 2013 til 394 MNOK i 2018).

Salg til biblioteker og andre offentlige instanser har holdt seg relativt stabilt, med en gjennomsnittlig årlig nedgang på 1 prosent (fra 649 MNOK i 2013 til 624 MNOK i 2018).

Figur 3.6 ↓ Inntekter fra salg av litteratur fordelt på salgskanaler, 2018 (i prosent)

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat

3.2.1.5 Salg av fysiske og digitale bøker

Bøker distribueres både fysisk og i digitale formater.⁵ Tabell 3.7 viser fordelingen av inntektene fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale produkter. De totale inntektene fra salg av digitale produkter i 2018 var 729 MNOK. Inntektene fra salg av digitale produkter har gjennomsnittlig økt med 23 prosent årlig siden 2013, mens inntekter fra salg av fysiske bøker har sunket med 4 prosent årlig, fra 6 054 MNOK i 2013 til 5 052 MNOK i 2018. De totale inntektene fra salg av e-bøker i Norge utgjorde 209 MNOK i 2018, mot 105 MNOK i 2013. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 16 prosent. Lydbøker for nedlastning har hatt en enda mer eksplosiv vekst, der de totale inntektene utgjorde 264 MNOK i 2018, mot kun 9 MNOK i 2013. Dette tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 101 prosent. Salget av e-bøker i denne kategorien inkluderer privat direkteimport av e-bøker, strømming av e-bøker samt salg av e-bøker som distribueres gjennom og utenom Bokbasens distribusjonskanal (DDS).

⁵ Digitale bøker finnes i ulike formater som e-bøker, lydbøker for nedlastning, digitale tjenester som for eksempel salg av bokapper og andre digitale tjenester, lisensbaserte læremidler m.m.

Tabell 3.7 ↓ Inntekter fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale bøker, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Fysiske bøker	6 054	5 820	5 868	5 719	5 531	5 052	-9 %	-4 %
Digitale produkter	256	298	350	435	573	729	27 %	23 %
- E-bøker	105	118	117	121	135	209	55 %	16 %
- Lydbøker for nedlastning	9	20	53	110	201	264	31 %	101 %
- Digitale tjenester	142	160	181	203	237	256	8 %	13 %
Totale inntekter i Norge	6 310	6 118	6 218	6 153	6 104	5 781	-5 %	-1,7 %

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner.

Kilder: Aschehoug, Bokbasen, Biblioteksentralen, Cappelen Damm, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Ebok.no, Lydbokforlaget, Innkjøpsordningen, Virke, Norstat

Tekstboks 3.1

Ulike tjenester for digitale litterære produkter

Det er mange måter å enten kjøpe, leie eller abonnere på e-bøker og lydbøker på. De fleste norske bokhandlere tilbyr muligheter for å kjøpe og laste ned filer direkte fra nettsidene deres, og de norske bibliotekene gir tilsvarende muligheter ved utleie. Det finnes også populære tjenester i form av applikasjoner på smarttelefon og nettbrett.

De mest populære norske tjenestene inkluderer:

- **Storytel** (*Cappelen Damm*)
- **Fabel** (*Gyldendal og Aschehoug*)
- **Ebok Pluss** (*Schibsted*)

Det finnes også populære utenlandske tjenester, blant annet:

- **Audible og Kindle** (*Amazon*)
- **Audiobooks** (*Audiobooks.com*)
- **Scribd** (*Scribd*)

Tekstboks 3.2

Bokavtalen og strømeplattformer

Bokavtalen mellom Bokhandlerforeningen og Forleggerforeningen setter føringen for flere av de viktigste prinsippene i den norske bokbransjen. Det er for eksempel denne avtalen som sørger for fastpris i norske bokhandlere. Et annet viktig prinsipp i Bokavtalen er nedtegnet i paragraf 3.1 Skaffeplikt og leveringsplikt: «Enhver bokhandel har, etter forespørsel fra kundene, plikt til å skaffe de bøker som lagerføres av forlagene. Forlagene har leveringsplikt til bokhandlene.»

Fra og med utgangen av 2017 ble det vedtatt at strøme- og abonnements-tjenester for digitale produkter også skal omfattes av Bokavtalens § 3.1. Det vil si at både forhandler og forlag er pliktige til å imøtekomme etterspørsel på digitale plattformer på lik linje med tradisjonelle fysiske utsalgssteder.

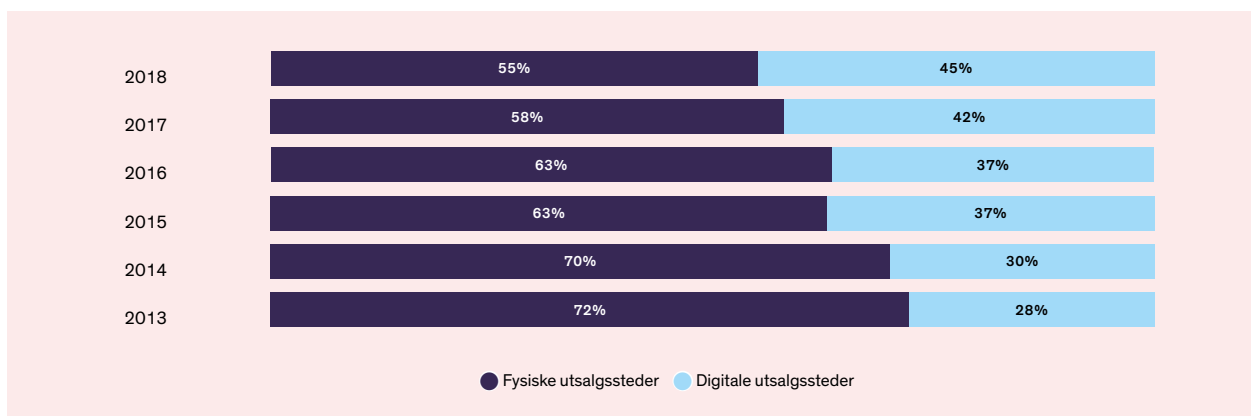
Vedtaket ble derimot ikke en realitet i løpet av 2018, og forbrukere måtte fremdeles forholde seg til at utvalget av lydbøker i Norge er fordelt på ulike tjenester avhengig av hvilke forlag de har avtaler med.

3.2.1.6 Fysiske og digitale utsalgssteder

Det innsamlede datamaterialet gir grunnlag for å si noe om forholdet mellom fysiske og digitale utsalgssteder for deler av inntektene i litteraturbransjen, jamfør figur 3.7. Fra 2013 til 2018 var det en økning i andelen av inntektene fra salg av litteratur som skjedde gjennom digitale utsalgssteder. I 2013 utgjorde dette 28 prosent av de totale inntektene, mens inntektene fra salg gjennom digitale utsalgssteder utgjorde 45 prosent i 2018, som tilsvarer en økning på 17 prosentpoeng.

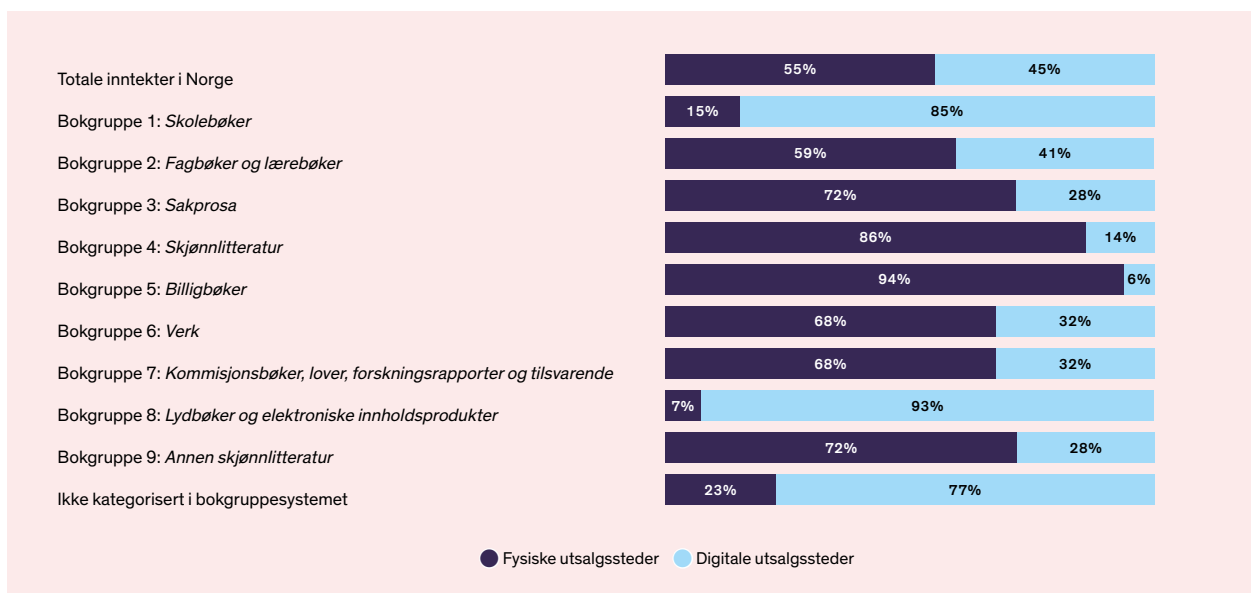
Fordelingen av salg gjennom digitale og fysiske utsalgssteder varierer mellom de ulike bokgruppene, jamfør figur 3.8. Bokgruppe 4 (skjønnlitteratur) og bokgruppe 5 (billigbøker) er de bokgruppene som har størst andel av omsetningen gjennom fysiske utsalgssteder i 2018, med henholdsvis 86 og 94 prosent av de totale inntektene. Bokgruppe 1 (skolebøker) og bokgruppe 8 (lydbøker og elektroniske innholdsprodukter) er bokgruppene med størst inntekter fra salg gjennom digitale utsalgssteder, med 85 prosent for bokgruppe 1 og 93 prosent for bokgruppe 8.

Figur 3.7 ↓ Inntekter fra salg av litteratur, fordelt på fysiske og digitale utsalgssteder, 2013–2018

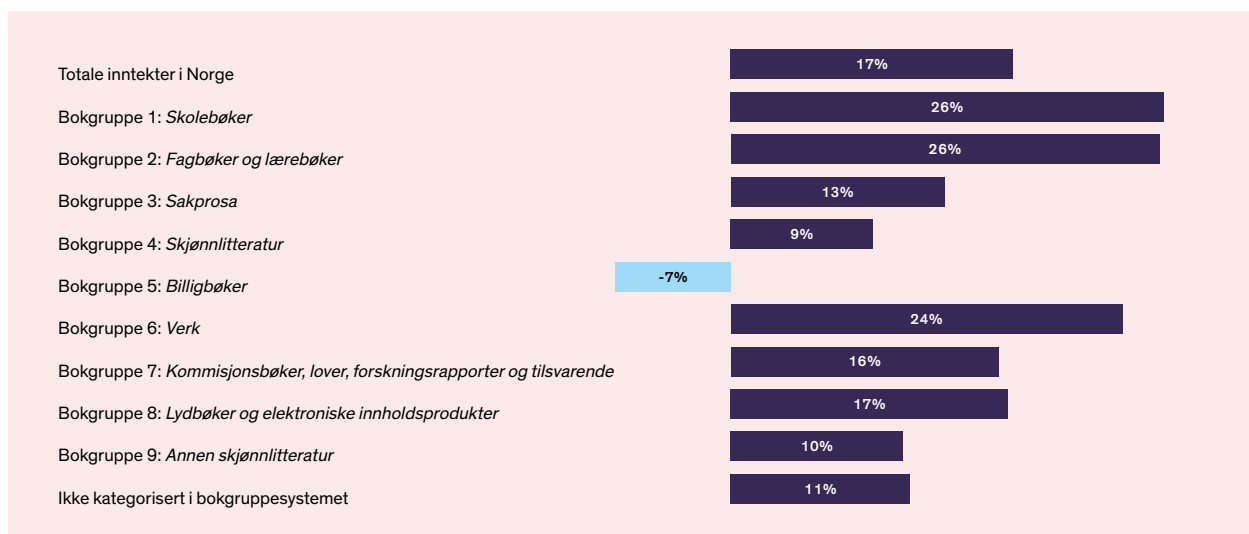

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Norstat

Figur 3.8 ↓ Inntekter fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale utsalgssteder og bokgrupper, 2018

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Norstat

Figur 3.9 ↓ Digitalisering: endring i favør digitale utsalgssteder 2013–2018 (i prosentpoeng)

Kilder: Biblioteksentralen, Den norske Bokhandlerforening, Den norske Forleggerforening, Norstat

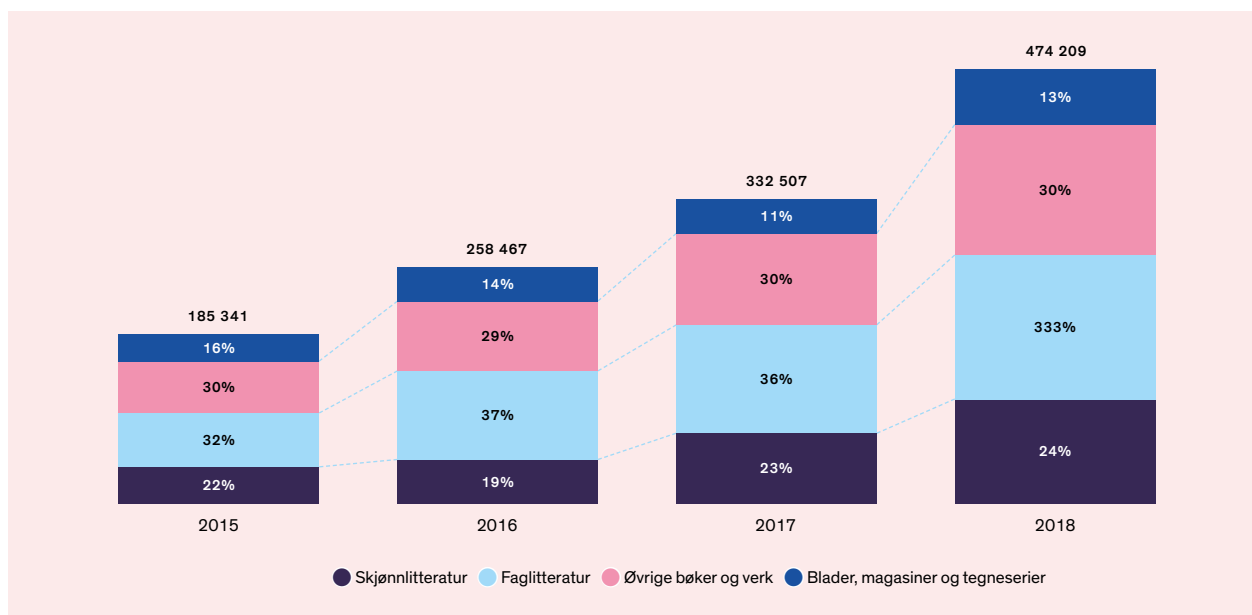
Figur 3.9 illustrerer i hvilken grad bokbransjen har blitt mer digital de tre siste årene, fremstilt som endring i prosentpoeng fra 2013 til 2018 i favør digitale utsalgssteder per bokgruppe. I denne perioden var det en overordnet økning på 17 prosentpoeng i inntekter fra salg gjennom digitale utsalgssteder, sammenlignet med 2013.

Bokgruppe 1 (skolebøker) og bokgruppe 2 (fagbøker og lærebøker) økte sine inntekter fra digitale utsalgssteder med 26 prosentpoeng sammenlignet med 2013. Bokgruppe 6 (verk) økte inntektene fra digitale utsalgssteder med 24 prosentpoeng i samme periode. Samtidig er det viktig å påpeke at denne bokgruppen utgjør en svært liten del av de totale inntektene både i 2017 og 2018. Dermed gir forholdsvis små endringer i reelle tall store utslag i prosentvis endring.

Bokgruppe 5 (billigbøker) er den eneste gruppen som har opplevd en gjennomgående nedgang i andel inntekter gjennom digitale utsalgssteder, tilsammen ned 7 prosentpoeng sammenlignet med 2013.

Tallene som presenteres ovenfor, må imidlertid tolkes med varsomhet. Digitaliseringen av bokbransjen, i form av bøker som kjøpes gjennom digitale salgskanaler, er antakelig mer omfattende enn våre tall viser. Våre tall inkluderer ikke salg av bøker gjennom markedsføringskanaler som FINN.no, Schpock og Tise, som i for liten grad har systemer som kan hente ut de faktiske salgstallene og inntektene fra slikt salg. Vi har imidlertid fått tilgang til FINN.no sine tall over antall annonser innen kategorien «litteratur» for 2015 frem til og med 2018, jamfør figur 3.10. Det er viktig å presisere at dette kun er tall over annonser – og at det ikke representerer de reelle salgstallene. I perioden 2015 til 2018 ser vi likevel en betydelig og jevn økning i antall bokannonser, fra 185 341 bokannonser i 2015 til 474 203 annonser i 2018. Dette tyder på at det selges stadig mer litteratur gjennom FINN.no.

Figur 3.10 ↓ Antall bokannonser på FINN.no fordelt på litterære kategorier, 2015–2018

Kilde: FINN.no

Det er innen kategorien «Faglitteratur» det legges ut flest annonser på FINN.no. Innenfor denne kategorien er det de siste årene etablert en rekke andre salgs- og formidlingstjenester spesielt rettet mot fag- og skolebokmarkedet. En av disse aktørene er iBok (se tekstboks 3.3). Salg gjennom iBok og tilsvarende digitale salgskanaler er ikke inkludert i denne statistikken. Denne typen salg representerer et annenhåndsmarked for litteratur som det, selv om mye tyder på at det øker for hvert år, fortsatt er utfordrende å kartlegge det totale omfanget av.

Tekstboks 3.3**iBok**

iBok er en studentdrevet, digital markeds plass for kjøp og salg av brukte pensumbøker, fagbøker og skolebøker. Tjenesten er gratis og finansieres i hovedsak av reklameinntekter.

iBok ble opprettet i 2005 og utvikles og driftes av studenter som jobber frivillig. Det er Studentmediene i Trondheim AS som står bak virksomheten.

3.2.2 Fremføringsinntekter

Fremføringsinntekter for litteratur i Norge er beregnet til 35,4 MNOK i 2018, jamfør tabell 3.8. Fremføring av litteratur er her definert som opplesninger eller andre oppdrag som forfattere tar på seg i kraft av sitt virke som forfatter. Med fremføringsinntekter refereres det til forfatteres utbetalte honorarer for ulike typer oppdrag (se tekstboks 3.4). Fremføringsinntektene som er beregnet, inkluderer alle honorarer som utbetales i forbindelse med opplesning av litteratur på arrangementer gjennom Norsk Forfattersentrum og samtlige oppdrag som gjennomføres i forbindelse med Den kulturelle skolesekken (DKS).

Utbetalinger for bibliotekoppdrag har i gjennomsnitt økt med 6,6 prosent årlig siden 2013. Tilsvarende har utbetalinger for festivaloppdrag en gjennomsnittlig årlig økning på 10,8 prosent, og utbetalinger gjennom DKS har i gjennomsnitt økt med 3,1 prosent årlig siden 2013. Fra 2017 til 2018 er det derimot samlekategorien «andre oppdrag gjennom Forfattersentrum» som har hatt den mest positive endringen med en økning i registrert inntekt på 16 prosent. Utviklingen for de totale fremføringsinntektene i Norge har vært en gjennomsnittlig årlig økning på 4,9 prosent, med en noe lavere økning på 2,2 prosent fra 2017 til 2018.

Fremføringsinntekter fra ulike typer oppdrag fordeler seg forholdsvis likt i perioden 2013–2018, jamfør figur 3.11. Unntaket er Den kulturelle skolesekken, som skiller seg ut både ved å ha den laveste totale veksten fra 2013 til 2018, og ved at de i 2014 utbetalte 17,6 MNOK i honorarer (sammenlignet med 11,9 MNOK i 2013 og 12,9 MNOK i 2015).

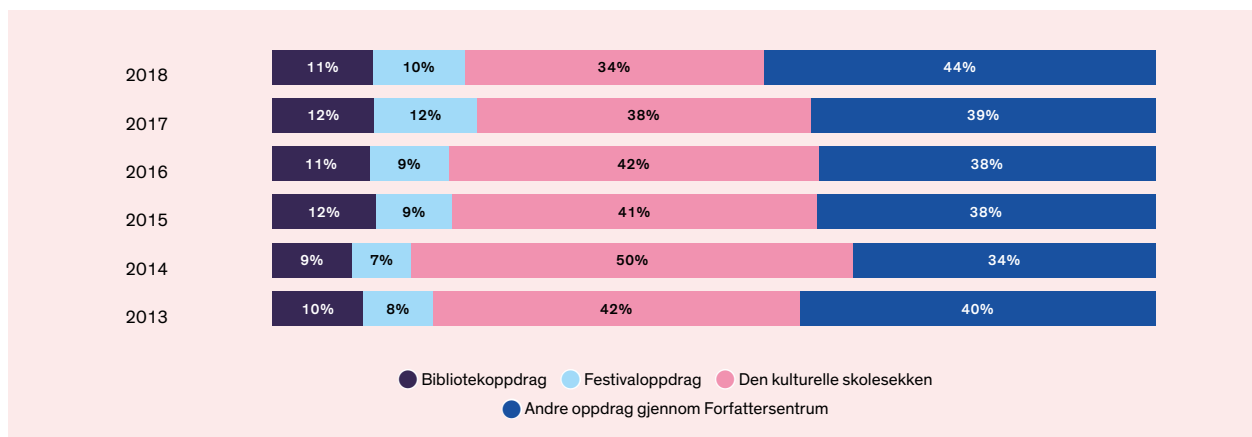
Som for de foregående årene er det sannsynlig at den totale omsetningen innen fremføring av litteratur er noe høyere enn det som fremgår her. Dette skyldes blant annet at honorarer som faktureres utenom Forfattersentrum, honorarer i tilknytning til forfatteres private oppdrag og honorarer for oppdrag i utlandet ikke er inkludert i statistikken. Omfanget av forfatteroppdrag i utlandet anslås å være lite, selv om det er sannsynlig at det er enkelte forfattere som kan ha fremføringsoppdrag utenfor Norge. Det vil typisk være de samme forfatterne som har utenlandske agenter, jamfør avsnitt 3.2 om inntekter fra utlandet. Vi vet per i dag ikke hvorvidt fremføringsoppdragene disse forfatterne har i utlandet, genererer inntekter eller ikke, og vi har ikke kilder som gir grunnlag for å estimere det.

Tabell 3.8 ↓ Utbetalte honorarer til forfattere, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Bibliotekoppdrag	2,9	3,2	3,7	3,8	4,0	4,0	1,0 %	6,6 %
Festivaloppdrag	2,3	2,4	2,7	3,1	4,0	3,7	-9,0 %	11 %
Den kulturelle skolesekken	11,9	17,6	12,9	14,5	13,1	12,0	-8,3 %	3,1 %
Andre oppdrag gjennom Forfattersentrum	11,5	12,1	12,0	13,3	13,5	15,7	16 %	6,5 %
Totale inntekter i Norge	29	35	31	35	35	35	2,2 %	4,9 %

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner.

Kilder: Den kulturelle skolesekken, Norsk Forfattersentrum

Figur 3.11 ↓ Fordeling av fremføringsinntekter på ulike typer oppdrag, 2013–2018

Kilde: Den kulturelle skolesekken, Norsk Forfattersentrum

Tekstboks 3.4

Fremføringsinntekter som honorarer

Det er flere årsaker til at det er benyttet honorarer som mål på omsetning innen fremføring. Den mest åpenbare forklaringen er at arrangementer i litteraturbransjen svært ofte er gratisarrangementer, uten noen form for inngangspenger eller billettsalg.

I tillegg er arrangementene ofte i regi av offentlige instanser som folkebibliotek og skoler. Dette medfører at eventuelle inntekter som tilfaller litteraturbransjen, nettopp er forfatternes honorarer.

Tekstboks 3.5

Norsk Forfattersentrum

Norsk Forfattersentrum er en medlemsorganisasjon for skjønnlitterære forfattere og sakprosaforfattere. Organisasjonen har over 1 500 medlemmer og formidler opplesningsoppdrag og forfatterbesøk på skoler, bibliotek, i foreninger med mer, samt turneer, kunstnerseminarer og litterære festivaler. Fra og med 2009 har Norsk Forfattersentrum fungert som nasjonal aktør for litteraturformidlingen i Den kulturelle skolesekken.

3.2.3 Opphavsrettslige inntekter

De samlede opphavsrettslige inntektene som tilfalt litteraturbransjen fra Norge i 2018, utgjorde 149 MNOK, jamfør tabell 3.9. Av dette utgjorde 139,4 MNOK kollektive vederlag, mens 9,1 MNOK utgjorde individuelle utbetalinger.

De samlede opphavsrettslige inntektene fra Norge har økt siden 2013, med en gjennomsnittlig årlig vekst på 1,0 prosent. Kollektive vederlag har økt med 0,1 prosent årlig, mens individuelle vederlag har økt med 83 prosent årlig i snitt fra 2013 til 2018. Bakgrunnen for den store veksten var at Kopinor Pensum ble avviklet som eget selskap i 2016, og lagt inn under Kopinor. Dette medførte at tre nye individuelle vederlag ble lagt under Kopinor. Se beskrivelse i tekstboks 3.7.

Tabell 3.9 ↓ Samlede opphavsrettsinntekter fra Norge, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Kollektive vederlag	139,9	137,1	141,5	127,6	140,5	139,4	-0,7 %	0,1 %
Individuelle vederlag	2,6	2,9	1,6	8,1	13,2	9,1	-31 %	83 %
Totalt	143	140	143	136	154	149	-3,3 %	1,0 %

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner.

Kilde: Kopinor

Tekstboks 3.6

Opphavsrettslige inntekter i litteraturbransjen

Opphavsrettslige inntekter i litteraturbransjen består av vederlag som er samlet inn av rettighetsforvaltere og fordeles til aktører i litteraturbransjen. Vederlagene utbetales i form av kollektive og individuelle vederlag. De kollektive vederlagene fordeles gjennom Kopinors medlemsorganisasjoner og kommer den enkelte rettighetshaver til gode gjennom stipender og kollektive formål, i tillegg til direkte utbetalinger til enkeltutgivere. De individuelle vederlagene, som utbetales av Kopinor, utbetales direkte til den enkelte rettighetshaver.

Tekstboks 3.7

Vederlag i litteraturbransjen

Lydbokvederlaget er en avtale staten og rettighetshaverorganisasjonene har inngått om vederlag for fremstilling av lydbøker til bruk for funksjonshemmede. Produsentene av lydbøker for funksjonshemmede er godkjent av Kulturdepartementet og omfatter: Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB), Statped og Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte (KABB).

Eksamensvederlaget er en avtale mellom Kopinor og Utdanningsdirektoratet om vederlag for bruk av utgitte verk ved eksamen. Eksamensavtalen gjelder offentlige eksamener og nasjonale prøver som administreres av Utdanningsdirektoratet og avholdes i grunnskolen, videregående skole og voksenopplæring.

Klareringsvederlaget er en avtale som sier at Kopinor kan gi tillatelse til kopiering som går utover grensene for de generelle kopieringsavtalene. Dette gjelder særlig i forbindelse med fremstilling av kompendier til høyere utdanning.

Nettbiblioteket (tidligere bokhylla.no) er en avtale mellom Kopinor og Nasjonalbiblioteket om å legge ut digitaliserte bøker på Internett. Avtalen omfatter bøker utgitt til og med år 2000, det vil si cirka 250 000 bøker.

Behovsopstrykksystemet Skaff er en avtale som sier at Kopinor kan gi tillatelse til kopiering som går utover grensene for de generelle kopieringsavtalene. Dette gjelder i forbindelse med behovstrykk av tidligere utgitte fagbøker. Vederlagene fordeles som hovedregel individuelt.

3.2.3.1 Individuelle vederlag

Inntektene fra individuelle vederlag fra Norge i 2018 utgjorde totalt 9,1 MNOK, jamfør tabell 3.10. Det er en nedgang fra 2017, men mer enn i 2016 og tidligere år. Fra 2016 til 2017 økte disse inntektene med 63 prosent. Den store økningen i inntekter fra individuelle vederlag skyldes først og fremst vederlaget Bolk, som alene hadde en økning på 6 MNOK. Inntektene for 2018 har gått ned, men representerer en økning fra 2016 som i mindre grad var påvirket av tallene fra en enkelt aktør.

Tabell 3.10 ↓ Individuelle vederlag, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Lydbokavtalen	1,2	1,6	0,2	1,6	1,1	1,2	0,4 %	138 %
Eksamensavtalen	1,2	0,5	0,9	1,8	0,9	1,2	36 %	22 %
Klareringsvederlag	0,1	0,8	0,5	0,1	0,02	0,00	-100 %	188 %
Bokhylla	-	-	-	3,1	3,7	3,4	-7,0 %	4,8 %
Skaff	-	-	-	0,3	0,1	0,5	649 %	286 %
Bolk	-	-	-	1,2	7,4	2,8	-62 %	234 %
Totalt	2,6	2,9	1,6	8,1	13,2	9,1	-31 %	83 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Kilde: Kopinor

3.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene til litteraturbransjen i Norge fra utlandet er beregnet til å utgjøre 96 MNOK i 2018. Dette inkluderer forlagenes inntekter fra direkteeksport, inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties (se neste avsnitt), samt inntekter fra vederlag som utbetales norske aktører fra Kopinor sine søsterorganisasjoner i utlandet (opphavsrettslige inntekter).

Som det fremkommer av tabell 3.11, har inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties i gjennomsnitt økt med 12,6 prosent årlig siden 2013, og utgjorde 61 MNOK i 2018.

Også opphavsrettsinntektene fra utlandet som utbetales gjennom Kopinor, har økt, fra 1,4 MNOK i 2013 til 2,4 MNOK i 2018.

Omfanget av forlagenes direkteeksport er estimert ved bruk av Forleggerforeningens bransjestatistikk i samråd med Forleggerforeningen. Inntekter fra denne kategorien økte betydelig i perioden 2013 til 2016, fra 52 MNOK i 2013 til 99 MNOK i 2016, men falt til 33 MNOK i 2017 og var på 32 MNOK i 2018. Bakgrunnen for dette bruddet i utviklingen er at Forleggerforeningen omklassifiserte en aktør fra eksport for sine tall i 2017.

3.3.1 Inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties fra utlandet

Inntektene fra salg av rettigheter, samproduksjon og royalties er innhentet fra forlag og agenter i samarbeid med NORLA, Senter for norsk litteratur i utlandet. I den grad det er norske forlagsagenter eller frittstående norske agenter som ikke har rapportert inn tall til statistikken, er deres inntekter estimert i samråd med NORLA. Som tabell 3.11 illustrerer, utgjorde disse inntektene 61 MNOK i 2018, noe som tilsvarer en vekst på 26 prosent sammenlignet med 2017 og en gjennomsnittlig årlig vekst på 12,6 prosent fra 2013 til 2018.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. For eksempel inngår ikke eksportinntekter til forfattere som har utenlandske agenter, noe som har betydning for eksporttallene i rapporten. For detaljer se metodekapittelet.

Tabell 3.11 ↓ Samlede inntekter fra utlandet, 2013–2018 (i MNOK)

	2013 MNOK	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2013–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Direkteeksport fra forlag	52	61	78	99	33	32	-2,7 %	0,5 %
Salg av rettigheter, samproduksjon og royalties	36	34	45	41	49	61	26 %	13 %
Opphavsrettslige inntekter	1,4	2,1	2,4	2,1	3,3	2,4	-28 %	16 %
Samlede inntekter fra utlandet	90	97	126	142	86	96	12 %	4,6 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

De kommende årene vil det bli spesielt interessant å følge med på utviklingen av nye kontrakter på tysk og engelsk i forbindelse med at Norge er gjesteland på bokmessen i Frankfurt i 2019 (se tekstboks 3.7). Dette er en unik mulighet til å eksponere og fremme norsk litteratur på den internasjonale arenaen, og både statlige og kommersielle aktører i bokbransjen har investert og vil investere store summer i satsningen de neste årene. Salg av rettigheter på tysk og engelsk blir en viktig indikator for å evaluere og vurdere effekten av satsingen.

Tekstboks 3.8

Norge som gjesteland på bokmessen i Frankfurt 2019

Den årlige bokmessen i Frankfurt regnes som den største og viktigste bokmessen i verden. Under messen deles det ut en rekke litteraturpriser, og hvert år er ett land valgt til å være gjesteland («Guest of Honour»). Bokmessen 2018 hadde Georgia som gjesteland, og i 2019 var det duket for at Norge skulle få æren.

Rollen som gjesteland gir unike muligheter til å eksponere og fremme norsk litteratur på den internasjonale arenaen, og det er forventet at satsingen vil bidra til økte eksportinntekter for norsk bokbransje i årene som følger. NORLA har ansvaret for den norske satsingen, og samarbeider med forfattere, agenter, kunstinstitusjoner og andre aktører i kulturfeltet om å utarbeide programmet. Satsingen finansieres av både statlige og private aktører. Kulturdepartementet, Utenriksdepartementet og Næringsdepartementet står sammen om det statlige tilskuddet på 30 millioner. I tillegg kommer private midler fra bokbransjen, næringsliv og stiftelser med betydelige bidrag.

Kilde: NORLA, Norway2019.com

Tekstboks 3.9

Leserundersøkelsen 2018

Da denne rapporten omhandler tallene og økonomien bak litteraturmarkedet i Norge, gjennomføres det også en årlig undersøkelse av norske leservaner. Denne undersøkelsen ble i 2018 gjennomført av Ipsos MMI på vegne av Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen og publisert i første halvdel av 2018.

Det er flere funn i denne undersøkelsen som kan være med å belyse de tallene som kommer frem i *Kunst i tall 2018*. Det mest sentrale funnet er at nordmenn rapporterer (selv, vel å merke) at de leser *mer* i 2017 enn i 2016 (i snitt 15,5 bøker per person, opp fra 15,2). Dette står i kontrast til en jevn nedgang i inntekter fra salg av bøker.

Rapporten viser også til økt konsum av digital litteratur, særlig i form av lydbøker, hvor økingen er mer enn dobbelt så stor som den totale økingen (0,8 mot 0,3 flere bøker i året). Videre ser man at e-bøker er den eneste (rapporterte) kategorien hvor fremmedspråklige titler utgjør en større andel enn norske titler. Det kan, blant annet, være med å belyse tallene for privat direkteimport, der store deler av markedet omhandler nettopp utenlandske e-bøker.

Kilde: Forleggerforeningen

Visuell kunst i tall 2018

4.1 Samlede inntekter i den visuelle kunstbransjen

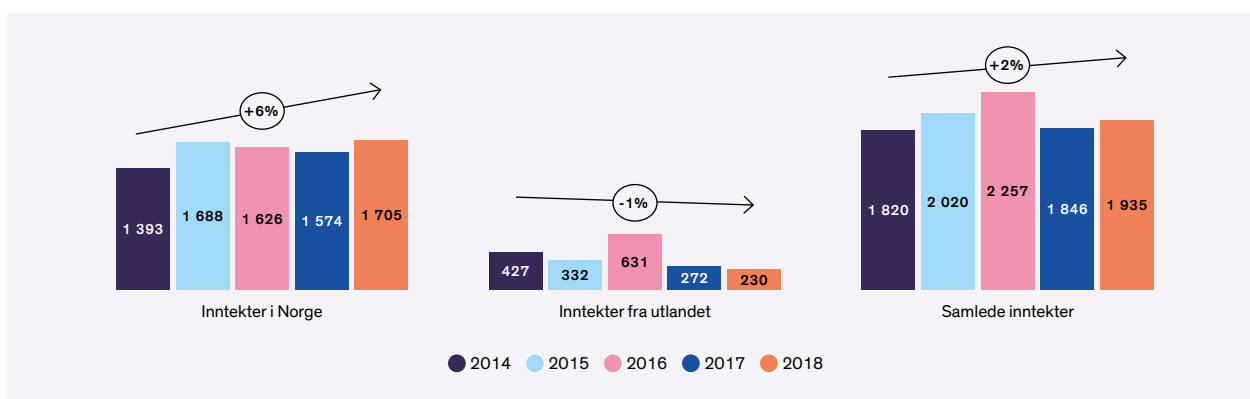
De samlede inntektene i den visuelle kunstbransjen var 1 935 MNOK i 2018, jamfør figur 4.1. Dette omfatter inntekter fra salg av visuell kunst, inntekter fra visning av visuell kunst og opphavsrettslige inntekter. Inntektene har samlet sett økt med 5 prosent fra 2017, da de samlede inntektene var 1 846 MNOK. Samtidig ser vi en vekst i femårsperioden, med en gjennomsnittlig årlig vekst på 2 prosent etter at vi har justert for prisvekst.

De samlede inntektene i Norge var 1 705 MNOK i 2018. Dette er en økning på 8 prosent sammenlignet med 2017. Inntektene i Norge virker dermed å ha stabilisert seg etter den sterke veksten fra 2014 til 2015, da inntektene steg med 21 prosent fra 1 393 MNOK i 2014 til 1 688 i 2015. I Norge har disse inntektene hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 6 prosent i perioden 2014–2018.

Når det gjelder inntektene fra utlandet, er utviklingen betydelig mer ustabil. I 2018 var inntektene fra utlandet 230 MNOK. Dette er de laveste inntektene vi har målt i femårsperioden. Disse inntektene er tydelig preget av større enkelthendelser, slik som salget av enkelte svært verdifulle kunstverk, som gir store utslag i statistikken, som inntektene i 2016.

I de neste avsnittene skal vi se nærmere på hvordan inntektene henholdsvis i Norge og fra utlandet fordeler seg på underkategorier.

Figur 4.1 ↓ Samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2014–2018 (i MNOK)

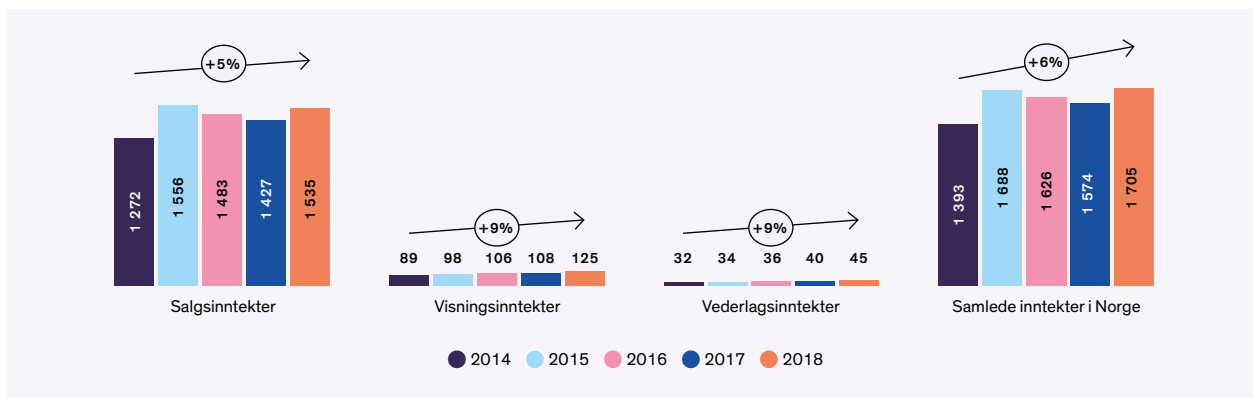

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner. Pilene viser årlig gjennomsnittlig endring.

4.2 Samlede inntekter i Norge

Salgsinntektene er den klart største inntektskategorien i den visuelle kunstbransjen i Norge, med 1 535 MNOK i 2018, jamfør figur 4.2. Salgsinntektene i 2018 er 8 prosent høyere enn i 2017. I perioden 2015 til 2017 har vi sett en svak nedgang i salgsinntektene i Norge, fra henholdsvis 1 556 MNOK i 2015 til 1 427 MNOK i 2017. Denne nedgangen ser altså ut til å stoppe opp. Den gjennomsnittlige årlige veksten i femårsperioden er 5 prosent for salgsinntekter.

Figur 4.2 ↓ Samlede inntekter i Norge, 2014–2018 (i MNOK)

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner. Pilene viser årlig gjennomsnittlig endring.

Visningsinntektene i Norge har hatt en relativt jevn vekst gjennom femårsperioden, og utgjorde 125 MNOK i 2018, jamfør figur 4.2. Visningsinntektene i 2018 er de høyeste vi har målt i femårsperioden. Den gjennomsnittlige årlige veksten har vært 9 prosent i perioden 2014–2018.

Vederlagsinntektene i Norge utgjorde 45 MNOK i 2018. Denne inntektskategorien har hatt en stabil vekst i perioden. Den årlige gjennomsnittlige veksten har vært på 9 prosent siden første måling.

Inntekter fra salg av visuell kunst utgjorde den største andelen av inntektene i Norge, med 90 prosent i 2018. Visning utgjorde 7 prosent i 2018, mens vederlagsinntektene utgjorde 3 prosent. Denne fordelingen av inntektene i Norge har holdt seg stabil i de fem årene målingen dekker.

4.2.1 Inntekter fra salg av visuell kunst

I Norge skal det betales en avgift på all offentlig omsetning av kunstverk, jamfør kunstavgiftsloven.¹ Med «offentlig omsetning» menes at kunstverket er tilbudt til allmennheten, for eksempel gjennom utstillinger, auksjoner, annonser på internett og lignende. Det skal betales kunstavgift av både førstehånds- og annenhåndsomsetning av kunstverk. Likestilt med offentlig omsetning er som hovedregel ethvert kjøp som skjer med sikte på offentlig visning i gallerier, museer eller tilsvarende, samt kjøp direkte fra kunstneren når arbeidet er et utsmykkingsoppdrag eller bestillingsverk. Avgiftsplikten gjelder kun for salg av kunstverk over 2 000 NOK, og av den grunn skiller vi i denne rapporten mellom offentlig salg over og under dette beløpet. Det private salget vi samler inn tall for, er salg direkte fra en kunstners atelier uten at det er offentliggjort.²

1 Lov av 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven).

2 Privat salg benyttes i denne rapporten som en motsats til offentlig salg. Dersom omsetningen ikke kan regnes som offentlig etter kunstavgiftsloven, og verket ikke selges fra kunstneres atelier, registreres ikke salget, og det er dermed ikke inkludert i vår statistikk.

Videre samler vi inn tall for import av visuell kunst til Norge. Denne importen tilfaller ikke den visuelle kunstbransjen i Norge, men viser hva forbrukere betalte for å kjøpe visuell kunst.

Det avgiftspliktige salget, altså det offentlige salget av verk med en utsalgspris på over 2 000 NOK, var den største inntektskategorien innen salg av visuell kunst, med 754 MNOK i 2018, jmfør tabell 4.1. Inntektene fra det avgiftspliktige salget har dermed økt med 4 prosent fra 2017, da salget var 725 MNOK. I løpet av perioden 2014–2018 har disse inntektene i gjennomsnitt økt med 4 prosent årlig, noe som blant annet skyldes den sterke veksten fra 2014 til 2015. Etter 2015 ser det ut til at inntektene fra det avgiftspliktige salget har stabilisert seg.

Tabell 4.1 ↓ Totale inntekter fra salg av visuell kunst, 2014–2018 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2014–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Offentlig salg over 2000 NOK	664	830	753	725	754	4 %	4 %
Offentlig salg under 2000 NOK	40	50	47	48	45	-5 %	4 %
Privat salg (fra eget atelier)	134	147	145	149	154	4 %	4 %
Import av visuell kunst	433	529	539	506	582	15 %	8 %
Samlede inntekter fra salg i Norge	1 272	1 556	1 483	1 427	1 535	8 %	5 %

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner.

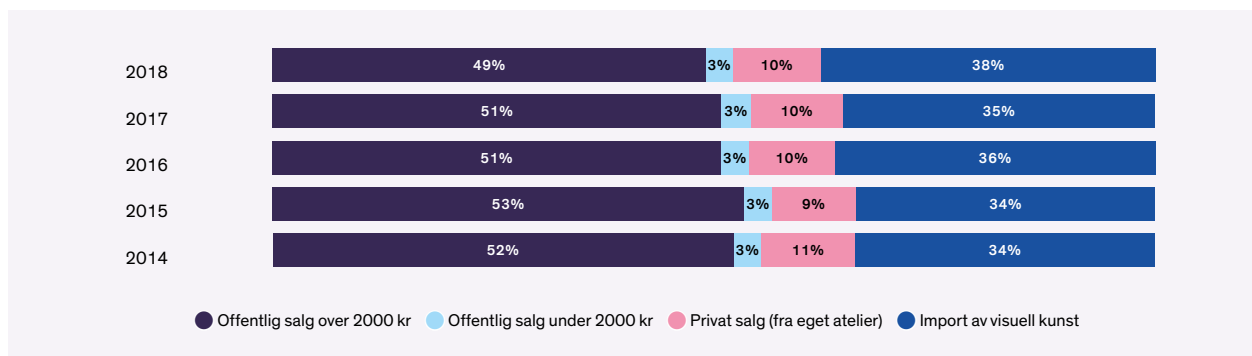
Det offentlige salget under 2 000 NOK har også hatt en relativt sett sterkere vekst fra 2014 til 2018, med 4 prosent gjennomsnittlig årlig vekst. Samtidig skyldes veksten i disse inntektene også i stor grad økningen fra 40 MNOK i 2014 til 50 MNOK i 2015. Inntektene fra det offentlige salget under 2 000 NOK har vært forholdsvis stabile de siste tre årene, og utgjorde 45 MNOK i 2018.

Privat salg fra kunstneres atelierer utgjorde 154 MNOK i 2018. Det tilsvarer en økning på 4 prosent fra 2017, og den gjennomsnittlige årlige veksten siden 2014 har også vært 4 prosent.

Import av visuell kunst utgjorde 582 MNOK i 2018, mot 506 MNOK i 2017. Etter en tydelig vekst fra 2014 til 2016 var det altså en nedgang på 6 prosent fra 2016 til 2017. Import av visuelle kunstverk beskrives nærmere i avsnittet om inntekter fra utlandet.

Til tross for variasjoner mellom de ulike inntektskategoriene har det vært vekst i alle kategoriene i femårsperioden.

Det offentlige salget av visuell kunst som omfattes av kunstavgiften, utgjorde 49 prosent av inntektene fra salg av visuell kunst i Norge i 2018. Dette var dermed den største inntektskategorien, jmfør figur 4.3. Import av visuell kunst var den nest største kategorien med 38 prosent i 2018. Etter dette fulgte privat salg og offentlig salg med en utsalgspris under 2 000 NOK, med henholdsvis 10 og 3 prosent av inntektene. Fordelingen av inntektene på de fire kategoriene har forholdt seg relativt stabilt i femårsperioden.

Figur 4.3 ↓ Fordeling av inntekter fra salg av visuell kunst, 2014–2018**Tekstboks 4.1****Salg av visuell kunst i Norge**

Med salg av visuell kunst mener vi det forbrukere i Norge har betalt for å kjøpe ulike former for visuell kunst. Forbrukere kan være enkeltpersoner som kjøper visuell kunst til eget bruk, eller ulike former for private og offentlige organisasjoner og bedrifter som kjøper kunst til utsmykking eller til andre formål.

De samlede inntektene fra salg av visuell kunst refererer til alt offentlig salg av visuell kunst og alt salg av visuell kunst direkte fra kunstneres egne atelierer. Offentlig salg i denne sammenheng viser til salg av kunstverk som er frembudt for allmennheten. Både førstehånds- og annenhåndssalg er i utgangspunktet inkludert, men det private annenhåndssalget eksisterer det ikke samlede tall for. Denne delen av markedet er derfor ikke beskrevet i rapporten.

Salg av visuell kunst i Norge omfatter det forbrukere i Norge har betalt for å kjøpe ulike former for visuell kunst i Norge, samt forbrukere i Norge sin import av visuell kunst. Eksport av visuell kunst (som i denne rapporten er presentert under inntekter fra utlandet i avsnitt 4.3.1) omfatter det norske aktører har solgt visuell kunst for til utlandet. For eksport og import av visuell kunst benytter vi tall for visuell kunst som er importert inn til og eksportert ut fra Norge, i henhold til deklarerer hos tollvesenet.

4.2.1.1 Fordeling av salget på ulike salgs- og kjøpskanaler

Ettersom det offentlige salget med utsalgspris over 2 000 NOK er omfattet av kunstavgiften, er det mulig å bryte ned inntektene (754 MNOK totalt i 2018) på ulike salgskanaler og aktørers innbetaling av kunstavgift, jamfør tabell 4.2. De største inntektene i denne kategorien stammer fra gallerier og kunsthandlere, som også omfatter auksjonshus. Inntektene fra salg av visuell kunst i gallerier og kunsthandlere utgjorde 564 MNOK i 2018, noe som tilsvarer en vekst på 3 prosent siden 2017, da inntektene utgjorde 549 MNOK. Denne salgskanalen er dermed den største for offentlig salg av visuell kunst i Norge, og har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 3 prosent i perioden.

Tabell 4.2 ↓ Offentlig salg, basert på ulike aktørers innbetaling av kunstavgift, 2014–2018

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2014–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Galleri/Kunsthandel	515	624	543	549	564	3 %	3 %
Kunstforening/-senter	30	26	32	28	33	18 %	3 %
Offentlige institusjoner	70	129	123	95	98	3 %	15 %
Forening/enkeltperson	49	52	56	53	59	12 %	5 %
Totale kunstavgiftspliktige inntekter	664	830	753	725	754	-4 %	4 %

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner.

Kunstforeninger og kunstsentre solgte avgiftspliktig kunst for 33 MNOK i 2018.³ Det utgjør en økning på 3 prosent fra 2017, da tilsvarende inntekter var 28 MNOK. Kunstforeningene og kunstsentrene har hatt en relativt stabil utvikling i perioden og står i 2018 for omtrent like store inntekter som i 2014, justert for prisvekst.

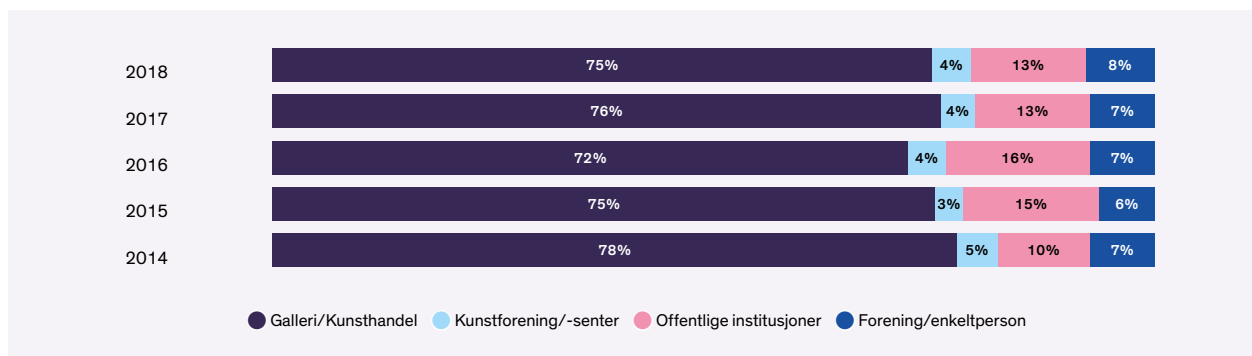
Inntektene knyttet til offentlige institusjoner var 98 MNOK i 2018. Dette tilsvarer en økning på 3 prosent fra 2017, da tilsvarende inntekter var 95 MNOK. Fra 2014 til 2015 ble imidlertid disse inntektene nesten fordoblet, da de utgjorde henholdsvis 70 MNOK og 129 MNOK. For kategorien «Offentlige institusjoner» er det ikke mulig å lese ut av de tilgjengelige tallene om den innbetalte kunstavgiften refererer til salg eller kjøp av visuell kunst.⁴ Ifølge BKH er imidlertid den største andelen av den innbetalte kunstavgiften fra offentlige institusjoner knyttet til utsmykking i kommunal og statlig regi.

Kategorien «Foreninger/enkeltpersoner» stod for 59 MNOK av de kunstavgiftspliktige inntektene i 2018. Kategorien har hatt en jevn vekst i hele perioden, med en gjennomsnittlig årlig vekst på 5 prosent fra 2014 til 2018. For «Foreninger/enkeltpersoner» er det ikke mulig å lese ut fra den tilgjengelige statistikken om den innbetalte kunstavgiften refererer til salg eller kjøp av visuell kunst.

Figur 4.4 viser hvordan inntektene fra offentlig salg over 2 000 NOK fordeler seg på de ulike salgskanalene. Inntekter fra gallerier og kunsthandlere utgjorde 75 prosent av inntektene i 2018, mot 76 prosent i 2017. Offentlige institusjoner stod for 13 prosent av de samlede salgsinntektene i 2018. Det er den laveste andelen siden 2014, da andelen var 10 prosent. De kategoriene som står for en mindre andel, har vært relativt stabile når det gjelder andelen av de kunstavgiftspliktige inntektene, med 4 og 8 prosent i 2018 for henholdsvis kunstforeninger/-sentre og foreninger/enkeltpersoner.

³ Dette er altså ikke fortjenesten til disse aktørene, men de samlede inntektene fra salg gjennom kunstforeninger og kunstsentre.

⁴ Dersom enkeltpersoner selger kunst gjennom offentlige salgskanaler, digitale eller fysiske, er salget avgiftspliktig, og selger har ansvaret for å innbetale kunstavgift til BKH. I tillegg er kjøp av visuell kunst avgiftspliktig dersom det er ervervet direkte fra kunstneren, og arbeidet er et utstilling-soppdrag, et bestillingsverk e.l., eller formålet med kjøpet er offentlig visning i gallerier, museer eller tilsvarende. I dette tilfellet er det som hovedregel kjøper av kunstverket som er pliktig til å betale kunstavgift til BKH.

Figur 4.4 ↓ Andel salg gjennom ulike aktører/omsetningskanaler, 2014–2018**Tekstboks 4.2****Kunstavgift og markedsplasser**

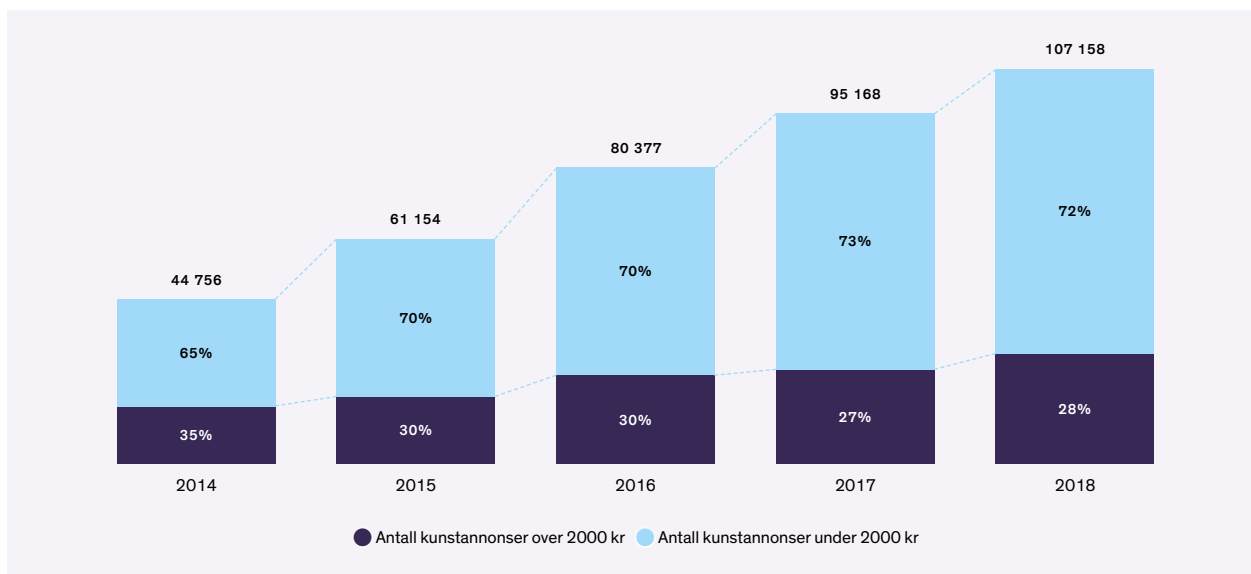
Kunstavgiften omfatter alt offentlig salg av visuell kunst i Norge hvor salgsprisen er over 2 000 NOK. Ved ordinært salg er selger eller formidler av kunsten ansvarlig for innbetalingen av avgiften. Ved utsmykkingsoppdrag, bestillingsverk og konkurranseutkast til bruk i det offentlige rom skal det også betales kunstavgift. Det er den som blir eier av verket når det er slutført, som er ansvarlig for innbetalingen. Ved disse anledningene vil altså kjøper være ansvarlig for innbetaling av kunstavgiften.

Fysiske og digitale markedsplasser fungerer som arenaer hvor selgere tilbyr kunst til allmennheten, og det er den enkelte selger av kunst ved slike markeder som er ansvarlig for innbetaling av kunstavgift. Slike markedsplasser har i liten grad oversikt hvor mye som selges her. Kunst som selges her til en utsalgspris under 2 000 NOK, er i begrenset grad dekket av statistikken. Eventuelle salg som skjer gjennom slike markedsplasser og formidlingsinstanser, der selger unnlater å innbetale kunstavgift, inngår ikke i tallene som presenteres i denne statistikken.

For å si noe om utviklingen i salget av kunst over digitale plattformer har vi samlet inn statistikk for antallet annonser som er publisert i kategorien «kunst» på den digitale markedsplassen FINN.no. I 2018 ble det publisert i overkant av 107 000 annonser om kunst på FINN.no, jamfør figur 4.5. Til sammenligning ble det i 2014 publisert like i underkant av 45 000 slike annonser. Selv om veksten fra 2017 til 2018 var litt mindre enn for tidligere år, var den fremdeles over 12 prosent.

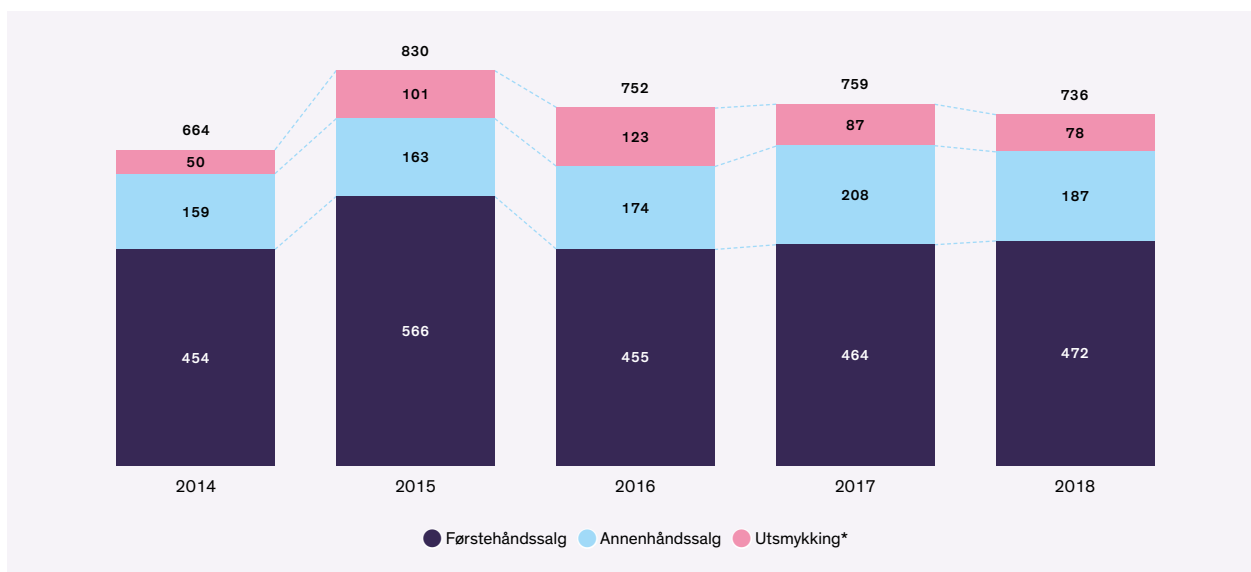
Veksten i antall annonser var fortrinnsvis knyttet til annonser med en utsalgspris på over 2000 NOK. Det gjør at andelen annonser har økt for slike annonser, mens andelen annonser med en utsalgspris på under 2000 NOK har blitt mindre, og utgjør 72 prosent i 2018.

Selv om det ikke eksisterer tall for hvor mange av disse annonsene som har ført til salg, indikerer tallene at omsetningen i dette markedet har vokst betydelig. Det er også viktig å påpeke at en del av veksten stammer fra at FINN.no gjorde det gratis å publisere annonser på «Torget» i mai 2014.

Figur 4.5 ↓ Antall kunstannonser publisert på FINN.no per år, 2014–2018

4.2.1.2 Førstehåndssalg, annenhåndssalg og utsmykking

Ved innbetaling av kunstavgift skiller det mellom førstehåndssalg, annenhåndssalg (videresalg) og salg knyttet til utsmykkingsoppdrag, bestillingsverk og lignende. Det skyldes at det er selger eller formidler som er ansvarlig for innbetaling av avgiften ved salg, mens den som blir eier av verket når det er slutført, er ansvarlig for innbetaling av kunstavgift ved utsmykkingsoppdrag. Basert på den innbetalte kunstavgiften som er registrert for de tre kategoriene, er det mulig å estimere det totale salget for disse kategoriene, jamfør figur 4.6.⁵

Figur 4.6 ↓ Avgiftspliktig salg av visuell kunst, fordelt på salgstyper, 2014–2018 (i MNOK)

* Tallene i kategorien omfatter kun omsetning innrapportert som offentlig utsmykking, det vil si hvor kjøper/erhverver har betalt avgiften. Avgift rapportert av selger (for eksempel når en offentlig institusjon handler i et galleri eller direkte fra kunstner) havner i en av de andre kategoriene.

Note: Alle verdier omregnet til 2018-kroner.

5 Ved annenhåndssalg kan salget være følgerettspliktig. I disse tilfellene har vi i våre beregninger trukket ut følgerettsvederlag og justert det estimerte salget for de tilfellene hvor det er betalt en lavere sats pga. følgeretten (se metodekapittel for detaljer).

Det kunstavgiftspliktige førstehåndssalget utgjorde 472 MNOK i 2018.⁶ Det tilsvarer en økning på i underkant av 2 prosent fra 2017, da inntektene i denne kategorien var 464 MNOK. Førstehåndssalget utgjorde 64 prosent av det kunstavgiftspliktige salget i 2018.

Inntektene fra annenhåndssalget utgjorde 187 MNOK og 25 prosent av den avgiftspliktige omsetningen i 2018. Det tilsvarer en nedgang på 11 prosent fra 2017, da annenhåndssalget var 208 MNOK. I hele femårsperioden statistikken dekker, med unntak av perioden 2017–2018, har annenhåndssalget steget, og det utgjorde 18 MNOK mer i 2018 enn i 2014.

Inntekter fra utsmykking utgjorde 78 MNOK i 2018, noe som er lavere enn tilsvarende inntekter i 2017 (87 MNOK) og i 2016 (123 MNOK). Inntektene fra utsmykking i 2018 er imidlertid høyere enn i 2014, da det utgjorde 50 MNOK, justert for prisvekst.

Tallene for den følgerettspliktige omsetningen i Norge fra og med 2015 viser til en begrenset del av den totale salgsomsetningen i Norge, men viser samtidig at blant det følgerettspliktige kunstsalg er det få dyre verk som selges i Norge, jmfør tabell 4.3.

Fra og med fjorårets måling har BONO i tillegg utarbeidet detaljerte tall for samtlige videresalg i Norge (også for de som ikke er følgerettspliktige), se tabell 4.4.

Tabell 4.3 ↓ Detaljer om følgerettspliktig kunstsalg i Norge, 2015–2018

Priskategorier	2015 Antall salg	2016 Antall salg	2017 Antall salg	2018 Antall salg
3000 EUR–50.000 NOK*	264	311	264	224
50.000–100.000 NOK	192	170	177	184
100.000–250.000 NOK	126	139	122	130
250.000–500.000 NOK	31	30	31	38
500.000 NOK–1 MNOK	11	11	5	15
1–2,5 MNOK	2	8	-	4
2,5–5 MNOK	-	-	-	1
5–10 MNOK	1	-	-	-
Over 10 MNOK	-	-	-	0
Totalt antall følgerettspliktige salg	627	669	599	596
Verdi følgerettspliktig omsetning	77 MNOK	74 MNOK	56 MNOK	72 MNOK

Note: Tallene viser kun følgerettspliktig omsetning, det vil si videresalg av opphavsrettslig vernede verk der kunstner har krav på følgerett. Her er det altså fremstilt tall for omsetning fra salg og ikke selve følgerettsvederlaget. Videre inngår kun omsetning som skjer i Norge. Priskategoriene starter på 3 000 EUR, ettersom dette er minstegrensen norske myndigheter har satt for følgeretten. Salg til en pris under dette vil ikke medføre følgerett. Verdi omregnet til 2018-kroner.

Tabell 4.4 gir en oversikt over samtlige videresalg av verk med en utsalgspris på over 2 000 NOK. Tabellen viser at det var enkelte videresalg i de øvre prissjiktene i Norge i 2018, uten at disse utløste følgerett. En sannsynlig forklaring på dette er at verkene var «falt i det fri», det vil si at det er over 70 år siden opphavspersonen døde, og verket dermed ikke lenger er beskyttet av opphavsretten. Dette skjedde for eksempel for Edvard Munch fra og med 2015. En annen årsak kan være at det er omsatt verk i høyere prisklasser av vernede kunstnere, men av kunstnere som kommer fra land som ikke er omfattet av følgeretten, for eksempel USA, og derfor heller ikke har rett på følgerettsvederlag i Norge.

⁶ Førstehåndssalget omfatter kun avgiftspliktig omsetning og dermed ikke privat salg fra eget atelier, selv om dette også vil være førstehåndssalg.

Tabell 4.4 ↓ Detaljer om videresalg, 2017–2018

Priskategorier	2017		2018	
	Antall videresalg	Inntekter	Antall videresalg	Inntekter
2 000 NOK–3 000 EUR	5 839	39	7 536	52
3 000 EUR–50 000 NOK	270	10	296	11
50 000–100 000 NOK	251	18	231	16
100 000–250 000 NOK	180	28	191	30
250 000–500 000 NOK	59	21	75	26
500 000 NOK–1 MNOK	9	7	31	22
1–2,5 MNOK	3	4	9	11
2,5–5 MNOK	2	6	2	6
5–10 MNOK	3	19	-	-
Over 10 MNOK	-	-	1	15
Totalt	6 616	152	8 372	189

Note: Oversikten over viser videresalg fra kunstmestere som også har følgerettspliktig salg. Dermed omfattes ikke hele annenhåndssalget, som vist i figur 4.6. Årsaken til at priskategoriene er satt med 3 000 EUR som en del av skalaen, skyldes følgeretten, som beskrevet under tabell 4.3. Verdi omregnet til 2018-kroner.

Tekstboks 4.3

Kjønnforskjeller i videresalg

Fordeling av inntekter fra videresalg for 2018 viser at over 90,5 prosent av inntektene er tilknyttet kunstverk med mannlig opphavsperson, og 9 prosent er knyttet til kunstverk med kvinnelig opphavsperson. I 2017 var inntektene knyttet til kvinnelige kunstnere 5 prosent. Kvinneandelen har dermed gått opp fra 2017 til 2018. For 0,5 prosent av inntektene i 2018 er ikke opphavspersonens kjønn kjent. Disse tallene baserer seg på videresalg der kunstmestere også har følgerettspliktig salg (totalt 189 MNOK).

Denne kjønnsfordelingen gjelder også når vi avgrensner til videresalg av kunstverk laget av nålevende kunstnere (42 MNOK): 83,5 prosent av inntektene for videresalg med nålevende kunstner er tilknyttet kunstverk med mannlig opphavsperson, mens 16 prosent er tilknyttet kunstverk med kvinnelig opphavsperson. 0,5 prosent av inntektene er tilknyttet verk der opphavspersonens kjønn ikke er kjent. Det videreselges betydelig flere verk fra mannlige opphavspersoner, og de selges også for høyere summer. I 2017 var fordelingen av inntektene mellom henholdsvis mannlige og kvinnelige opphavspersoner 88 mot 10 prosent. 2 prosent av inntektene i 2017 er tilknyttet verk der opphavspersonens kjønn ikke er kjent.

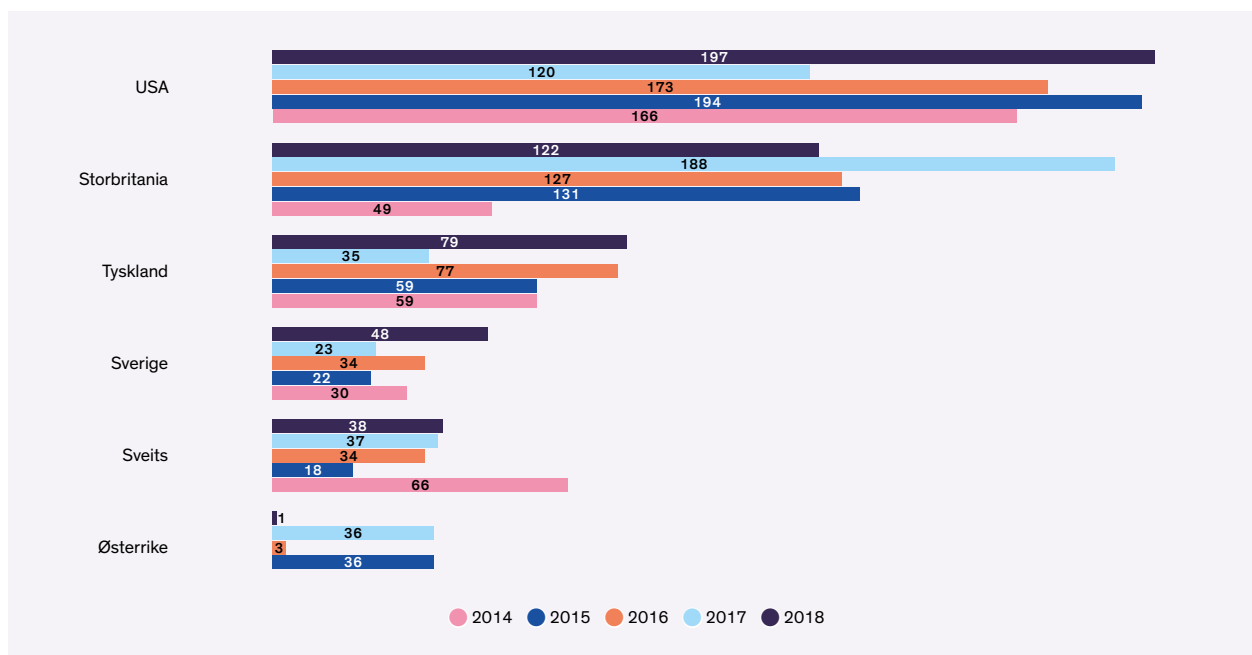
4.2.1.3 Import av visuell kunst

Inntekter fra import av visuelle kunstverk utgjorde samlet sett 582 MNOK i 2018. Inntektene fra import av visuell kunst var dermed betydelig større enn inntektene fra eksport, som utgjorde 220 MNOK i 2018.

Datamaterialet fra Tolletaten gir anledning til å dele inn inntektene fra import av visuell kunst etter ulike land. I 2018 var USA det største importlandet. Til sammen ble det importert visuell kunst for 197 MNOK fra USA dette året, jmf figur 4.7. Dette er en kraftig økning fra 2017, hvor inntektene fra import fra USA var på sitt laveste med 120 MNOK. I motsetning til dette har import av visuell kunst fra Storbritannia gått ned

fra henholdsvis 188 MNOK i 2017 til 122 MNOK i 2018. Storbritannia er i 2018 det landet det importeres nest mest kunst fra. I perioden vi har tall fra, er i tillegg Tyskland, Sverige og Sveits blant de øvrige fem landene det importeres mest visuell kunst fra, målt i verdi.

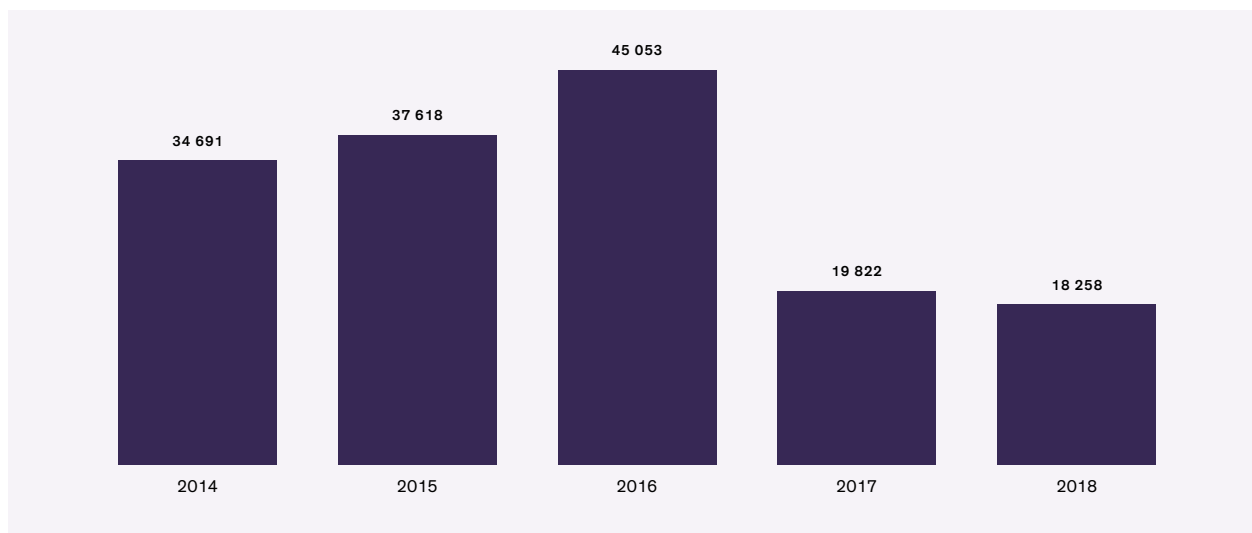
Figur 4.7 ↓ De største importlandene, 2014–2018 (i MNOK)

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner

Antallet importerte kunstverk i 2018 var 18 258, jmfør figur 4.8. Det betyr at antallet importerte kunstverk er mer enn halvert sammenlignet med 2016, da det ble importert 45 053 kunstverk til Norge. Inntektene fra import av visuell kunst har imidlertid sunket mindre enn antallet importerte verk, og gjennomsnittsprisen for de importerte kunstverkene har steget de siste årene.

Figur 4.8 ↓ Antall verk for import, 2014–2018

4.2.2 Visningsinntekter

Visningsinntekter for visuell kunst i Norge er inntekter fra publikums betaling for å oppleve visuell kunst i Norge. Visningsinntektene for visuell kunst i Norge utgjorde 125 MNOK i 2018, noe som tilsvarer en gjennomsnittlig årlig vekst på 9 prosent i perioden 2014–2018. Det er imidlertid store forskjeller mellom inntektene fra ulike typer visningssteder i løpet av perioden 2014–2018, jamfør tabell 4.5.

Tabell 4.5 ↓ Samlede visningsinntekter, 2014–2018 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2014–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Billettinntekter (inkl. omvisning og audio- guider)	49	62	73	79	100	26 %	20 %
Medlemskapsinntekter (som gir gratis/ rabattert inngang)	5	6	7	5	5	-7 %	-1 %
Utleieinntekter	3	3	3	3	3	-8 %	-4 %
DKS-inntekter	32	27	22	21	17	-16 %	-14 %
Visningsinntekter i Norge	89	98	106	108	125	16 %	9 %

Note: Alle tall omregnet til 2018-kroner.

Billettinntektene, inkludert inntekter fra omvisning og utlån av audioguiden, har hatt en relativt sterk vekst i hele perioden, og utgjorde 100 MNOK i 2018. Det er 26 prosent mer enn i 2017. Ettersom alle de andre inntektstypene har hatt en negativ utvikling fra 2017 til 2018, er det billettinntektene som driver veksten i de samlede visningsinntektene i Norge. I femårsperioden målingen dekker, har billettinntektene hatt en gjennomsnittlig årlig vekst på 20 prosent. Billettinntektene er nesten utelukkende knyttet til kunstmuseer (99 prosent av billettinntektene).

Inntekter fra salg av medlemskap i museer og kunstforeninger har sunket fra 2016 til 2018, og utgjorde 5 MNOK i 2018, noe som er det laveste inntektsnivået registrert for medlemskap i femårsperioden det rapporteres fra. Nedgang i medlemskapsinntektene ser vi både i museene og kunstforeningene. Medlemskapsinntektene som er tatt med i rapporten, er avgrenset til medlemskap som gir gratis eller rabattert inngang til utstillinger med visning av visuell kunst.⁷

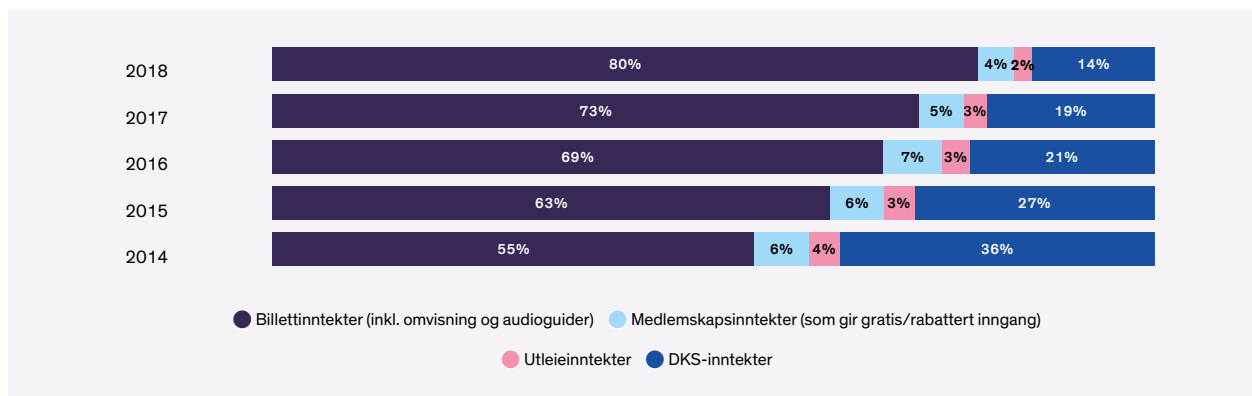
Inntekter fra leie av visuell kunst utgjorde 3 MNOK i 2018, hvilket er omtrent samme størrelse som vi har sett i femårsperioden. Inntektene har hatt en gjennomsnittlig årlig negativ endring på 3 prosent. Inntekter knyttet til Den kulturelle skolesekken (DKS) utgjorde 17 MNOK i 2018.⁸ Det tilsvarer en nedgang på 16 prosent fra 2017, og en gjennomsnittlig årlig nedgang på 14 prosent per år siden 2014.

⁷ Avgrensningen av inntekter til medlemskap som gir gratis eller rabattert inngang, skyldes at det kun i disse tilfellene kan sies å være en betaling for å oppleve visuell kunst. Medlemskapsinntekter i kunstforeninger eller museer hvor det uansett er gratis adgang, er dermed ikke inkludert.

⁸ Inntektene fra Den kulturelle skolesekken er ikke samlet inn av Kulturtanken for 2017 og 2018, og er dermed estimert på bakgrunn av antall hendelser. Se metodekapittelet for flere detaljer.

De ulike utviklingstrekkene for de ulike inntektskategoriene innebærer at fordelingen av visningsinntektene varierer. I 2018 utgjorde billettinntektene 80 prosent av visningsinntektene for visuell kunst, jamfør figur 4.9. Billettinntektene utgjør en stadig større andel av de samlede visningsinntektene. Til sammenligning utgjorde billettinntektene 55 prosent i 2014. DKS-inntektenes andel har hatt motsatt utvikling og utgjorde 14 prosent i 2018, mot 36 prosent i 2014.

Figur 4.9 ↓ Fordeling av ulike type visningsinntekter, 2014–2018

Kunstsentrene har i all hovedsak gratis utstillinger og dermed i svært liten grad inntekter knyttet til visning av visuell kunst. Dette gjelder også kunstutstillinger ved gallerier og auksjonshus. Kunstforeningene har samlet sett billettinntekter, men dette gjelder kun et fåtall av foreningene, ettersom de fleste har gratis inngang til utstillinger. Det er også verdt å merke seg at utlån og byttelån av kunstverk og samlinger skjer i betydelig grad. Nasjonalmuseet har for eksempel omfattende utlånsavtaler i hele Norge, for å ivareta sitt nasjonale oppdrag om å gjøre kunsten tilgjengelig for befolkningen. Men selv om utlån og byttelån er utbredt, tas det i liten grad betalt for dette. I forbindelse med slikt utlån tas det i mange tilfeller kun betalt for vedlikehold, frakt, forsikring og lignende. Dette omfattes ikke av statistikken.

Antall besøkende med billett på kunstmuseer har i gjennomsnitt økt med 8 prosent per år fra 2014 til 2018. Det skyldes fortrinnsvis veksten fra 2014 til 2015, hvor antall besøkende gikk fra 718 268 til 892 366. Med varierende utvikling fra 2015 og en opptur i 2017, har antall besøkende med billett sunket til 839 199 i 2018. Dette er en nedgang på 6 prosent fra 2017. Tallene på antall besøkende er ikke direkte sammenlignbare med inntektstallene som er presentert tidligere i dette kapittelet. Dette er fordi vi benytter tall fra Museumsstatistikken til å kartlegge dette, og den omfatter ikke samtlige kunstmuseer i Norge.⁹

Visningsinntekter i Norge er samlet inn fra kunstmuseer, kunstsentre og kunstforeninger i Norge (inkludert kunsthaller), Kulturtanken og Oslo DKS, samt Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Norsk billedhuggerforening.¹⁰ Visningsinntekter i utlandet (eksport) omfatter norske visningsaktørers inntekter fra utleie av kunst til utenlandske visningsaktører. Se metodekapittelet for nærmere detaljer.

⁹ Museumsstatistikken samles inn årlig av Kulturrådet i samarbeid med SSB. Museumsstatistikken kan lastes ned her: <http://www.kulturradet.no/museum/statistikk>.

¹⁰ Kunstnernes hus er inkludert i kategorien kunstmuseer.

4.2.3 Opphavsrettslige inntekter

De opphavsrettslige inntektene i den visuelle kunstbransjen er de inntektene som tilfaller de visuelle rettighetshaverne i Norge for bruk eller videresalg av kunstverk.

Vederlag utbetales til kunstnere i form av kollektive og individuelle vederlag.

De kollektive vederlagene innkreves og fordeles gjennom Kopinors og Norwacos medlemsorganisasjoner, og kommer kunstnere til gode gjennom stipender og kollektive formål. Det er kopieringsvederlag og kabelvederlag som utgjør de kollektive vederlagene som er inkludert i denne statistikken. De individuelle vederlagene utbetales direkte til den enkelte rettighetshaver av Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), samt ulike statlige eller statlig støttede visningssteder (utstillingsvederlaget). Utstillingsvederlag, følgerettsvederlag og lisensieringsvederlag utgjør de individuelle vederlagene i denne statistikken.

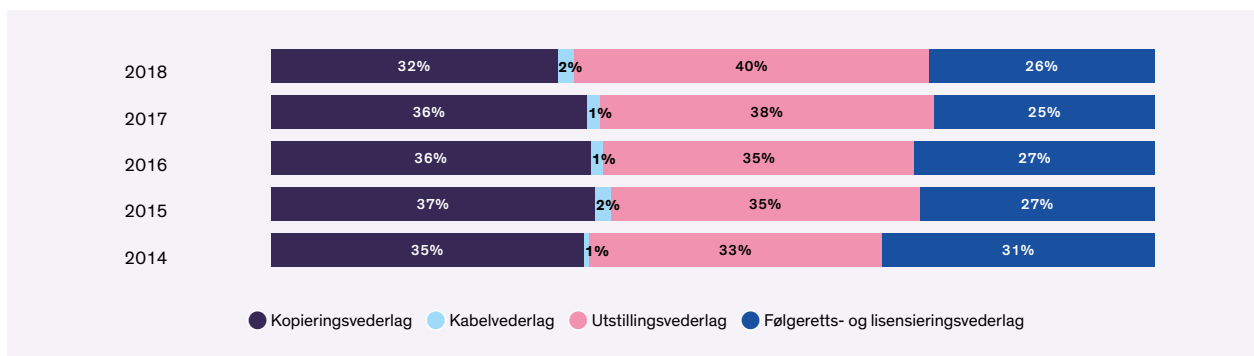
De opphavsrettslige inntektene som tilfalt den visuelle kunstbransjen i Norge, utgjorde 44,7 MNOK i 2018, jamfør tabell 4.6. Dette tilsvarer en vekst på 12 prosent siden 2017, da tilsvarende inntekter utgjorde 39,8 MNOK. Siden 2014 har de opphavsrettslige inntektene i gjennomsnitt økt med 6 prosent årlig, justert for prisvekst. Veksten fordeler seg på både de kollektive og de individuelle vederlagene, som i perioden 2014–2018 har økt med henholdsvis 7 og 10 prosent i gjennomsnitt per år.

Tabell 4.6 ↓ Opphavsrettslige inntekter i Norge, 2014–2018 (i MNOK)

Type vederlag	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2014–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Kollektive vederlag	11,6	13,1	13,5	14,8	15,2	3 %	7 %
- Kopieringsvederlag	11,4	12,5	13,0	14,2	14,4	1 %	6 %
- Kabelvederlag	0,2	0,6	0,5	0,6	0,9	50 %	63 %
Individuelle vederlag	20,6	21,0	22,4	25,0	29,5	18 %	10 %
- Ustillingsvederlag	10,6	12,0	12,7	15,1	17,8	18 %	14 %
- Følgeretts- og lisensieringsvederlag*	9,9	9,1	9,8	9,9	11,3	14 %	4 %
- Følgerettsvederlag			3,5	2,8	3,4	22 %	1 %
- Lisensieringsvederlag			6,3	7,1	8,3	16 %	15 %
Opphavsrettslige inntekter i Norge	32,1	34,2	36,0	39,8	44,7	12 %	6 %

* Følgeretts- og lisensieringsvederlag var ikke mulig å skille for inntekter i Norge og utland før 2016. Dermed er det presentert samlet for hele perioden, i tillegg til at følgeretts- og lisensieringsvederlag er presentert enkeltvis for 2016 og 2017.

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Figur 4.10 ↓ Fordeling opphavsrettslige inntekter i Norge, 2014–2018

Kopieringsvederlaget utgjorde 14,4 MNOK i 2018. Dette tilsvarer en vekst på 1 prosent fra 2017 (14,2 MNOK) og en gjennomsnittlig årlig vekst på 6 prosent for femårsperioden. *Kopieringsvederlaget* utgjorde 32 prosent av de opphavsrettslige inntektene i Norge i 2018, mot 35 prosent i 2014, jmfør figur 4.10. *Kopieringsvederlaget* er et vederlag som stammer fra opphavspersoners rett til vederlag i forbindelse med lovlig kopiering av verk gjennom avtale med Kopinor. Dette er kollektive avtaler som inngås med private og offentlige organisasjoner, og vederlaget utbetales til kunstnerorganisasjonene.

I tillegg til *kopieringsvederlag* er også *kabelvederlag* et kollektivt vederlag. I 2018 utgjorde dette 0,9 MNOK. *Kabelvederlaget* var altså det minste av vederlagene i statistikken, med kun 2 prosent av de opphavsrettslige inntektene i 2017. *Kabelvederlaget* har vært relativt stabilt siden 2015. *Kabelvederlag* er et vederlag for sekundær utnyttelse av lyd og levende bilder (TV-distribusjon, kulturarv, undervisning, privatkopiering).

Utstillingsvederlaget utgjorde 17,8 MNOK i 2018. Dette tilsvarer en økning på 18 prosent siden 2017 og en gjennomsnittlig årlig vekst på 14 prosent for måleperioden. *Utstillingsvederlaget* er et vederlag som statlige og statlig støttede utstillingsarrangører betaler til kunstnere som kompensasjon for lån og fremvisning av verk i kunstnerens eie på utstilling i Norge eller i utlandet. *Utstillingsvederlaget* utgjorde den største andelen av de opphavsrettslige inntektene til det visuelle kunstfeltet i 2018, tilsvarende 40 prosent.

Tekstboks 4.4**Opphavsrett til visuelle verk**

Opphavsrett er betegnelsen på de rettigheter en kunstner har til åndsverk han eller hun har skapt. Grunnlaget for opphavsrett og reglene om dette følger av lov av 15. juni 2018 nr. 40 om opphavsrett til åndsverk (åndsverkloven). Opphavsretten oppstår automatisk når et verk blir skapt, og varer i 70 år etter utgangen av kunstnerens dødsår. Etter en kunstners død går opphavsretten over til arvingene. En viktig virkning av opphavsrett er at visuelle kunstnere får mulighet til å kreve økonomisk vederlag når deres verk brukes, for eksempel i bøker og andre trykksaker, på kort og plakater, i formidling og undervisning, i reklame og markedsføring, på internett eller i TV og film. Vederlaget er både en kompensasjon for arbeidet kunstnerne har hatt med å skape verket, og betaling for at verket blir utnyttet av andre.

Begrepet *opphavsrettslige inntekter* slik det er brukt i dette kapittelet, er vederlag som kunstnere og kollektive forvaltningsorganisasjoner mottar i henhold til avtale om bruk av visuelle verk, eller krever inn på annet grunnlag. Vederlag som kreves inn av kollektive forvaltningsorganisasjoner fordeles enten til kunstneren/rettighetshaveren hvis verk har blitt brukt, eller til en fagorganisasjon som videreforder vederlaget som stipend eller lignende. I dag er det følgende forvaltningsorganisasjoner som krever inn og fordeles vederlag for bruk av visuelle verk som er beskyttet av opphavsrett:

- **BONO (Billedkunst Opphavsrett i Norge SA)**

BONO forvalter opphavsrett til visuelle verk på grunnlag av avtale med cirka 2 500 individuelle medlemmer, og gir enkeltlisenser og inngår rammeavtaler om bruk av visuelle verk. BONO administrerer også følgerett i Norge og utbetaler vederlag når verk blir videresolgt. Vederlag som BONO krever inn (lisensieringsvederlag og følgerettsvederlag), fordeles individuelt til rettighetshaverne på grunnlag av faktisk bruk.

- **Kopinor**

Kopinor inngår avtaler om kopiering og annen bruk av visuelle verk når slike verk inngår i en utgivelse, for eksempel en bok. Kopinor består av 22 medlemsorganisasjoner, herunder flere fagorganisasjoner på det visuelle feltet. Kopinor fordeles primært vederlag til medlemsorganisasjonene. Vederlag som de visuelle fagorganisasjonene mottar fra Kopinor (kopieringsvederlag), videreføres for det meste som stipend eller lignende.

- **Norwaco**

Norwaco forvalter rettigheter til visuelle verk som inngår i TV- og filmproduksjoner. Norwaco eies av 35 medlemsorganisasjoner, blant annet fagorganisasjoner på det visuelle feltet. Norwaco fordeles innkrevet vederlag til medlemsorganisasjonene. Vederlag som de visuelle fagorganisasjonene mottar fra Norwaco (kabelvederlag), videreføres hovedsakelig som stipend eller lignende.

Alle de nevnte organisasjonene har inngått gjensidighetsavtaler med utenlandske forvaltningsorganisasjoner, og kan inngå avtaler på vegne av både norske og utenlandske rettighetshavere samt motta vederlag for bruk av norske rettighetshaveres verk i utlandet.

Følgerettsvederlaget i Norge utgjorde 3,4 MNOK i 2018. Dette tilsvarer en økning på 22 prosent fra 2017 (2,8 MNOK). Følgerettsvederlag er et vederlag kunstnere eller deres etterkommere mottar i forbindelse med videresalg av et opphavsrettslig vernet kunstverk.¹¹ Dette vederlaget er et internasjonalt regulert vederlag for kunstverk med en salgspris på over 3 000 EUR, og er begrunnet med at kunstneren skal få ta del i verdøkningen for eget verk. Vederlaget settes som en prosentvis sats av salgssummen ved videresalg, og er tatt ut av datagrunnlaget i kapittel 2.

Lisensieringsvederlaget i Norge utgjorde 8,3 MNOK i 2018, noe som tilsvarer en vekst på 16 prosent fra 2017. *Lisensieringsvederlag* er en samlebetegnelse for vederlag som skriver seg fra de lisenser og rammeavtaler BONO inngår om bruk av kunstverk på nett, i publikasjoner og trykksaker, i undervisning, film og TV, i reklame- og markedsføringsammenheng, på produkter og emballasje eller ved andre former for reproduksjon eller tilgjengeliggjøring av verkene for allmenheten.¹²

Det ble ikke skilt mellom følgeretts- og lisensieringsvederlag i Norge og fra utlandet før 2016, og tallene for disse vederlagene er dermed presentert samlet for hele måleperioden i tabell 4.6. Samlet utgjorde disse vederlagene 11,3 MNOK i Norge i 2018, noe som tilsvarer en vekst på 14 prosent fra 2017, da de utgjorde 9,9 MNOK. Veksten i de øvrige opphavsrettslige inntektene har imidlertid ført til at andelen av inntektene er mindre i 2018 (26 prosent) enn den var i 2014 (31 prosent), jamfør figur 4.10.

Tekstboks 4.5

Kunstnerne som har mottatt høyest følgerettsvederlag fra BONO i 2018

Anna-Eva Bergman	Jens Johannessen	Odd Nerdrum
Arne Kavli	Johannes Rian	Olav Christopher Jenssen
Bjarne Melgaard	Kai Fjell	Pushwagner (Terje Brofos)
Candida Höfer	Kjell Nupen	Rolf Nesch
Charlotte Wankel	Kåre Tveter	Sergej Jensen
Gunnar S. Gundersen	Louise Bourgeois	
Jakob Weidemann	Matias Faldbakken	

Tekstboks 4.6

Kunstnere i Norge som var nålevende i 2018, og som mottok høyest følgerettsvederlag fra BONO

Bjarne Melgaard	Matias Faldbakken
Håkon Bleken	Odd Nerdrum
Ida Ekblad	Per Barclay
Jens Johannessen	Sverre Koren Bjertnæs
Leonard Rickhard	Ørnulf Opdahl

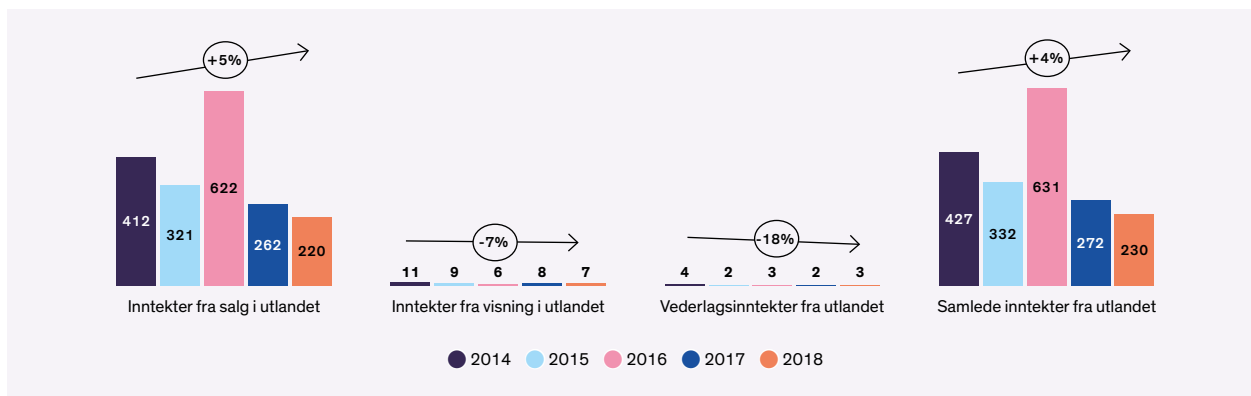
11 BONO. (u.å.). Videresalg av kunstverk. Lesedato 23.5.2018

12 Solhjell og Øien. (2012). *Det norske kunstfeltet*.

4.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene fra utlandet utgjorde 230 MNOK i 2018, jamfør figur 4.11. Dette er 401 MNOK mindre enn i 2016, da inntektene fra utlandet var 631 MNOK. 2016 virker å være et unntaksår, hvor store enkelthendelser har påvirket det samlede inntektsnivået. Veksten i 2016 gjør at den gjennomsnittlige årlige veksten ligger på 4 prosent for perioden 2014–2018. Ser vi bort fra 2016, ser vi en nedadgående trend i de samlede inntektene fra utlandet.

Figur 4.11 ↓ Samlede inntekter fra utlandet, 2014–2018 (i MNOK)

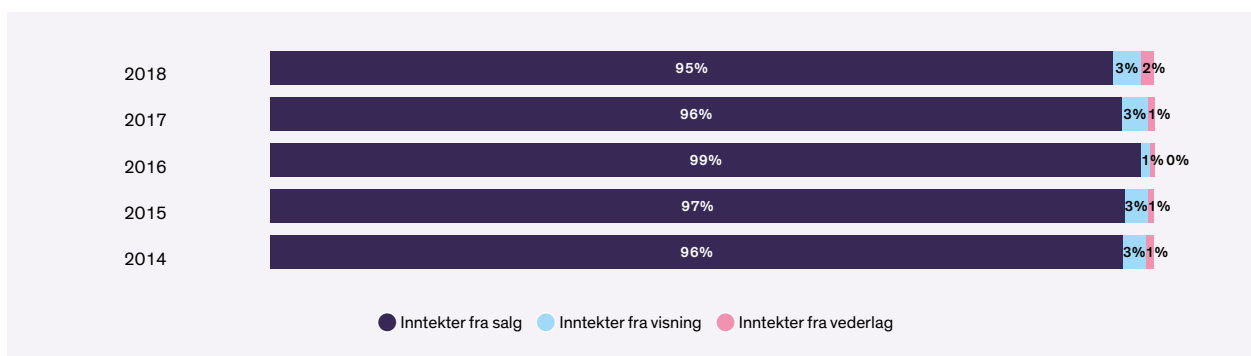

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner. Pilene viser årlig gjennomsnittlig endring.

De samlede inntektene fra utlandet består av inntekter fra salg av visuell kunst i utlandet, inntekter fra visning i utlandet og vederlagsinntekter fra utlandet. Inntekter fra salg av visuell kunst i utlandet er i hovedsak knyttet til at aktører fra Norge frakter et kunstverk ut av Norge og selger det på en auksjon i utlandet. Da vil utførselen av verket registreres som eksport i vår statistikk. Inntekter fra visning i utlandet omfatter de inntektene norske museer får gjennom å leie ut verk fra sine samlinger til utlandet. Vederlagsinntekter fra utlandet omfatter de vederlagsinntektene som tilfaller norske kunstnere ved videresalg eller lisensiering av deres verk i utlandet.¹³

Inntekter fra salg av visuell kunst i utgjør den klart største av disse tre kategoriene. I 2018 utgjorde inntekter fra salg av visuell kunst 220 MNOK og 95 prosent av de samlede inntektene fra utlandet, jamfør figur 4.12. Inntekter fra visning av visuell kunst i utlandet utgjorde 7 MNOK i 2018 og 3 prosent av de samlede inntektene fra utlandet. Vederlagsinntekter utgjorde 3 MNOK i 2018 og 2 prosent av de samlede inntektene i 2018.

Figur 4.12 ↓ Fordeling av samlede inntekter fra utlandet, 2014–2018

13 Som samlet inn via BONO og deres søsterorganisasjoner i utlandet.

Tekstboks 4.7**Gjennomsnittlig pris på importerte og eksporterte verk**

Gjennomsnittsprisen for verk som eksporteres fra Norge, var i 2018 omtrent 23 000 NOK, mens snittprisen var langt høyere i 2017 (omtrent 90 000 NOK). Årsaken til nedgangen i snittprisen for eksporterte verk, er at flere av verkene har lavere pris enn vi så i 2017.

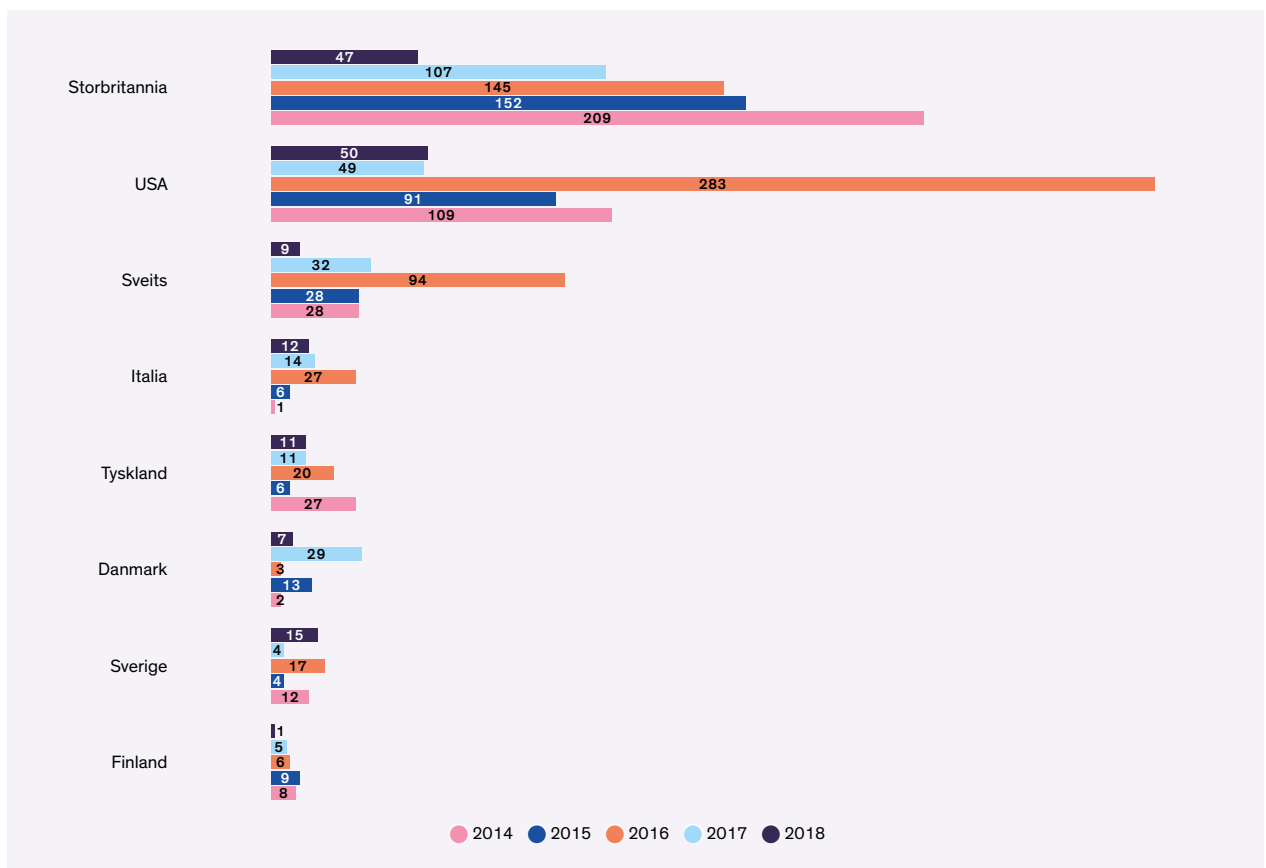
For både videresalg i Norge og for importerte verk var tilsvarende tall litt under 32 000 NOK i 2018. Det er høyere enn i 2017 da gjennomsnittlig pris for slike verk var litt under 25 000 NOK.

Tallene viser altså at de verkene som føres inn til Norge i 2018, har en høyere snittpris sammenlignet verkene som eksporteres. Dette forholdet var imidlertid motsatt i 2017.

4.3.1 Inntekter fra salg av visuell kunst til utlandet

Datamaterialet fra Tolletaten gir anledning til å dele inn inntektene fra salg av visuell kunst etter landene inntektene kommer fra – altså hvilket land verkene eksporteres til, jamfør figur 4.13. Tilsvarende tall eksisterer også for import av visuell kunst, og ettersom det vil være interessant å sammenligne disse tallene for eksport og import, presenterer vi dem samlet her, selv om import klassifiseres som inntekter i Norge i vår statistikk.

Figur 4.13 ↓ De største eksportlandene, 2014–2018 (i MNOK)

USA er det største landet når det gjelder eksport av visuell kunst fra Norge, og i 2018 utgjorde inntektene fra salg av visuell kunst til eller i USA 50 MNOK, jamfør figur 4.13. Det tilsvarer 33 prosent av inntektene fra utlandet knyttet til salg av visuell kunst. Inntektene fra Storbritannia har hatt en negativ utvikling i perioden, fra 209 MNOK i 2014 til 47 MNOK i 2018.

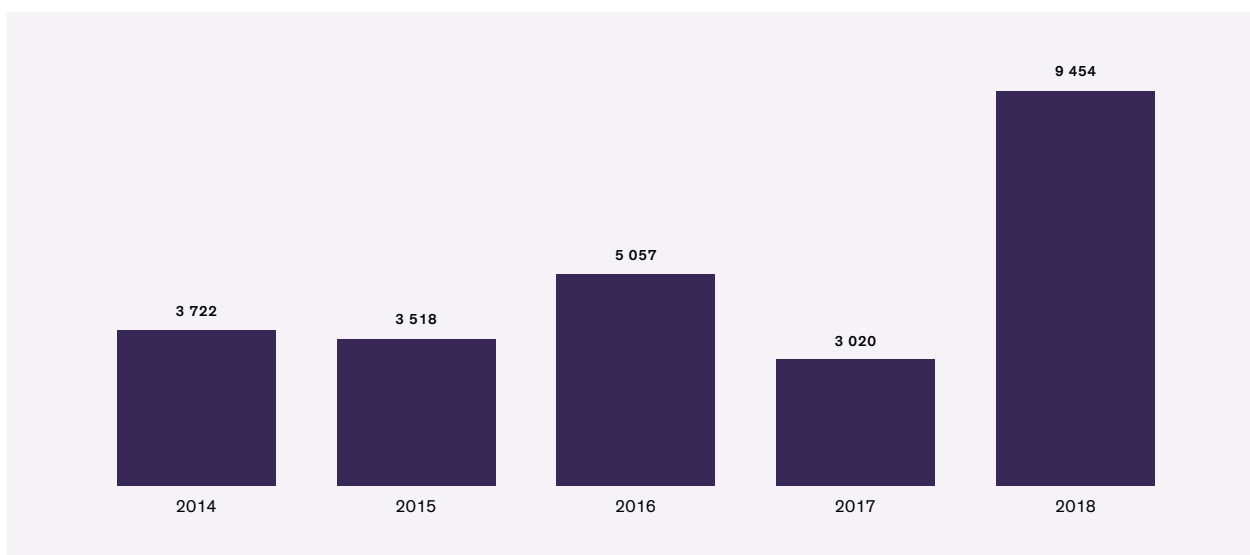
For USA er oversikten sterkt preget av den tydelige økningen i 2016. Dette kan sannsynligvis tilskrives salget av ett enkelt verk i 2016, nemlig «Pikene på broen» av Edvard Munch. Dette verket ble solgt i New York for over 400 MNOK. Selv om selgeren var anonym, tyder eksporttallene på at verket ble eksportert fra Norge. Sett bort fra den sterke veksten i 2016, har også USA en negativ trend når det gjelder eksport fra Norge.

Blant de øvrige landene som det eksporteres kunst til, varierer det hvilke land som er inne på «topp 5-listen» fra år til år.

De reelle eksportinntektene vil sannsynligvis være noe høyere enn det som fremgår av statistikken. Dette fordi eksportinntektene som fremkommer her, er basert på Tolletaten sine tall på eksport av visuell kunst ut av Norge.¹⁴ Salgsverdien på en auksjon i utlandet vil kunne være høyere enn estimert verdi ved utførsel. Det er tydeliggjort med salget av «Pikene på broen» i 2016, som nevnt tidligere. Tolletatens tallgrunnlag og bruken i vår statistikk redegjøres nærmere for i metodekapittelet.

Til tross for at inntektene fra eksport av visuell kunst har sunket de siste årene, viser oversikten over antall eksporterte kunstverk en økning fra 2017 til 2018. Antall visuelle kunstverk her tredoblet seg de siste året, jamfør figur 4.14. I 2018 ble det eksportert 9 454 kunstverk, mens i 2017 ble det eksportert 3 020 verk fra Norge. At trenden i antall verk og samlede inntekter ikke følger hverandre, indikerer at eksportinntektene blir påvirket av salg av enkeltverk med særlig høy verdi.

Figur 4.14 ↓ Antall visuelle kunstverk eksportert fra Norge, 2014–2018

¹⁴ Det betales ikke toll på import og eksport av visuell kunst til og fra Norge, men all kunst skal likevel deklarerer for Tollvesenet ved innførsel og utførsel. SSB henter tall fra Tollvesenets informasjonssystem med næringslivet (TVINN).

4.3.2 Inntekter fra utleie av visuell kunst til aktører i utlandet

Den andre kategorien av inntekter fra utlandet stammer fra norske aktørers utleie av visuell kunst til aktører i utlandet. Disse inntektene var 7 MNOK i 2018, jamfør figur 4.11. Dette tilsvarer en nedgang på 8 prosent fra 2017, og fremdeles registrerer vi en nedgang i slike inntekter i perioden, med en gjennomsnittlig årlig nedgang på 7 prosent.

Også internasjonalt forekommer utlån og byttelån av kunstverk og samlinger, men som nevnt under avsnitt 4.2.2 tas det i liten grad betalt for dette. I forbindelse med slikt utlån tas det fortrinnsvis kun betalt for vedlikehold, frakt, forsikring og lignende, som ikke omfattes av statistikken.

4.3.3 Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Opphavsrettslige inntekter fra utlandet er inntekter utenlandske opphavsrettsorganisasjoner har samlet inn i utlandet, og som tilfaller opphavspersoner i Norge. I 2018 utgjorde dette 3,5 MNOK, jamfør tabell 4.7. Det er 80 prosent mer enn i 2017 og noe mindre enn i 2014, når vi justerer for prisvekst.

Blant de opphavsrettslige inntektene fra utlandet utgjør de individuelle vederlagene, altså følgeretts- og lisensieringsvederlagene, den største andelen. I 2018 stod disse inntektene for 89 prosent av de samlede opphavsrettslige inntektene fra utlandet. Disse inntektene har doblet seg fra 2017 til 2018. Endringene i disse inntektene kan ifølge BONO knyttes til naturlige svingninger og variasjoner når vederlagene realiseres.

Tabell 4.7 ↓ Samlede opphavsrettslige inntekter fra utlandet, 2014–2018 (i MNOK)

Type vederlag	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring
Kollektive vederlag	0,3	0,2	0,7	0,4	0,4	-1 %
- Kopieringsvederlag	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	1 %
- Kabelvederlag	0,2	0,0	0,5	0,2	0,2	-3 %
Følgeretts- og lisensieringsvederlag	3,9	2,2	2,3	1,5	3,1	102 %
- Følgerettsvederlag			0,4	0,4	0,3	-29 %
- Lisensieringsvederlag			1,9	1,2	2,8	143 %
Opphavsrettslige inntekter fra utlandet	4,2	2,4	3,0	1,9	3,5	80 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner. Kabelvederlaget fra utlandet var tilnærmet ingenting i 2015, og gjennomsnittlig årlig endring er dermed utelatt fra tabellen.

Scenekunst i tall 2018

5.1 Samlede inntekter fra scenekunstbransjen

De samlede inntektene i den norske scenekunstbransjen i 2018 var på 1 225 MNOK, jamfør tabell 5.1. Dette omfatter inntekter fra scenekunstforestillinger og opphavsrettsinntekter, generert både i hjemmemarkedet (i Norge) og i utlandet (eksport). Tilsvarende var de samlede inntektene i 2017 på 1 203 MNOK. Fra 2017 til 2018 har de samlede inntektene i scenekunstbransjen dermed steget med 2 prosent. Den gjennomsnittlige årlige endringen fra 2016 til 2018 er på 4 prosent.

Tabell 5.1 ↓ Samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2016–2018 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2016–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Samlede inntekter i Norge	1 136	1 190	1 215	2 %	3 %
Samlede inntekter fra utlandet	7,8	12,6	10,7	-15 %	23 %
Samlede inntekter totalt	1 144	1 203	1 225	2 %	4 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Scenekunsten kjennetegnes av å være en kollektiv kunstart. Dette innebærer at mange ulike profesjoner er involvert i kunstprosessen. Denne tverrfagligheten er med på å gjøre scenekunsten til et komplekst felt å definere og kartlegge. I denne rapporten har vi operert med scenekunst som et samlebegrep for teater, dans, opera, performance og show, revyer og standup.

Videre kjennetegnes scenekunst av at utøvelsen av kunsten skjer i direkte møte med publikum. En implikasjon av dette er at inntektene først og fremst genereres gjennom salg av billetter i forbindelse med fremføring av scenekunst, og ikke gjennom salg av fysiske eller digitale objekter på samme måte som i musikkbransjen (cd-er eller strømming), i litteraturbransjen (bøker, e-bøker, lydbøker) og innenfor visuell kunst (malerier, skulpturer og andre kunstverk). Det eneste faste produktet som selges og potensielt kan generere salgsinntekter innenfor scenekunst, er salg av filmer og dvd-er med innspilte scenekunstforestillinger (i hovedsak opera). I forbindelse med den første rapporten for *Scenekunst i tall*, undersøkte Rambøll omfanget av dette i Norge, og fant at dette markedet i Norge er svært lite og genererer små inntekter. På det grunnlaget ble det besluttet ikke å inkludere salg av innspilt scenekunst på dvd/film i statistikken. De samlede inntektene i scenekunstbransjen i denne rapporten refererer til inntekter fra scenekunstforestillinger og opphavsrettsinntekter generert i Norge og i utlandet.

Inntekter fra fremføringer av scenekunst på visningssteder i Norge er i all hovedsak billettinntekter, mens inntekter fra utlandet i all hovedsak er honorarinntekter fra fremføringer av scenekunstproduksjoner.

Filmer, drama og serier som er laget spesielt for film og TV-innspillinger, omfattes ikke av denne rapporten. Samtidig vises noe scenekunst også på TV eller på kino. Gimle kino i Oslo overfører for eksempel diverse operaforestillinger fra utenlandske operahus. Inntekter fra denne typen visning av scenekunst er kartlagt i denne undersøkelsen. Det samme gjelder inntekter knyttet til NRKs kjøp av scenekunstforestillinger for kringkasting.

I de neste kapitlene beskriver vi nærmere hvordan inntektene i scenekunstbransjen fordeler seg på markedet i Norge og i utlandet, og hvordan inntektene er fordelt på ulike underkategorier.

5.2 Samlede inntekter i Norge

I 2018 var de samlede inntektene i scenekunstbransjen i Norge på 1 215 MNOK, jamfør tabell 5.2. Dette inkluderer billettinntekter fra scenekunstforestillinger i Norge og opphavsrettsinntekter utbetalt til norske rettighetshavere. Sammenlignet med fjorårets måling har inntektene i scenekunstbransjen på hjemmemarkedet steget med 5 prosent. Den gjennomsnittlige årlige endringen mellom 2016 og 2018 er på 3 prosent, som vist i tabell 5.2 og figur 5.1.

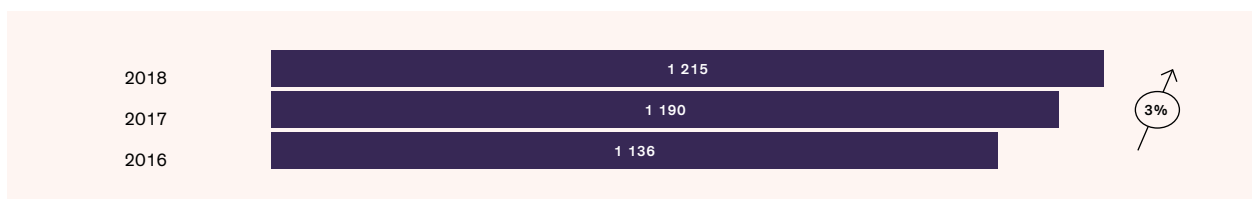
Tabell 5.2 ↓ Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter i det norske markedet, 2016–2018 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2012–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsinntekter i Norge	1 132	1 184	1 207	2 %	3 %
Opphavsrettsinntekter i Norge	4,2	5,9	8,0	36 %	37 %
Samlede inntekter til scenekunstbransjen i Norge	1 136	1 190	1 215	5 %	3 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

Figur 5.1 ↓ Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter i det norske markedet, 2016–2018 (i MNOK)

Note: Tall omregnet til 2018-kroner. Pil illustrerer gjennomsnittlig årlig endring.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

5.2.1 Fremføringsinntekter i Norge

Inntekter fra fremføring av scenekunst i Norge i 2018 er beregnet til å utgjøre 1 207 MNOK, jamfør tabell 5.3.

Inntekter refererer i all hovedsak til billettinntekter fra fremvisning av scenekunst, og reflekterer således hva forbrukerne har betalt for å oppleve ulike former for scenekunst i 2018. Forbrukerne er først og fremst enkeltpersoner som har kjøpt billetter til billetterte scenekunstarrangementer i Norge.

Innhenting av data for billettinntekter har tatt utgangspunkt i visningsarenaer for scenekunst. Tallene som presenteres i denne statistikken, dekker en svært stor andel av visningsarenaene for scenekunst, og tallene er dekkende og reliable i så måte. Denne tilnærmingen tillater imidlertid ikke å skille mellom ulike typer visningsarenaer (for eksempel offentlig finansierede programmerende og produserende teatre og privatteatre – se følgende kapittel). Vi kan imidlertid skille mellom fremføringsinntekter fra henholdsvis visningsarenaer, historiske spel, Den kulturelle skolesekken, kino-fremvisninger av scenekunst og kjøp av scenekunstforestillinger for visning på TV, siden disse dataene er samlet inn separat.

Visningsarenaer for scenekunst

Billettinntektene fra visningsarenaer for scenekunst er beregnet til 1 097 MNOK i 2018, jamfør tabell 5.3. Dette tilsvarer en oppgang på 2 prosent fra 2017, da tilsvarende inntekt var 1 074 MNOK. Det gir en gjennomsnittlig årlig økning på 4 prosent mellom 2016 og 2018.

Tabell 5.3 ↓ Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge, 2016–2018 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2016–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Visningsarenaer for scenekunst	1 020	1 074	1 097	2 %	4 %
Den kulturelle skolesekken	52	56	47	-17 %	-4 %
Historiske Spel	52	51	60	17 %	7 %
Kinofremvisninger av scenekunst	1	1	1,7	46 %	29 %
Kjøp av scenekunstforestilling for visning på TV	6,9	1,5	0,9	-42 %	-60 %
Samlede fremføringsinntekter i Norge	1 132	1 184	1 207	2 %	3 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

Scenekunst formidles på en rekke ulike typer visningsarenaer. De nasjonalt støttede produserende og programmerende scenene er viktige arenaer for fremføring av scenekunst.

De produserende scenene kjennetegnes av å produsere egne oppsetninger, men har ulik organisering og varierende grad av faste ensembler og kunstnere engasjert på prosjektbasis. Innenfor dans er det kun Nasjonalballetten og Carte Blanche som er produserende institusjoner med faste stillinger for dansere.

Programmerende scener kjennetegnes i større grad av å invitere kompanier til å spille på egen scene, og produserer færre oppsetninger selv. Dette er således viktige scener for formidlingen av frittstående kompaniers forestillinger.

Mens de programmerende scenene i økende grad også co-produserer forestillinger, arbeider de produserende teatrene i økende grad også programmerende og i samarbeid med frittstående kompanier.

Statistikken omfatter nasjonale og regionale institusjoner samt offentlig finansierte produserende og programmerende teatre og scener. I tillegg til de offentlig finansierte produserende og programmerende teatrene kommer privateide teatre som ikke mottar fast offentlig tilskudd. De største privatteatrene er organisert i foreningen Produsentforeningen for Privatteatre. Videre er de mange kulturhusene og andre former for lokale scener viktige visningsarenaer for scenekunst.

Den kulturelle skolesekken

I tillegg til billettinntekter fra et bredt spekter visningsarenaer for scenekunst har vi inkludert honorarer fra Den kulturelle skolesekken (DKS) i tallgrunnlaget. Publikummet til Den kulturelle skolesekken er skoleelever som får se forestillingene gratis. Den kulturelle skolesekken har dermed ikke billettinntekter, men kunstnerne og institusjoner får utbetalt honorar for opptredener. Inntektene er skilt ut fra de øvrige billettinntektene, da de representerer en annen type inntekt.

Våre beregninger viser at inntektene fra formidlet scenekunst gjennom Den kulturelle skolesekken (DKS) i 2018 utgjorde 47 MNOK. Sammenlignet med 2017 har inntektene fra scenekunst gjennom Den kulturelle skolesekken en nedgang på 16 prosent.

Tabell 5.4 ↓ Inntekter fra Den kulturelle skolesekken, 2014–2018 (i MNOK)

	2014 MNOK	2015 MNOK	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2018 Prosent
Scenekunstinntekter fra DKS	76	50	52	56	47	33 %
Inntekter fra øvrige kunstområder i DKS	150	106	111	100	95	67 %
Samlede inntekter fra DKS	226	157	163	156	141	100 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Kilde: Den kulturelle skolesekken

Tekstboks 5.1

Den kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken (DKS) er en nasjonal satsning som skal sørge for at alle skoleelever i Norge får møte profesjonell kunst og kultur. Ordningen gir elever over hele landet mulighet til å oppleve hele bredden av kulturuttrykk: scenekunst, visuell kunst, musikk, film, litteratur og kulturarv. For scenekunst produseres det i stor grad egne oppsetninger for Den kulturelle skolesekken som scenekunstnere så reiser rundt og formidler til elevene.

Den kulturelle skolesekken er et samarbeidsprosjekt mellom kultur- og opplæringssektoren på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. I hovedsak er det fylkeskommunene som forvalter og fordeler midler til kommunene, men det er også 12 såkalte direktekommuner, som mottar og forvalter alle midler selv. I 2016 ble Kulturtanken opprettet som en egen etat med det nasjonale ansvaret for Den kulturelle skolesekken, og inntektstallene fra DKS er hentet herfra. Se metodekapittelet for en mer detaljert beskrivelse av hva som inngår i disse tallene.

Kinofremvisninger av scenekunst

Scenekunstforestillinger overføres i noen tilfeller på kino (for eksempel overføring av operaforestillingen *La Bohème* fra Metropolitan Opera i New York på Gimle Kino i Oslo). Scenekunst er i mindre grad digitalisert enn andre kunstformer. Foreløpig er kino den fremste arenaen for strømming av teater og annen scenekunst, og det er først og fremst utenlandske forestillinger som strømmes. Opera var den første av scenekunstsjangrene til å bli strømmet på kino.¹

Vi har inkludert billettinntekter fra slike overføringer av scenekunstforestillinger på kino i statistikken. De to kinoaktørene vi har innhentet data fra, Nordisk Film og Trondheim Kino, solgte til sammen 8 331 billetter til kinofremvisninger av scenekunstforestillinger i 2018. Dette ga en inntekt på 1,7 MNOK.² Disse inntektene er knyttet til 29 ulike forestillinger. Det var primært utenlandske operaer som ble overført på kino på Nordisk Film og Trondheim Kino sine kinoer i 2018, som for eksempel *La Bohème* og *Carmen*.

Kjøp av scenekunstforestillinger for fremvisning på TV

Utgifter NRK har hatt knyttet til kjøp av scenekunstforestillinger som de har overført på TV, utgjorde 0,9 MNOK i 2018. Dette er mindre enn i 2016 og 2017, da det ble kjøpt scenekunstforestillinger for henholdsvis 6,9 og 1,5 MNOK. Kjøpene knytter seg til både norske og utenlandske titler. I 2018 knytter disse utgiftene seg til flest utenlandske titler.

5.2.1.1 Fordeling på ulike kunstuttrykk

Datagrunnlaget gir mulighet til å bryte ned billettinntekter på ulike kunstuttrykk/sjangre.³ I 2018 var teater og revy/show/standup de to mest inntektsbringende scenekunstsjangrene, og utgjorde henholdsvis 50 og 28 prosent av de samlede inntektene fra scenekunstforestillinger i 2018. Teater omfatter i denne sammenheng også musikkteater/musikal og barneteater.

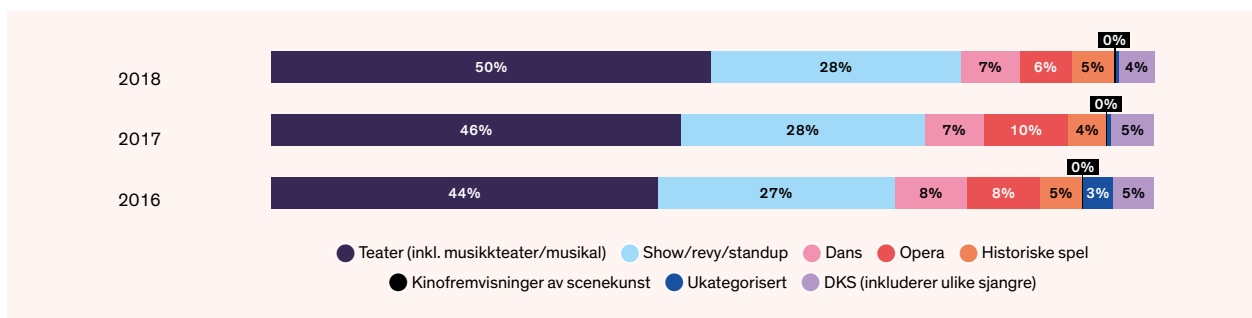
Videre utgjorde inntekter fra billetter til danseforestillinger 7 prosent. Sjangeren dans omfatter i denne sammenheng alle former for dans, herunder klassisk dans, samtidsdans, hiphop, folkedans med mer. Opera utgjorde 6 prosent av de samlede inntektene, mens historiske spel utgjorde 5 prosent av de samlede billettinntektene, og Den kulturelle skolesekken utgjorde 4 prosent. Kinofremvisninger av scenekunst og ukategorisert scenekunst utgjorde 0 prosent i 2018. Fordelingen av billettinntekter fordelt på sjanger fremkommer av figur 5.2.

1 Gran, Anne-Britt og Rikke Gürgens Gjærum (2019). Teaterbransjen. Delbransjer, organisering og finansiering. Oslo, Universitetsforlaget. S.12, 171.

2 Som redegjørt for i metodekapittelet kan vi ikke utelukke at andre kinoaktører overfører scenekunstforestillinger på samme måte. Vi har ikke innhentet tall fra landets mange kommunale kinoer, og det er grunn til å tro at noen av disse kan ha overført scenekunstforestillinger.

3 Det er visningsarenaene selv som har kategorisert opptredene etter kunstuttrykk/sjanger.

Figur 5.2 ↓ Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge fordelt på ulike kunstneriske uttrykk, 2016–2018 (prosentandeler av total)

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

Tabell 5.5 ↓ Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge fordelt på ulike scenekunstuttrykk, 2016–2018 (i MNOK)⁴

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2016–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Teater (inkl. musikkteater/musikal)	495	550	599	9 %	10 %
Show/revy/standup	304	327	341	4 %	6 %
Opera	93	114	71	-37 %	-8 %
Dans	93	79	80	0 %	-7 %
Historiske Spel	54	51	58	14 %	4 %
DKS (inkluderer ulike sjangre)	53	58	48	-17 %	-4 %
Kinofremvisninger av scenekunst	1	1	2	46 %	29 %
Ukategorisert	38	6	5	-9 %	-47 %
Samlede inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge	1 132	1 184	1 204	2 %	3 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner.

Kilder: Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, E-billett, Eventim, Kulturrådet, Nordisk Film, NRK, Norske Historiske Spel, TicketCo, Ticketmaster, Trondheim Kino og egen kartlegging blant enkeltaktører med egen scene.

Billettinntekter fra teaterforestillinger utgjorde 599 MNOK i 2018, noe som representerer en oppgang på 9 prosent fra 2017, jamfør tabell 5.5. Tilsvarende utgjorde billettinntekter fra show/revy/standup 341 MNOK. Dette er en økning på 4 prosent sammenlignet med 2017, da tilsvarende billettinntekter var 327 MNOK.

Billettinntekter fra operaforestillinger utgjorde 71 MNOK i 2018. Dette er en nedgang på 37 prosent sammenlignet med 2017, da tilsvarende billettinntekter var 114 MNOK, jamfør tabell 5.5. Nedgangen skyldes i hovedsak en nedgang i antall solgte billetter og dermed lavere billettinntekter i 2018 ved de fleste visningsstedene som viser opera. I tillegg ser vi at enkelte av visningsstedene har satt opp færre operaforestillinger i 2018 enn i 2017, noe som også reduserer de totale billettinntektene.

⁴ Inntektene tilbake i tid er høyere enn målt i tidligere Kunst i tall-publikasjoner fordi vi har fått tilgang til ny informasjon og nye inntekter i forbindelse med årets måling. Dette gjelder i særlig grad inntekter knyttet til musikkteater.

Tekstboks 5.2**Antall solgte billetter**

Våre utregninger viser at det ble solgt i overkant av 5 700 000 billetter til scenekunstforestillinger i Norge i 2018. Dette representerer imidlertid ikke de reelle publikumstallene, da en rekke arrangementer, blant annet flere scenekunsthøstfestivaler, ikke tar billetter. Det reelle publikumstallet på scenekunstforestillinger er sannsynligvis noe høyere enn antall solgte billetter.

5.2.2 Opphavsrettsinntekter i Norge

Det er en rekke kunstnergrupper på scenekunstheltet som i henhold til lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) har rettigheter til sine verk.⁵ For skapende kunstnere (som dramatikere/forfattere, komponister, koreografer, scenografer, lydkunstnere og lyskunstnere) gjelder vernetiden i 70 år etter opphavspersonens død. Dette er såkalte originære rettigheter. Utøvende kunstners rettigheter omtales i åndsverkloven som nærstående rettigheter. For utøvende kunstnere (som skuespillere, dansere og operasangere) gjelder vernetiden i 70 år fra fremføringen eller offentliggjøringen. For utøvende kunstners og produsenters rettigheter til lydopptak ble vernetiden nylig forlenget fra 50 til 70 år etter det år opptaket ble utgitt eller offentliggjort.⁶

Scenekunst kjennetegnes av tverrfaglighet. Følgelig kan visse stykker, for eksempel en musikal, ha flere opphavspersoner. Alle opphavspersoner eller deres representanter⁷ må gi samtykke og betales dersom noen vil ta i bruk hele eller deler av et slikt stykke. Hvis man ikke oppfører stykket slik det er skapt, men ønsker å foreta endringer, må man ha tillatelse fra rettighetshaverne og originære opphavspersoner (pga. ideelle rettigheter).

Tekstboks 5.3**Opphavsrett i åndsverkloven**

Åndsverkloven (lov om opphavsrett til åndsverk mv.) gir opphavspersoner eierskap til sine verk. Opphavsretten gir opphavspersonen enerett til verket og bruken av verket. Opphavsretten er personlig, det vil si tilfaller den personen som har skapt verket eller utført en presentasjon, ikke arbeids- eller oppdragsgiver. Opphavsretten oppstår automatisk i Norge (det vil si uten krav om registrering eller påberøpelse) dersom verket har verkhøyde, det vil si er preget av litterær eller kunstnerisk selvstendighet og originalitet og bærer preg av opphavspersonens kreative innsats. Opphavsretten verner ikke innhold/ideer/konsepter, men snarere formgivningen / åndsverkets uttrykk.

Åndsverkloven gir både ideelle og økonomiske rettigheter. Ideelle rettigheter gjelder så lenge verket eksisterer og innebærer retten til å bli navngitt og til respekt for opphavspersonen og kunsten som er skapt. Økonomiske rettigheter omfatter opphavspersonens enerett til å fremstille eksemplarer og gjøre verket tilgjengelig for allmennheten ved spredning, visning og fremføring. Ved å overføre rettigheter til andre kan opphavspersonen få inntekter for bruk av sitt verk, ved utbetaling av engangsvederlag og/eller royalties (ofte en prosentandel av billettinntektene). Ved overføring av rettigheter gjøres avtale om bruk av åndsverket og varigheten av overdragelsen.

5 Åndsverkloven. (1961). Lov om opphavsrett til åndsverk mv.

6 Kulturdepartementet. (2017). Om opphavsretten.

7 Representanter som forvalter rettighetene for dem, slik som dramatikerforbund, agent, opphavsrettsorganisasjon, teaterforlag, arving.

I forbindelse med datainnsamlingen til den første rapporten for *Scenekunst i tall* ble vi gjort oppmerksom på at det i liten grad utbetales vederlag til nålevende scenekunstinstruktører, koreografer, scenografer og kostymedesignere. Dramatikerne utgjør imidlertid et unntak, og vi inkluderte derfor vederlag utbetalt til denne kunstnergruppen. I forbindelse med fjorårets måling undersøkte Rambøll nærmere hvilke strukturer og rutiner som finnes for utbetaling i forbindelse med opphavsrett i scenekunstbransjen. Tilbakemeldingene fra aktørene i bransjen var at det i liten grad utbetales opphavsrettslige vederlag i bransjen, til tross for at både skapende og utøvende kunstnere har opphavsrett til sine verk i henhold til åndsverkloven. Enkelte kunstnergrupper har en forståelse av at opphavsrettslige utbetalinger er innbakt i lønn eller honorarutbetalinger. Rambøll har undersøkt dette nærmere og diskutert forståelsen med referansegruppen. Det viser seg at denne forståelsen gjelder enkelte kunstnergrupper innenfor scenekunstbransjen, og slik avtaleverkene foreligger i dag, er det ikke mulig å definere hvor stor andel av lønningen som eventuelt knytter seg til opphavsrettsinntekter.

I tillegg til forskjeller i praktiseringen av opphavsrettslige utbetalinger mellom ulike profesjoner/kunstnergrupper innenfor scenekunstbransjen er det også forskjell mellom institusjonsteatrene, det frie feltet og privatteatrene. Norske dansekunstnere har en egen avtale med Speker for koreografer gjennom Teateroverenskomsten. En koreografi som er skapt av et av institusjonsteatrene, er underlagt regler som ivaretar utbetaling av royalties gjennom Koreografavtalen med Speker, mens det per i dag ikke finnes regler om vederlag og royalties for verk produsert i det frie feltet som gjester de programmerende husene. Institusjonsteatrene har, gjennom NTO/Speker, avtaler for henholdsvis sceneinstruktører/scenografer og dramatikere (SIK-avtalen). I disse avtalene er det fastsatt en prosentsats for royalties. SIK-avtalen for institusjonsteatrene gir teatrene rett til å fremføre verket på scener verket er laget for, i inntil to år uten å betale vederlag (utover honorar for oppdraget) til opphavspersonen. Dersom teatret ønsker å benytte verket utover denne perioden, har den skapende kunstneren (opphavspersonen) rett til et nytt honorar tilsvarende 50 prosent av det opprinnelige honoraret (eventuelt 50 prosent av årslønnen for faste ansatte).⁸ I det frie feltet gjøres individuelle avtaler mellom arbeidsgiver og arbeidstaker for hvert engasjement. For privatteatre forhandles egne avtaler om vederlag, men intervjuer viser at vederlagsinntektene til disse aktørene er svært små og vanskelige å samle inn.

Et forhold som gjør det komplisert å innhente kollektive vederlag på scenekunstmrådet, er at det ikke finnes en kollektiv rettighetsforvalter slik som innenfor musikk (TONO), for billedkunst (BONO) og lignende. Disse forholdene gjør det vanskelig å innhente gode data på utbetalinger knyttet til opphavsrett.

Tabell 5.6 ↓ Samlede opphavsrettsinntekter til scenekunstbransjen i Norge, 2016–2018 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2016–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Opphavsrettsinntekter i scenekunstbransjen i Norge	4,2	5,9	8,0	36 %	37 %
Samlede opphavsrettsinntekter i scenekunstbransjen i Norge	4,2	5,9	8,0	36 %	37 %

Note: Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall gi stort utslag i prosentvis endring.

Kilder: Dramas⁹, Kopinor, Nordiska og Songbird

Vederlag knyttet til videresendingssektoren forhandles og utbetales av Norwaco. Vederlagsutbetalingene gjennom Norwaco er knyttet til bruk i audio, TV og film. Store deler av disse utbetalingene er knyttet til distribusjon av film- og TV-materiale som er produsert spesielt for visning på TV og/eller kino. Slike vederlag faller utenfor definisjonen av scenekunst som noe som formidles i direkte møte med publikum «live» og i øyeblikket. I forbindelse med fjorårets rapport undersøkte vi nærmere muligheten for å inkludere utbetalte vederlagstall fra videresendingssektoren for distribusjonene som er knyttet til transmisjon/strømming av scenekunstforestillinger. Verken Norwaco eller organisasjonene som mottar vederlagsutbetalinger fra Norwaco, hadde imidlertid mulighet til å bryte ned hvilke tall som er knyttet til distribusjon av scenekunstforestillinger. Slike tall er derfor ikke omfattet i denne rapporten. Bransjeaktørene anslår at overføring av scenekunst foregår i liten skala i dag. Videre er store deler av strømmingen som skjer i dag, ikke inntektsbringende.

Det er kun for dramatikerne det foreligger tall for utbetalte vederlag innenfor scenekunstbransjen. I årets statistikk, som tidligere, omfatter derfor vederlagsinntektene i Norge vederlag for kopiering av skuespill/drama fra Kopinor, vederlag for oppføring av dramatiske verk i amatørfeltet (gjennom Dramas) og vederlag for oppføring av dramaer og musikaler i Norge (gjennom Nordiska og Songbird).

Våre beregninger viser at opphavsrettsinntekter til scenekunstbransjen i Norge i 2018 utgjorde 8 MNOK. Dette er en økning på 36 prosent fra 2017, da tilsvarende inntekter var 5,9 MNOK, jmf tabell 5.6.

Opphavsrettsinntekt til scenekunstbransjen som presenteres her, må forstås ut fra at enkelte deler av bransjen ikke er inkludert i vårt tallgrunnlag. I tillegg til eventuelle opphavsrettslige utbetalinger som avtales individuelt, og derfor er vanskelig å samle inn, samt eventuelle utbetalinger som deler av bransjen anser som vederlag innbakt i lønn, og som heller ikke er innhentet, gjelder dette vederlag for musikkverk som er skapt for å fremføres dramatisk (eksempelvis opera, operetter, musikaler, skuespill, pantomime m.m.). Dette omtales ofte som «store rettigheter». Når slike verk fremføres i sin helhet, må det gjøres direkte avtale med rettighetshaveren, også for fremføringsrettighetene. Det samme gjelder for musikkverk som er spesialskrevet for å fremføres i annen scenisk/dramatisk sammenheng (eksempelvis til teater). For såkalte store rettigheter betales honorar til rettighetshavere på grunnlag av billettinntekter. Slike avtaler er det ikke mulig å forvalte kollektivt.¹⁰

9 På grunn av nytt saksbehandlingssystem utbetales Dramas kun vederlag i 1.–3. kvartal 2018, og 4. kvartal ble utbetalt i 2019.

10 Nordiska (2012) Scenekunstens rettigheter. <http://nordiska.dk/wp-content/uploads/Scenekunstens-rettigheter-norskwebonly.pdf>.

5.3 Samlede inntekter fra utlandet

De samlede inntektene til den norske scenekunstbransjen fra utlandet i 2018 er beregnet til 10,7 MNOK, jamfør tabell 5.7.

Disse eksportinntektene omfatter fremføringsinntekter fra opptredener i utlandet målt i honorarer, som utgjorde 9,5 MNOK i 2018, 11,9 MNOK i 2017 og 7,3 MNOK i 2016. Det er en nedgang på 20 prosent i 2018 sammenlignet med 2017. I tillegg inngår opphavsrettsinntekter utbetalt for oppføring av norsk dramatikk og musikaler i utlandet. Dette er beregnet til 1,2 MNOK i 2018 (gjennom teaterforlagene Nordiska og Songbird), utbetalt på bakgrunn av oppsetninger av 24 forskjellige verk.

Tabell 5.7 ↓ Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter fra utlandet, 2016–2018 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2016–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsinntekter fra utlandet	7,3	11,9	9,5	-20 %	21 %
Opphavsrettsinntekter fra utlandet	0,5	0,7	1,2	83 %	63 %
Samlede inntekter til scene- kunstbransjen fra utlandet	7,8	12,6	10,7	-15 %	23 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner. Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall gi stort utslag i prosentvis endring.

5.3.1 Fremføringsinntekter fra utlandet

Samlede inntekter fra fremføring av scenekunst i utlandet utgjorde ifølge våre beregninger 9,5 MNOK i 2018. Inntektene har sunket med 20 prosent sammenlignet med 2017, da tilsvarende inntekter var 11,9 MNOK. Den gjennomsnittlige årlige endringen fra 2016 til 2018 er en økning på 21 prosent, jamfør tabell 5.8.

Fremføringsinntekter fra utlandet (eksport) er i denne rapporten målt som utbetalte honorarer som scenekunstnere har mottatt for fremføring av scenekunst i utlandet. Bakgrunnen for at vi måler inntekter fra fremføringer av scenekunst i utlandet på denne måten, er at vi har til hensikt å samle inn tall for inntekter som kommer direkte tilbake til scenekunstbransjen i Norge. Dersom vi hadde målt inntekter fra sceneopptredener i utlandet på samme måte som for sceneopptredener i Norge, det vil si målt i billettinntekter som tilfaller arrangøren, hadde vi risikert å måle inntekter som tilfaller en arrangør i utlandet og ikke aktører i Norge. Siden fremføringsinntekter i henholdsvis Norge og utlandet er forskjellige, er de ikke direkte sammenlignbare.

Datagrunnlaget for fremføringsinntekter fra frie scenekunstnere er samlet inn på to måter. For det første har vi sammenstilt honorartall fra regnskap og budsjetter i scenekunstneres søknader om reisestøtte for opptredener i utlandet gjennom Utenriksdepartementets reisestøtteordning Stikk, som forvaltes av Danse- og teatersentrum (DTS).¹¹ Dette er supplert med tall for honorarer fra utenlandsopptredener fra kunstnergrupper som har mottatt offentlig støtte gjennom basisfinansieringsordningen.¹²

¹¹ Stikk-databasen gir oversikt over hvilke grupper som har søkt om reisestøtte, og deres budsjetter og regnskap (herunder oversikt over utbetalte honorarer). Se tekstboks 5.5 for mer informasjon om Stikk. Se ellers metodekapittelet for en redegjørelse for utregningene.

¹² Se tekstboks 5.6 for mer informasjon om basisfinansieringsordningen og hvilke kunstnergrupper dette gjelder. Se ellers metodekapittelet for en redegjørelse for utregningene.

Danse- og teatersentrum (DTS), som forvalter Stikk-midlene, har oversikt over fordeling av uttrykksformer blant tilskuddsmottakerne.¹³ Som det fremkommer av figur 5.3, er det en overvekt av dans (38 prosent). Deretter følger teater med 21 prosent og performance med 12 prosent.

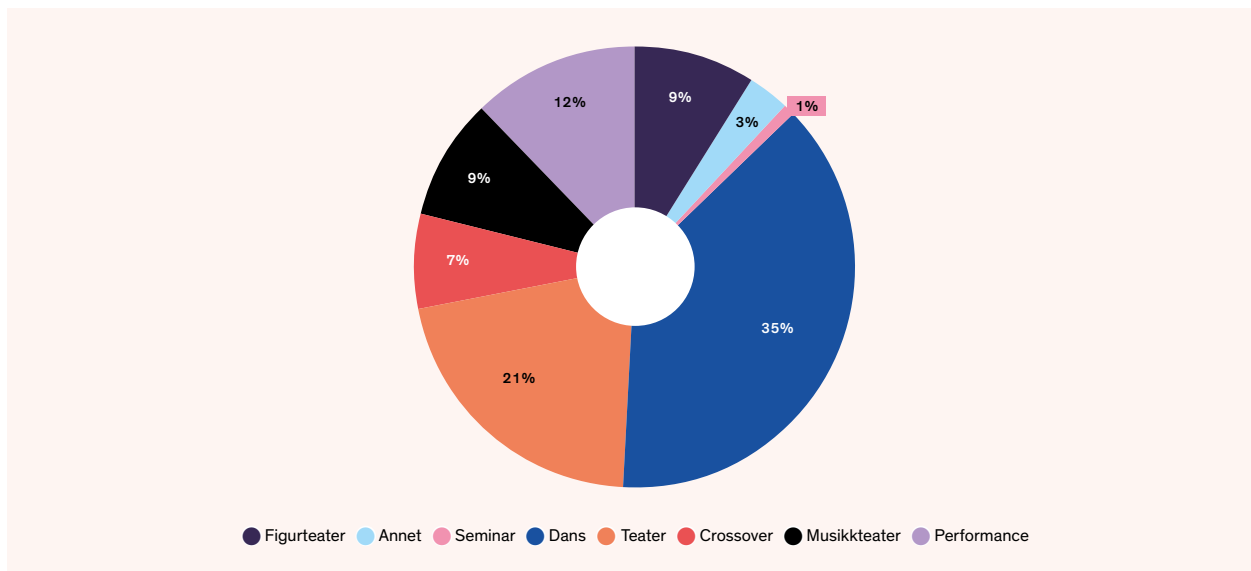
Tabell 5.8 ↓ Inntekter fra scenekunstforestillinger i utlandet, 2016–2018 (i MNOK)

	2016 MNOK	2017 MNOK	2018 MNOK	2017–2018 Endring	2016–2018 Gjennomsnittlig årlig endring
Fremføringsinntekter fra utlandet (honorarer)	7,3	11,9	9,5	-20 %	21 %
Samlede fremføringsinntekter fra utlandet	7,3	11,9	9,5	-20 %	21 %

Note: Alle tall er omregnet til 2018-kroner. Siden de totale inntektene er relativt små, vil selv beskjedne endringer i reelle tall gi stort utslag i prosentvis endring.

Kilder: Profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innen scenekunst (medlemmer av NTO), frie scenekunstgrupper med støtte fra basisfinansieringsordningen, stikk.no.

Figur 5.3 ↓ Fordeling av uttrykksformer blant tilskuddsmottakere, 2018 (i prosent)

Kilde: Danse- og teatersentrum

Tekstboks 5.4**Scenekunstneres inntekter fra opptredener i utlandet**

Det er stor variasjon i hvilke avtaler som gjøres mellom kunstner og arrangør når en kunstner skal fremføre sin scenekunst i utlandet. Inntektene som kommer tilbake til kunstneren, utbetales ofte i form av et honorar. I vårt datagrunnlag ser vi at omtrent 55 prosent av de som søkte og fikk innvilget reisestøtte for utenlandsopptreden i 2018, ble honorert på denne måten. Det er imidlertid svært stor variasjon i størrelsen på honoraret som utbetales. Noen kunstnere har imidlertid avtale om at (deler av) billettinntektene fra fremføringen skal tilfalle kunstneren, istedenfor eller i tillegg til avtale om utbetaling av honorar. I 2018 var det kun rundt 15 prosent av kunstnerne som mottok billettinntekter for sin opptreden i utlandet. Det er kun observert ett enkelttilfelle hvor kunstner både har mottatt honorar og billettinntekter for sin opptreden i utlandet. Som vi kan lese av disse tallene, er det svært utbredt at billettinntekter fra fremføring av scenekunst i utlandet tilfaller arrangøren i utlandet.

Basert på regnskap fra kunstnere som har fått innvilget reisestøtte gjennom Stikk-midlene, ser vi at scenekunstnere i nesten 40 prosent av tilfellene verken mottar honorar eller (deler av) billettinntektene for sin fremvisning av scenekunst i utlandet. Det er derimot nokså utbredt at arrangøren isteden dekker kunstnernes utgifter knyttet til oppholdet, slik som transport, overnatting, per diem, frakt av scenografi med mer. I praksis betyr dette for mange kunstnergrupper enten at de går i null, eller at de bruker egenkapital for å finansiere sine utenlandsopptredener. Ellers er det utbredt å finansiere store deler av utenlandsopptredener med midler tilegnet gjennom andre offentlige støtteordninger.

Videre fremkommer det av datainnsamlingen at scenekunstgruppers aktivitet i utlandet varierer stort fra år til år. Det kan også være store forskjeller mellom ulike scenekunstgruppers produksjonssykluser, og dermed på aktivitet i utlandet (og hjemlandet). Enkelte grupper produserer mindre forestillinger og fremfører hyppig, mens andre produserer større forestillinger og fremfører relativt sjeldnere. Dette kan forklare eventuelle variasjoner i statistikken fra år til år.

Tekstboks 5.5**Om UD's reisestøtteordning for frie scenekunstnere**

Frie scenekunstnere og kompanier kan søke om økonomisk støtte til utenlandsreise gjennom UD's reisestøtteordning, Stikk, for offentlige opptredener i utlandet. Tilskuddsordningens overordnede målsetting er å bidra til at profesjonelle scenekunstnere får internasjonale muligheter og kan gjennomføre opptredener i utlandet som de er engasjert til. For å motta støtte må det foreligge invitasjon fra arrangør, og forestillingene må være offentlig annonsert.

Tilskuddsordningen er rettet mot det frie scenekunstheltet, og omfatter ikke norske teaterinstitusjoner eller utdanningsinstitusjoner som i det vesentligste mottar driftsstøtte fra den norske stat.

Det er Danse- og teatersentrum (DTS) som forvalter reisestøtteordningen Stikk. Danse- og teatersentrum er nasjonalt kompetansesenter for det profesjonelle, frie scenekunstheltet i Norge. De arbeider for å fremme profesjonell scenekunst nasjonalt og internasjonalt.

Tekstboks 5.6**Basisfinansiering av frie scenekunstgrupper**

Basisfinansiering av frie scenekunstgrupper er en tilskuddordning som forvaltes av Kulturrådet. Med frie scenekunstgrupper menes det kunstnere, konstellasjoner og andre produksjonsenheter som lager scenekunst med utgangspunkt i et selvstendig kunstnerisk virke. Ordningen har som formål å styrke det kunstneriske virket gjennom et fast årlig tilskudd som gis for en periode på inntil fire år. På denne måten legger ordningen til rette for en større grad av økonomisk forutsigbarhet og langsiktighet i det kunstneriske arbeidet. Fra og med 2019 er ordningen for basisfinansiering erstattet av ordningen for kunstnerskapsstøtte.

Oversikt over tilskuddsmottakerne i 2018

- Avdals produksjoner
- Cirka Teater
- De Utvalgte
- Fiksdal Dans
- Goksøyr & Martens
- IBP (Ingun Bjørnsgaard Prosjekt)
- Jo Strømgren Kompani
- Mette Edvardsen
- Tori Wrånes
- Traavik.Info
- Verdensteatret
- Verk Produksjoner
- Vinge/Müller
- Winter Guests
- Zero Visibility

Kilde: Kulturrådet; Kleppe, Berge, Hylland og Erichsen (2018).

Tekstboks 5.7**Mest besøkte land i 2018**

Søknadene om reisestøtte til fremvisning av scenekunst i utlandet gir en god indikasjon på hvilke land som ble besøkt av (frie) scenekunstnere fra Norge.

Oversikten viser at scenekunstnere fra Norge til sammen hadde oppdrag i 42 land i 2018. De mest besøkte landene i 2018 var:

- Tyskland
- Nederland
- Canada
- Frankrike
- USA

Kilde: Danse- og teatersentrums årsrapport 2018, UDs tilskuddsordninger for scenekunst.

Metode

Dette kapitlet beskriver analyserammen og sentrale begreper som er felles for hvert av kunstområdene. Videre redegjøres det for prosjektets referansegrupper og sentrale dataleverandører. Deretter tar vi for oss hvert av kunstområdene og redegjør for sentrale begreper, den overordnede verdikjeden og datagrunnlaget for hver av variablene som benyttes i modellen. Vi gjør også en vurdering av dataenes kvalitet for de enkelte variablene.

6.1 En overordnet modell som er gjentagbar og robust

Gjennom *Kunst i tall* ønsker Norsk kulturråd kunnskap om de samlede inntektene i musikk-, litteratur-, visuell kunst- og scenekunstbransjen i Norge. Hensikten er å belyse hva som kjenner tegner inntektene på de ulike kunstområdene, og hvordan de ulike delene av kunstområdene utvikler seg over tid. Statistikken skal bidra til å synliggjøre kunstområdenes økonomiske verdi og bidra til et kunnskapsgrunnlag for politikkutvikling. Oppdraget til Rambøll har hatt et todelt mål:

- utvikle modeller for å tallfeste inntektene for hvert av de fire kunstområdene
- beskrive inntektstallene for de fire kunstområdene, samlet og hver for seg

Modellene som er utviklet for å tallfeste inntektene på kunstområdene, sikter mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid. Det er også tatt sikte på at modellene skal gi grunnlag for sammenligning med tallgrunnlaget i andre bransjer.

Dette legger noen føringer for datainnsamlingen og hvilke kilder vi kan benytte oss av. For det første ligger det i Rambølls oppdrag at vi, så langt det lar seg gjøre, skal benytte bransjenes egne tall. Det vil si tall som aktørene i bransjene selv sitter på. Bakgrunnen for dette er blant annet at vi vil unngå merbelastningen som kreves av en ny datainnsamling, med tanke på ressurser og så videre.

I tillegg er det en overordnet målsetting

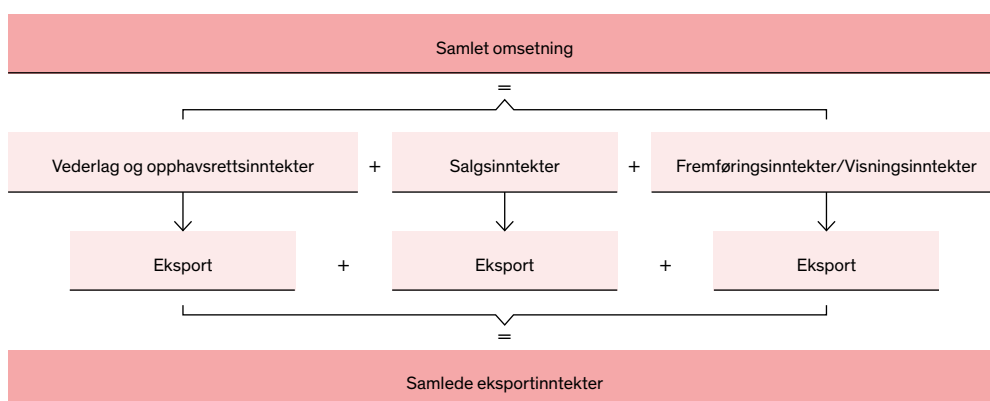
med prosjektet at vi skal kunne bruke den samme modellen for datainnsamling og måle omsetning på lik måte over flere år. Kun på denne måten får vi tall som kan *sammenlignes over tid*. Oppdraget Rambøll har fått fra Kulturrådet, har vært å utvikle en statistikk som aktørene i og utenfor kunstbransjene selv kan benytte til videre undersøkelser og analyser.

6.1.1 Analyseramme

I *Kunst i tall* er beregningene av de samlede inntektene på hvert av kunstområdene gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk langs tre spor: *opphavsrettslige inntekter, salgsinntekter og inntekter fra fremføring eller visning*. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Etter at vi har samlet inn og sammenstilt tallmaterialet for disse tre områdene, har vi aggregert tallene til de samlede inntektene for hvert av kunstområdene. Videre har vi beregnet eksportinntekter for hver av de tre kategoriene, og igjen har vi aggregert disse tallene for å beregne den samlede eksporten for hvert av kunstområdene. Denne analyserammen kan fremstilles som i figur 6.1.

Når tallene aggregeres, er det en risiko for både underrapportering og overrapportering av omsetningen. I de tilfellene hvor vi må gjøre antagelser om markedsstørrelser, har vi kvalifisert disse antagelsene med bransjeaktørene ved å vurdere samsvar mellom ulike datakilder.

Figur 6.1 ↓ Felles analyseramme

Generelt har vi vært oppmerksomme på risikoen for dobbelttelling. Eksempelvis er vederlags- og opphavsrettsinntekter trukket ut av omsetningen for både salg av innspilt musikk og konsertvirksomhet og behandlet i et eget kapittel.

Videre har det vært et poeng at selv om vi har hatt denne modellen som utgangspunkt for datainnsamlingen og statistikken for alle kunstfeltene, har vi likevel ønsket å la hvert kunstområdes egenart være det styrende for hvilke tall som samles inn og presenteres. Denne

avveiningen har vært diskutert med referansegruppene. Eksempelvis har vi utelatt kategorien salgsinntekter for scenekunst, fordi dette ikke er en relevant kategori for dette kunstområdet. Hensikten med prosjektet er å utvikle en statistikk og en rapport som aktørene på de ulike kunstområdene har nytte av. For å sikre dette, og for å sikre kvaliteten i prosjektet som helhet, er det nedsatt flere referansegrupper som følger og har fulgt prosjektet.

6.2 Referansegrupper

Det er nedsatt referansegrupper for hvert av kunstområdene. Medlemmene i referansegruppene er valgt ut med tanke på at de til sammen skal representere bredden på hvert av kunstområdene. Gruppene har bistått Rambøll med kunnskap om hvert av kunstområdene og bidratt til datainnsamlingen underveis i prosjektet. De kommenterer på og kvalitetssikrer også kapittelutkast innenfor sitt kunstområde.

Referansegruppen for musikk består av: FONONO, GramArt, Gramo, IFPI, NEMAA, Music Norway, Musikkforleggerne, Norske Konsertarrangører og TONO

Referansegruppen for litteratur består av: Den norske Forleggerforening (DNF), Den norske Bokhandlerforening, Kopinor, NORLA og Norsk Forfattersentrum

Referansegruppen for visuell kunst består av: Bildende Kunstneres Hjelpefond (BKH), Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Blomqvist, Forbundet Frie Fotografer (FFF), Kulturrådet, Kunst i offentlige rom (KORO), Kunstsentrene i Norge (KiN), Norsk Billedhoggerforening, Norske Billedkunstnere, Norske Kunstforeninger, Norske Kunsthåndverkere og Unge Kunstneres Samfund (UKS)

Referansegruppen for scenekunst består av: Danseinformasjonen, Danse- og teatersentrum (DTS), Norske Dansekunstnere (NODA), Norske Dramatikeres Forbund, Norsk scenekunstinstruktørforening (NScF), Norsk teater- og orkesterforening (NTO), Produsentforeningen for Privatteatre, Scenekunstbruket, Skuespillerforbundet og Teateralliansen

6.3 Musikk i tall

Rambøll har gjennomført *Musikk i tall* på oppdrag for Kulturrådet siden 2013 (måleår 2012).

Hovedlinjene i datainnsamlingen og modellen for musikkområdet har ligget fast siden 2012. På denne måten kan vi i år presentere sammenlignbare tall for en syvårsperiode. På tross av dette ser årets statistikk annerledes ut enn i 2012, og innholdsmessig er også tallene og nedbrytingene forskjellige. Bakgrunnen for dette er at vi årlig har oppdatert og justert modellen i henhold til utviklingen på musikkfeltet i perioden, samt stadig forbedret data- og tallgrunnlaget med mer detaljerte og presise tall. Tilgangen til og formen på datamaterialet har også endret seg gjennom prosjektet. Endringer i metode og datagrunnlag for beregningene i 2018 gjelder i hovedsak detaljer i datagrunnlaget som har gjort at vi kan beregne mer presist hvor vi mangler eksakte inntektstall.

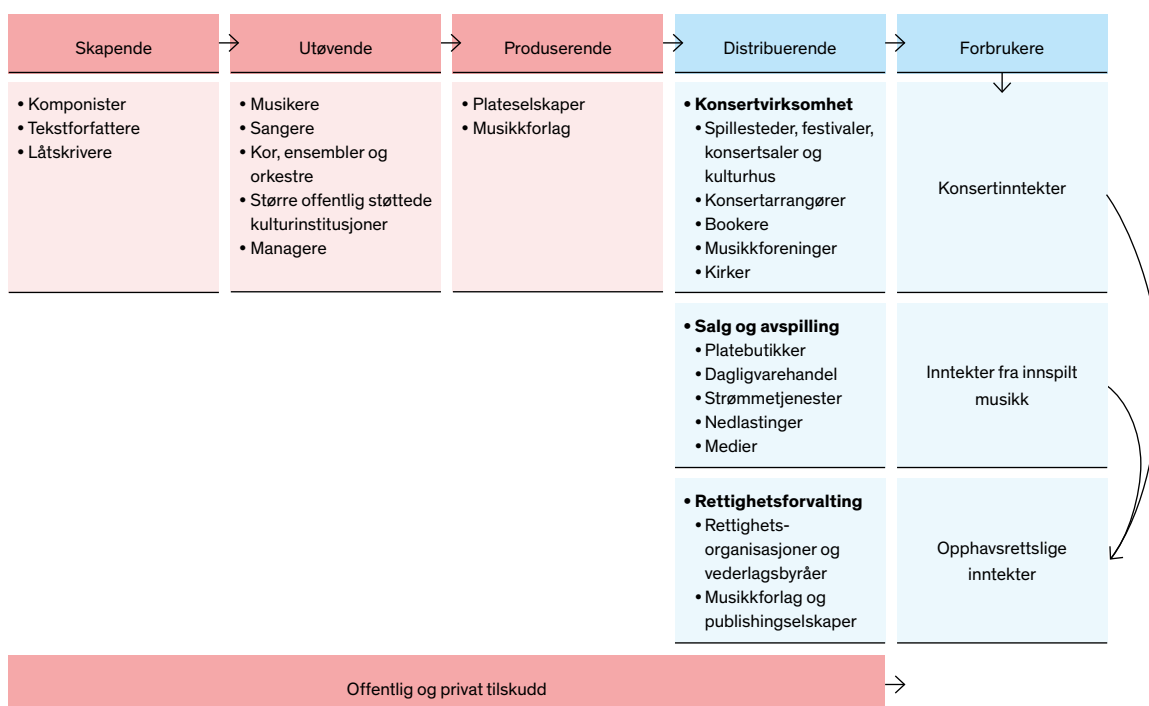
I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, og hvordan vi definerer sentrale begreper som benyttes i rapporten.

6.3.1 Verdikjeden og pengestrømmen i musikkbransjen

Figur 6.2 gir et forenklet bilde av verdikjeden i musikkbransjen. Verdikjeden starter med de *skapende* og videre via *utøvende* og *produserende* til *distribuerende* aktører. Under «distribuerende» finner vi en tredeling av hovedkategoriene i inntektsgrunnlaget til musikkbransjen, med tilhørende aktører. I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er inntekter generert fra denne gruppen som kartlegges i dette oppdraget.

Figuren inkluderer også en boks nederst med «offentlig og privat tilskudd». Denne illustrerer støtte fra det offentlige eller private som tilfaller de ulike aktørene i kjeden. Denne delen av musikkbransjen inngår ikke i den foreliggende kartleggingen. Boksen er likevel inkludert for å synliggjøre at dette er en vesentlig del av musikkbransjen i Norge.

Figur 6.2 ↓ Verdikjeden i musikkbransjen

6.3.2 Sentrale begreper

Salgsinntekter:

Salgsinntekter fra innspilt musikk kommer fra salg av musikkinnspillinger i ulike format fra distributør til konsument, fysisk (cd, vinyl eller dvd) eller digitalt (nedlastning eller strømming).

Eksportinntekter fra innspilt musikk gjelder enten salg av innspilt musikk i utlandet eller lisenser til å distribuere og markedsføre sanger eller album som plateselskapene selger til aktører i utlandet.

Fremføringsinntekter:

Fremføringsinntekter for musikk er inntekter fra billettsalg til publikum for konserter i Norge, altså den prisen forbrukere betaler for å høre på levende musikk i Norge. (Inntekter fra fremføring av musikk i denne sammenhengen må ikke forveksles med de «fremføringsinntektene» som omtales i sammenheng med opphavsrettslige inntekter under.)

Eksportinntekter gjelder honorarer som norske artister og musikere får for sine opptredener utenfor Norges grenser.

Vederlag og opphavsrettsinntekter:

Opphavsrettslige inntekter for musikk gjelder vederlag som tilfaller opphavspersoner med enerett ifølge åndsverksloven til å fremstille eksemplarer av verket (mekaniske rettigheter), og til å tilgjengeliggjøre verket for allmennheten (fremføringsrettigheter). Norske rettighetsorganisasjoner krever inn penger og fordeler disse pengene videre til opphavspersonene. I tillegg kommer blant annet vederlag for kopiering av noter og sangbøker, inntekter fra avtalene i videresendingssektoren og fra privatkopiering og avgifter fra ikke-vernet musikk.

Eksportinntekter gjelder vederlagsinntektene som er samlet inn av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til norske rettighetsorganisasjoner.

Norskandeler:

Det finnes ikke en entydig beskrivelse av, eller enhet om, hva som anses som «norsk» musikk:

Om det kun omfatter norske opphavspersoner eller komponister, fremføringer av norske artister og utøvere eller norske utgivere (eller kombinasjoner av disse). Ut ifra slike betraktninger definerer også musikkbransjen selv «norsk musikk» ulikt.

Norskandel innspilt musikk: Andelen solgt musikk som regnes som norsk. Med «norsk» menes i denne sammenheng innspillinger utgitt av plateselskap registrert i Norge. Dette er den eneste definisjonen av norskandeler som er brukt i denne rapporten.

Norskandel på norsk radio: Andelen musikk som spilles på radio i Norge og regnes som norsk. Med «norsk» menes da innspillinger utgitt av plateselskap registrert i Norge, alternativt innspillinger hvor rettighetshaverne («opphavspersonene») er norske. Siden 2015 er det ikke publisert eller gjort tilgjengelig tall for norskandeler i denne betydningen.

Norskandel konsertfeltet: Det finnes ikke noen tilgjengelig statistikk for norskandeler som dekker hele konsertfeltet. For å beskrive norskandelen innenfor (deler av) konsertfeltet i Norge benytter vi oss av *Festivalstatistikk 2015*. Siden 2015 er det ikke publisert tall som beskriver norskandeler innenfor konsertfeltet.

Volumtall:

Volum innspilt musikk: Tallene består av innrapporterte tall til IFPI basert på deres avtaler med distributører. Enkelte mindre aktører har delvis manglende rapportering, noe som gjør at tallene ikke er helt komplette. Innspilt musikk distribueres, som tidligere nevnt, i mange ulike formater. Tabell 2.2.2 viser volumtall inndelt på salg av fysiske formater og de digitale formatene nedlastning og strømming. Volumtall er definert som antall solgte eksemplarer, antall nedlastninger og antall avspillinger for henholdsvis fysisk salg, nedlastning og strømming. Tallene gjelder for norske artister registrert på plateselskaper i Norge, men kan også inneholde noe eksport. Utviklingen i markedet, endringer i avtaler og ulik navngiving av formater fra land til land gjør at det ikke finnes sammenlignbare tall over tid for volum.

Fysisk salg viser antall solgte eksemplarer direkte over disk eller via netthandel. *Nedlastning* er antall nedlastninger av hele album eller enkeltlåter for utgivelser av norske artister registrert på plateselskap i Norge. *Strømming* er basert på tallene oppgitt av de distribusjonsaktørene som har avtaler med IFPI. Antall avspillinger innebærer, som hovedregel, avspilling av en låt i minimum 30 sekunder. Enkelte aktører har også begrensninger på antall avspillinger per dag.

Antall arrangementer: Det finnes ingen helhetlig oversikt over antall konserter i Norge og hvor de avholdes. Ved offentlig fremføring av musikk som er opphavsrettslig beskyttet, betales det imidlertid en avgift til TONO. En rekke aktører har faste avtaler med TONO, men for øvrige konserter innvilges det enkelttillatelser. Disse er fordelt på fylker etter en oversikt over postnumrene for fakturaadresse til arrangementene. Fakturaadressen vil i enkelte tilfeller kunne avvike fra stedet hvor arrangementet ble gjennomført, noe som har gjort at vi har valgt å samle fordelingen på fylkesnivå. Antallet arrangementer er ikke knyttet til hvorvidt det finnes musikkrapporter på arrangementene.

6.3.3 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Inntekt fra salg av innspilt musikk i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall generert gjennom salg av innspilt musikk i Norge, fysisk over disk og over Internett, digitalt i nedlastbart format og som strømming.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke selvpublisering og direkte salg (merchandise), direkteavtaler, sync-rettigheter og salg av brukte fysiske formater. Den omfatter ikke utenlandske selskaper eller låtskrivere og artister med selskaper registrert i utlandet. Og heller ikke reklameinntekter fra strømmetjenester utover det som rapporteres til IFPI, eller direkteimport av innspilt musikk til norske forhandlere og privat direkteimport til norske forbrukere.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er IFPI og intervjuer med og undersøkelser av distribusjonsledd.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har systematisert foreliggende statistikk og videre beregning til populasjon basert på IFPI-tall. IFPI oppgir musikksektorens salg blant deres medlemmer fordelt på fysisk salg, strømming og nedlastning. Antagelser om fordeling og påslag er basert på intervjudata og samtaler med aktørene. I det følgende presenteres vår metodiske tilnærming til de tre kategoriene.

Fysisk format: Vi vurderer at IFPI-tallene dekker størstedelen av markedet, og de resterende prosentene estimeres gjennom oppregning. Videre legges påslag fra salg ut av butikk (platebutikker, dagligvare og bensinstasjoner) til salgstallene for det fysiske markedet.

Tallene vi opererer med i beregningen, holder noen antagelser om gitte andeler i fordelingen av omsetningstallene:

- en andel til plateselskap (IFPI-tallene)
- en gitt andel til distribusjonsledd (påslag) (legges på IFPI-tall)
- en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de inkluderes i IFPI-tallene)

IFPI-tallene inkluderer vederlagsinntekter. Disse trekkes fra og presenteres i kapittelet som omhandler vederlags- og opphavsrettsinntekter.

Nedlastning: Omtrent lik struktur som for fysisk format. IFPI-tall er vurdert til å dekke 100 prosent av dette markedet, og inkluderer tall fra FONO og Phonofile-selskaper. Tallene vi opererer med i beregningen, holder noen antagelser om gitte andeler i fordelingen av omsetningstallene:

- en gitt andel til plateselskap (IFPI-tallene)
- en gitt andel til opphavsrett (trekkes fra, fordi de inkluderes i IFPI-tallene)
- en gitt andel til distribusjonsledd (legges på IFPI-tall)

IFPI-tallene inkluderer vederlagsinntekter. Disse trekkes fra og presenteres i kapitlet som omhandler vederlags- og opphavsrettsinntekter.

Strømming: Det er vurdert at IFPI-tall dekker 100 prosent av markedet. IFPI-tallene inkluderer tall fra FONO og Phonofile-selskaper.

Tallene vi opererer med i beregningen, holder noen antagelser om fordelingen av omsetningstallene. Disse inkluderer gitte andeler til plateselskap og til opphavsrett. Resten er påslag, som legges til IFPI-tallene. Opphavsrettspengene blir betalt av distributøren, ikke av plateselskapene. De er derfor ikke inkludert i IFPI-tallene og trekkes ikke fra.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Estimaten til å beregne det samlede salget vurderes å være kvalitets-sikkert og robuste. Tallene er basert på selskapenes inntekter og må vurderes å være av høy kvalitet. Videre kan beregningen oppdateres direkte når IFPI oppdaterer sin statistikk.

I tillegg er tallene sammenlignbare med hva som har blitt publisert i den svenske rapporten *Musikbranschen i siffror* og den danske *Præsentation av musikstatistik*.

Variabel 2: Konsertinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter konsertinntekter. Disse består av inntekter fra salg av billetter til publikum til konserter i Norge. Inntekter forstås her som den prisen forbrukere betaler for å høre på fremføringer av musikk i forbindelse med konserter og lignende. I tillegg inkluderer tallene fylkeskommunenes innkjøp av musikkproduksjoner i forbindelse med Den kulturelle skolesekken.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke sponsede billettinntekter, gratisarrangementer eller øvrige inntekter i forbindelse med konsertvirksomhet, som mat og drikke eller merchandise. Den omfatter heller ikke konserter som ikke er registrert hos TONO, og favner på denne

måten kun en kjerne av konsertvirksomheten i Norge. Musikkteater eller bruk av musikk i en del av kirkens arrangementer (begravelser, bryllup mv.) er ikke inkludert i variabelen.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Norsk Jazzforums medlemmer, informasjon samlet inn fra medlemmer i Norsk teater- og orkesterforening, Oslo-Filharmonien, Den kulturelle skolesekken, rettighetsbetalinger til TONO og intervjuer.¹

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har innhentet og systematisert talldata og relevant informasjon. Rettighetsinnbetalingene refererer til konkrete billettinntekter ved at TONO krever inn en prosentandel av de samlede billettinntektene for ulike arrangementer. Ved å benytte ulike prosentandeler regner vi oss frem til reelle billettinntekter. Prosentatsene er verifisert av TONO samt foreninger som har kjennskap til dette.

TONOs vederlagstall omfatter ikke konsertvirksomhet som ikke er underlagt opphavsrett, slik som eldre eller større verk. Dette gjelder særlig det klassiske konsertfeltet. Derfor er det i tillegg samlet inn billettinntekter fra det klassiske feltet, herunder Norske Festivaler, Oslo-Filharmonien og NTO-medlemmer. Disse inntektene legges til beregningene basert på TONO sine vederlagstall.

Videre er den opphavsrettslige andelen trukket ut fra de totale inntektene, og presenteres i kapitlet som omhandler vederlags- og opphavsrettslige inntekter. Dette for å unngå dobbelttelling.

¹ Tidligere har flere organisasjoner levert data. Men etter en endring i avtalene med TONO i 2017 har disse ikke levert tall for dette året ettersom TONOs tall også dekker disse.

Inntekter fra Den kulturelle skolesekken beregnes ut fra antall arrangementer og en gjennomsnittlig kostnad per arrangement.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Statistikken gir et godt bilde av konsertvirksomheten. Estimaten som benyttes til å beregne de samlede billettinntektene, vurderes å være robuste. Denne metoden muliggjør relativt enkel oppdatering av tallene, og tallene henviser til det samme universet. Derfor er sammenligning over tid mulig.

Samtidig er det rimelig å anta at ikke alle konserter blir rapportert inn til TONO, og at man ved å benytte TONO-vederlag til å beregne samlede billettinntekter ikke vil kunne fange opp all konsertvirksomhet i Norge.

Variabel 3: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlags- og opphavsrettsinntekter som samles inn i Norge og fordeles videre til norskregistrerte selskaper. Opphavsretten innebærer at de som for eksempel ønsker å trykke plater med musikk, eller å spille en sang på radio eller på en kafé, må ha komponistens tillatelse til dette. I tillegg må de betale for tjenesten. En aktør fra musikkfeltet kan inngå en forvaltningskontrakt med et vederlagsbyrå som krever inn pengene for andres bruk av verket. Vederlagsbyrået forvalter penger som er generert gjennom bruk av opphavsrettslig materiale, videre til den opphavsrettslige.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke synkroniseringsavtaler gjort direkte mellom brukere og rettighetshavere/musikkforlag. Den omfatter heller ikke selskaper registrert i utlandet, eller salg og lisensieringer gjennom utenlandske forlag som ikke er registrert hos for eksempel TONO. Den inkluderer heller ikke «store rettigheter» i forbindelse med blant annet dramatiske produksjoner.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er TONO, Gramo, NCB, Norwaco, Kopinor og Musikkforleggerforeningen.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen samles inn og systematiseres slik at det ikke foreligger overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen.

Statistikken omfatter mekaniske rettigheter, fremføringsrettigheter, videresendingssektoren og avgifter for ikke-vernet musikk. Mekaniske rettigheter omhandler retten til å spille inn, produsere og utgi innspillinger av opphavsrettslig musikk, mens fremføringsrettigheter omfatter inntekter for bruk av opphavsrettslige verk i det offentlige rom, for eksempel i form av kringkasting over TV og radio, bakgrunnsmusikk på hoteller, serveringssteder, i butikker og lignende eller livefremføring av musikk til publikum. Videresendingssektoren gjelder for sekundær utnyttelse av lyd i for eksempel TV-produksjoner, og avgifter for ikke-vernet musikk omfatter innkrevde avgifter for kringkasting og annen offentlig bruk av ikke-vernede opptak.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter og må vurderes å være robuste og av høy kvalitet. Det er mulig å oppdatere tallene når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

Variabel 4: Inntekt fra innspilt musikk i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter eksporttall som er generert gjennom salg av innspilt norsk musikk i utlandet, fysisk over disk og over Internett, digitalt i nedlastbart format og som strømming.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke selvpublisering og direktesalg (merchandise), direkteavtaler eller norske artister som har signert med utenlandske plateselskaper.

Kilder: NCB, IFPI (*IFPI Global Music Report 2019*) samt egne beregninger.

Metode: Med utgangspunkt i vederlagstall for mekaniske rettigheter som overføres til Norge (tall fra NCB), har vi estimert totale inntekter til den norske musikkbransjen når det gjelder inntekter fra salg av innspilt musikk i utlandet. I beregningen gjøres det antagelser om en forventet lisensavtale mellom plateselskap og en part i et annet land, på lik linje med hva som er forventet i Sverige og Danmark. Metoden og estimatene er tilsvarende hva som er gjort i den svenske og den danske musikkbransjen, henholdsvis *Musikkbranschen i siffror* og *Dansk musikkstatistik*.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Endringer i datamaterialet for inntektene for det fysiske salget gjenspeiler endringer i NCBs rettighetsinntekter snarere enn aktiviteter som best beskrives med data fra plateselskapene. Datagrunnlaget til NCB er derfor volatilt, og endringer fra år til år vil reflektere NCBs aktivitet snarere enn plateselskapenes aktivitet. Vi vet også at en omlegging i NCB har endret datagrunnlaget for 2014, og senest i 2017, noe som gjør at estimatene fra 2014 og senere er undervurder. Vi vet heller ikke om trenden i det internasjonale online-markedet slik det beskrives av IFPI, tilsvarende trendene i de største eksportmarkedene for norsk musikk.

Variabel 5: Inntekter fra konserter i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter konsertrelaterte eksportinntekter i form av honorarer (og billettinntekter dersom det er en del av avtalene) som genereres når norskregistrerte musikere og artister opptre i utlandet. Konsertinntektene er begrenset til å omfatte honorarer til norskregistrerte artister og musikere som har hatt konsertvirksomhet i utlandet i gjeldende virksomhetsår.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke aktører som ikke er norskregistrerte.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er rapporteringer fra artister som har mottatt reisestøtte, forvaltet av Music Norway. Andre kilder er NTO-medlemmer, intervjuer, kartlegging og research, hovedsakelig for å beregne honorarer til større artister/band som ikke søker eller mottar reisestøtte fra Music Norway.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på data fra rapporteringer fra aktører som har mottatt reisestøtte. Disse dataene er benyttet til å summere hvor stort honorar aktørene som har mottatt reisestøtte har generert samlet sett fra konsertvirksomhet i utlandet. Dette datagrunnlaget er kvalitetssikret av Music Norway.

Vi gjør videre en antagelse om at det flere aktører en de som har søkt og mottatt reisestøtte som faktisk reiser ut. Disse antagelsene beregnes og legges til summen av honorarene som er rapportert inn til Music Norway. Vi gjør følgende antagelser: (1) majoriteten av aktører som har søkt reisestøtte, men som ikke har mottatt slik støtte, reiser likevel, (2) det er aktører som ikke søker og allikevel drar utenlands, (3) noen av aktørene som har søkt og mottatt støtte utvider også turneen sin. Blant antagelse 2 finner vi også større aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet i de respektive virksomhetsårene. For den denne gruppen gjøres det en egen kartlegging (intervju og research) av honorarer store artister er forventet å generere fra opptredener i utlandet, samt antall opptredener de har hatt i utlandet foregående år. For antagelse 1 og 2 benyttes datagrunnlaget fra rapporteringene blant de som har mottatt reisestøtte til å beregne forventet honorar og antall opptreder norske artister (med ulik størrelse) har hatt i utlandet.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Konsertaktiviteten i utlandet vurderes som volatil, og videre vil forventet honorar for konsertaktivitet variere mellom hvilke land det turneres til. Metoden med bruk av kartlegging og research gjør at man står i fare for ikke å fange opp alle aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet gjeldende år. Tallene vurderes å gi et bilde av den samlede konsertvirksomheten i utlandet, men vil ikke fange opp all aktivitet. Vi mangler også fullstendig oversikt over alle aktører som har hatt konsertvirksomhet i utlandet. Ved bruk av konsistent metodikk muliggjør vi samtidig sammenligning av utvikling og trender innenfor konsertvirksomheten i utlandet.

Variabel 6: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter de samlede vederlags- og opphavsrettsinntektene som overføres fra utenlandske aktører til norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere, og som videre fordeles til norskregistrerte selskaper.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er TONO, Gramo, Norwaco og NCB.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende materiale slik at det ikke forekommer overlapp mellom tallene. Vederlagsbyråene hjelper til med å klargjøre data til modellen.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Inntektene relaterer seg ikke alltid til det gjeldende måleåret, ettersom det tar tid før den utførte aktiviteten i utlandet overføres til rettighetsinntektene i Norge. Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes inntekter og vurderes å være robuste og av høy kvalitet. Det er mulig å oppdatere tallene når vederlagsbyråene oppdaterer sine tall.

6.4 Litteratur i tall

Rambøll samlet inn tall for litteratur for første gang i 2014 (måleår 2013). Hovedlinjene i datainnsamlingen og modellen har ligget fast siden 2014. På denne måten kan vi i år presentere sammenlignbare tall for en seksårsperiode. På tross av dette ser årets statistikk annerledes ut enn tidligere år, og innholdsmessig er også tallene og nedbrytingene forskjellige. Bakgrunnen for dette er at vi årlig har oppdatert og justert modellen i henhold til utviklingen på litteraturfeltet i perioden, samt stadig forbedret data- og tallgrunnlaget med mer detaljerte og presise tall. I årets rapport har vi justert alle omsetningstall i henhold til konsumprisindeksen (KPI), og tallene for tidligere år samsvarer derfor ikke med det som er presentert i tidligere rapporter.²

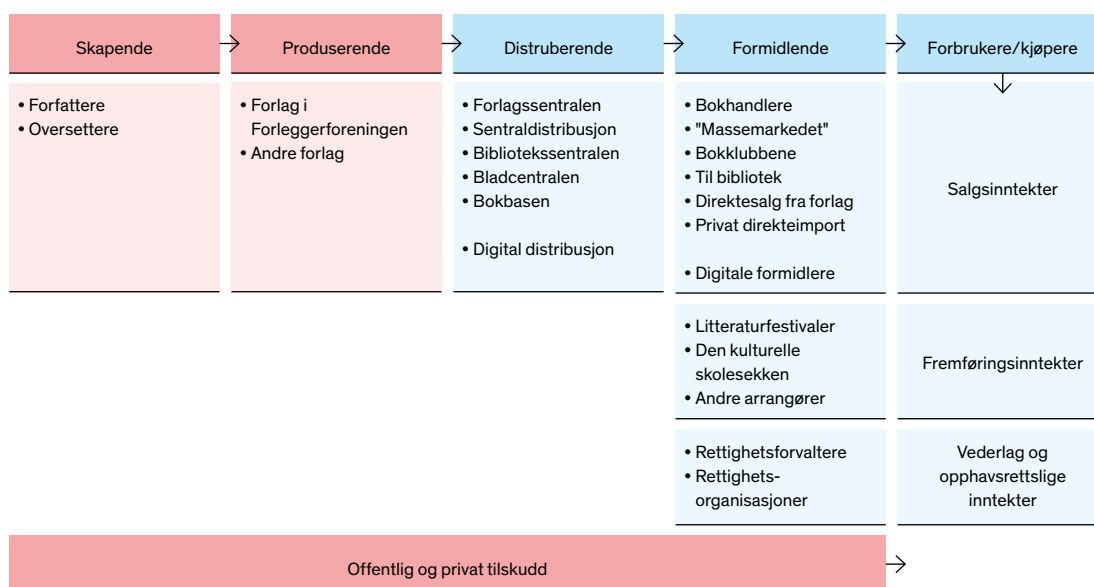
I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i litteraturbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, og hvordan vi definerer sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling.

6.4.1 Verdikjeden i litteraturbransjen

Figur 6.3 illustrerer hvordan de ulike aktørene i litteraturbransjen henger sammen i en verdikjede. Figuren illustrerer hvordan litteraturen går fra forfattere og oversettere (skapende), gjennom forlagene (produserende) og distribusjonssentralene (distribuerende), via forhandlere (formidlende) og til forbrukere/kjøpere.

Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle produserte bøker og litteratur følger en slik flyt. Statistikken dokumenterer blant annet hvordan en stadig økende del av omsetningen av litteratur skjer gjennom digitale distribusjonskanaler og formidlere, enten direkte gjennom de tradisjonelle bokhandlernes egne hjemme- og nettsider, eller via andre og nye aktører som for eksempel Amazon. I tillegg er det en stadig økende omsetning knyttet til digitale former for litteratur – enten i form av e-bøker eller lydbøker. Også når det gjelder lydbøker, er det ulike salgs- og distribusjonskanaler og formater. Lydbøker kan kjøpes i et fysisk format i cd-form i en bokhandel, eller lastes ned gjennom abonnements tjenester som Storytel.

Figur 6.3 ↓ Verdikjeden i litteraturbransjen

² Beregningene er gjort med utgangspunkt i SSB sin beregningsmetode. Vi har regnet om alle tall til 2018-kroner.

I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er altså inntektene fra denne gruppen som kartlegges i den foreliggende statistikken. Det fremgår av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden i litteraturbransjen. Denne delen av litteraturbransjen inngår ikke i den foreliggende kartleggingen – med et viktig unntak av salg til offentlige kjøpere via innkjøpsordningene, i vår sammenheng definert som salg til norske bibliotek.

Sammenlignet med Forleggerforeningens bransjestatistikk har statistikken som presenteres i Rambølls rapport, en annen tilnærming. Mens Forleggerforeningen benytter forlagenes salgsstatistikk og estimerer utsalgsverdien på bakgrunn av disse salgshallene, forsøker denne statistikken å komme så nær utsalgsverdien som mulig ved å innhente data fra de kildene som faller nærmest konsumenten i verdikjeden. Figur 6.4 illustrerer forskjellen i datagrunnlaget i de to statistikkene.

6.4.2 Sentrale begreper

Salgsinntekter:

Salgsinntekter for litteratur er inntekter fra salg av litteratur i fysisk format og digitalt format. Tall for privat direkteimport av litteratur på andre språk enn norsk, i tillegg til bokhandlernes direkteimport fra utenlandske forlag, er inkludert.

Eksportinntekter består av tre deler: salg av rettigheter til utenlandske utgivere, inntekter fra utlandet i forbindelse med samproduksjon og direkteeksport, det vil si salg av bøker utgitt i Norge til utlandet.

Inntekter knyttet til solgte rettigheter er innhentet i samarbeid med NORLA og eksportutvalget i Forleggerforeningen.

Med inntekter knyttet til solgte rettigheter menes både innbetalt forskudd og avregning av royalties som har tilfalt forlaget i de respektive årene.

Inntekter knyttet til samproduksjon inkluderer kun inntekter som tilkommer forlaget fra andre land enn Norge. I forbindelse med samproduksjon har det norske forlaget både inntekter (gjennom eget salg) og produksjonskostnader.

Salg av sekundærrettigheter, det vil si rettigheter for omgjøring til TV og film, inkluderer alle inntekter tilkommet fra andre land enn Norge.

Fremføringsinntekter:

Fremføringsinntekter for litteratur er forfatterens honorarer for fremføring av egne verk og/eller andre oppdrag. Dette kan være opplesninger ved ulike typer arrangementer, festivaler, skolebesøk med mer.

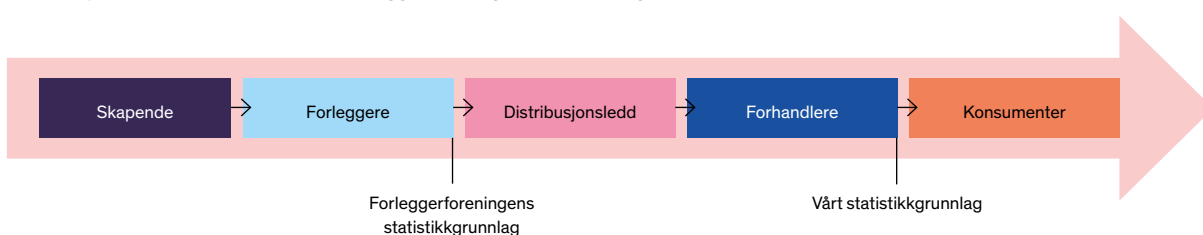
Formidlingsinntekter fra arrangementer via Den kulturelle skolesekken som er tilknyttet litteratur, er også inkludert.

Eksportinntekter vil i denne sammenhengen være de honorarene norske forfattere får for sine opptredener i utlandet. Gjennom intervjuer med aktører i litteraturbransjen fremkommer det at det er svært få norske forfattere som har inntekter fra denne typen fremføring i utlandet. Rambøll har derfor ikke kartlagt disse inntektene, og de inngår ikke i statistikken.

Vederlags- og opphavsrettsinntekter:

Opphavsrettslige inntekter for litteratur er de vederlag forfattere og forleggere (utgivere) mottar fra Kopinor. Vederlagsmidlene betales ut til rettighetshavere gjennom deres organisasjoner, og noe av vederlaget utbetales individuelt til den enkelte rettighetshaver.

Figur 6.4 ↓ Forholdet mellom Forleggerforeningens statistikk og *Litteratur i tall*

Eksporinntekter er vederlagene Kopinor utbetaler til norske rettighetshavere for kopiering i utlandet. I tillegg kommer de såkalte B-avtalene hvor vederlag som er opptjent i utlandet, betales i det enkelte land, ikke via Kopinor.

6.4.3 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Inntekter fra salg av fysiske bøker i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall fra salg av fysiske bøker i Norge, både gjennom fysiske og digitale utsalgssteder. Det er videre gjort en avgrensning til kun å inkludere publikasjoner med ISBN-nummer.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke inntekter fra salg av brukte bøker gjennom antikvariat og andre forhandlere som faller utenfor «øvrige» forhandlere. Forfatteres direkte salg, for eksempel ved salg av selvpublikerte bøker i kanaler utenom de vanlige salgskanalene, er heller ikke inkludert. Det er heller ikke publikasjoner uten ISBN-nummer.³

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Akademika, Aschehoug, Bokhandlerforeningen, Biblioteksentralen, Cappelen Damm, Forlagssentralen, Forleggerforeningen, Gyldendal, Lydbokforlaget, NORLA, Sentraldistribusjonen, egen omnibusundersøkelse via Norstat samt forlag og bokhandlere som har levert tall gjennom Bokhandlerforeningen, Forleggerforeningen og NORLA.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende salgsstatistikk og beregnet størrelsen videre til populasjonen. Primært hentes tallene så direkte fra forhandlere eller så nærme konsumentene som mulig. Enkelte tall er imidlertid hentet fra Forleggerforeningens bransjestatistikk og regnet om til bruttoomsetning. Dette gjelder for eksempel direkte salg fra forlag til forbrukere.

Statistikken forsøker så langt det er mulig, å fordele salget på ulike bokgrupper, men dette er avhengig av dataleverandørenes mulighet til å levere tall på ulikt detaljnivå.

Salgstall fra bokhandlere er hentet inn gjennom Bokhandlerforeningen og foreningens kontakt med bokhandlerne. På bakgrunn av oppgitt markedsandel for innkjøp av bøker i ulike bokgrupper er det laget et estimat for bokhandlere som er en del av Bokhandlerforeningen, men som ikke inngår i tallgrunnlaget.

Forlagenes direkte salg til forbruker er estimert med utgangspunkt i Forleggerforeningens bransjestatistikk. I forbindelse med undersøkelsen for 2014 forsøkte vi å gjøre en større kartlegging av direkte salget fra forlag utenfor Forleggerforeningen for å få et sikrere estimat. Dette viste seg å være vanskelig, og vi lyktes ikke med dette arbeidet. En av grunnene til dette er at en stor andel forlag som ikke er medlem av Forleggerforeningen, opererer med andre rapporteringssystemer som ikke harmonerer med den statistikken som benyttes av Forleggerforeningen, noe som gjør det vanskelig å hente ut sammenlignbare tall.

Innen direkte salg fra forlag og massemarkedet er det gjort påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. I år har vi benyttet informasjon fra Forleggerforeningens bransjestatistikk om deres markedsandel og justert dette bakover i tid. Det samme påslaget benyttes uansett bokgruppe siden vi ikke har kjennskap til en eventuell variasjon på markedsandeler mellom bokgruppene.

Omsetningstallene til bokklubbene er innhentet fra Forleggerforeningen, som henter inn disse tallene i forbindelse med utarbeiding av deres bransjestatistikk. Tallene kan brukes direkte, da de utgjør bokklubbenes salg til forbruker.

Salg til norske bibliotek og andre offentlige myndigheter er innhentet gjennom distribusjonsleddene, først og fremst Biblioteksentralen. Salgstall knyttet til Innkjøpsordningen er hentet direkte fra Kulturrådets fordelingsbudsjett.

³ Fysiske bøker inkluderer også lydbøker på mp3-cd, digikort og andre minnekort. Dette var henholdsvis bokgruppe 8.6 og 8.7 frem til og med 2017. Fra og med 2018 utgår disse to bokgruppene og alle titler flyttes til bokgruppe 8.1, *Lydbøker fysisk format allmenmarkedet*.

Omfanget av privat direkteimport i 2018 er estimert på bakgrunn av en undersøkelse gjennom Norstat sin omnibusundersøkelse. Resultatet fra denne undersøkelsen viser et omfang som er betydelig større enn tidligere år. På grunn av manglende konkrete tall for 2016 og 2017 (se under) er det vanskelig å si om resultatet for 2018 reflekterer en reell økning i privat direkteimport eller forskjeller i undersøkelsen utført av Norstat kontra tidligere undersøkelser fra Virke. På bakgrunn av overordnede trender mot digitale produkter og utsalgssteder, særlig i form av lydbøker, tror vi likevel at de nye tallene er en god representasjon av utviklingen i privat direkteimport. Økende bruk av for eksempel Amazons to digitale plattformer Kindle og Audible vil være reflektert i disse tallene.

For 2013, 2014 og 2015 er omfanget av privat direkteimport estimert på bakgrunn av Virkes e-handelsbarometer. For 2016 endret TNS Gallup (som gjennomfører undersøkelsen på oppdrag for Virke) på datainnsamlingen og modellen. Det tilgjengelige datamaterialet for 2016 svarte ikke lenger til det vi hadde behov for til *Litteratur i tall*. For 2016 og 2017 har vi derfor benyttet undersøkelsen for henholdsvis 2013, 2014 og 2015 og estimert størrelsen for henholdsvis 2016 og 2017 på bakgrunn av den gjennomsnittlige utviklingen for tidligere år.

Endringer fra 2017-rapporten: Hovedforskjellen fra 2017-rapporten er at omfanget av privat direkteimport for 2018 estimeres på bakgrunn av Norstats omnibusundersøkelse, og ikke på bakgrunn av Virkes e-handelsbarometer som tidligere år.

Vurdering av kvalitet: Omsetningstallene fra bokhandlere, nettbokhandlere og salg av bøker til norske forbrukere er direkte salgstall. Det er robust tallmateriale med god kvalitet. Under kategorien salg av fysiske bøker gjennom nettbokhandler og salg av digitale bøker til norske forbrukere ligger det som omtales som privat direkteimport. Dette tallet (privat direkteimport) bygger på et estimat fra utvalgs-

undersøkelsen som er beheftet med feilmarginer og usikkerhet rundt dataenes reliabilitet og validitet. Innen direktesalg fra forlag og massemarkedet er det gjort påslag for forlag utenfor Forleggerforeningen. Dette påslaget er beheftet med noe usikkerhet.

Variabel 2: Inntekter fra salg av digitale, litterære produkter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall fra salg av digitale bøker i Norge. Dette omfatter alle bøker og publikasjoner med ISBN-nummer i bokgruppe 8.5 (E-bøker for allmenntilgjengelig markedet), 8.8⁴ (Lydbøker lydfil for allmenntilgjengelig markedet) og 8.9 (E-bøker for undervisnings- og profesjonsformål). Variabelen inkluderer i tillegg omsetning fra salg av andre digitale tjenester som springer ut fra bokbransjen, for eksempel bokapper og lisensbaserte læremidler. Omsetningstall fra strømming av lydbøker og e-bøker inngår også. Salg av utenlandske titler direkte til det norske markedet gjennom lesebrett og andre salgskanaler er estimert.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke salg av digitale, litterære publikasjoner uten ISBN-nummer eller salg av selvpublikerte e-bøker som selges direkte fra egne nettsteder.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Akademika, Aschehoug, Biblioteksentralen (BS) (digitale tjenester og salg av e-bøker til bibliotekene), Bokbasen, Cappelen Damm, De norske bokklubbene, digitalbok.no, e-bok.no, Gyldendal, Lydbokforlaget, Storytel, TNS Gallup og andre forlag.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende salgstatistikk og beregnet størrelsen videre til populasjonen. Salg av norske e-bøker distribueres nesten utelukkende gjennom Bokskya, som driftes av Bokbasen. Bokbasen har følgelig omsetningstall knyttet til salg av e-bøker i samtlige norske bokhandlere. I tillegg kommer noe salg av e-bøker. Privat direkteimport av digitale bøker er beregnet

⁴ Bokgruppe 8.8 var tidligere «Lydbøker på lydfil for nedlastning». I 2018 ble bøker til undervisningsformål flyttet til bokgruppe 8.2.

gjennom Norstats omnibusundersøkelse for 2018 og Virkes e-handelsbarometer til og med 2017, hvor forbrukerne rapporterer hvorvidt bøkene de har kjøpt fra utenlandske nettsteder, er e-bøker eller papirbøker. Salg av andre digitale, litterære produkter, som for eksempel bokapper og lisensbaserte digitale læremidler, er samlet inn fra de største forlagene.

Endringer fra 2017-rapporten: Hovedforskjellen fra 2017-rapporten er at omfanget av privat direkteimport for 2018 estimeres på bakgrunn av Norstats omnibusundersøkelse, og ikke på bakgrunn av Virkes e-handelsbarometer som tidligere år.

Vurdering av kvalitet: Tallene for salg av norske e-bøker til norske forbrukere er svært robuste, da nesten samtlige bokhandlere og forlag benytter Bokbasens tjenester. Salget av norske e-bøker utenom dette er også direkte salgstill av høy kvalitet. Estimater på privat direkteimport av utenlandske e-bøker er basert på Norstats omnibusundersøkelse og Virkes e-handelsbarometer, som begge er utvalgsundersøkelser som er beheftet med en viss usikkerhet. I 2013 var det ikke noe salg gjennom strømmetjenester, da ordflyt.no solgte e-bøker og lydbøker til stykkpris. Fra og med 2014 er dette endret, og Storytel selger nå sine bøker som en strømmetjeneste.

Variabel 2: Fremføringsinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter utbetalte honorarer til forfattere formidlet gjennom Forfattersentrum, samt inntekter for formidling i forbindelse med hendelser kategorisert som litteratur i Den kulturelle skolesekken.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke honorarer for forfatteres private oppdrag, utbetalte honorarer til forfattere på fylkesbetalte oppdrag utenom Forfattersentrum, eventuelle honorarer for forlagsinitierte oppdrag, honorarer til forfattere for oppdrag i utlandet eller reise- og diett penger i forbindelse med oppdrag gjennom Forfattersentrum.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Forfattersentrum og Den kulturelle skolesekken (DKS) / Kulturtanken.

Metode: Innhentet statistikk fra Forfattersentrum gir oversikt over utbetalte honorarer gjennom Forfattersentrum. Videre er statistikken brutt ned på bibliotekoppdrag, festivaloppdrag og «andre oppdrag». Det ble i forbindelse med undersøkelsen for 2014 gjort en stor innsats for å kartlegge omfanget av fremføringsoppdrag på fylkesbibliotekene som ikke går gjennom Forfattersentrum. Det fremkom at mange fylkesbibliotek ikke har oppdatert oversikt over / statistikk på dette, og at det er snakk om forholdsvis små summer. Folkebibliotekene antas å ha flere fremføringsoppdrag hvor Forfattersentrum ikke benyttes til utbetaling av honorarer, men det er sannsynligvis store variasjoner også her.

I tillegg er det inkludert honorarer for forfatter-/litteraturoppdrag gjennom Den kulturelle skolesekken.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Honorarer for oppdrag gjennom Forfattersentrum vurderes som svært robuste tall. Estimater for de øvrige oppdragene i Den kulturelle skolesekken er bygget på gjennomsnittshonoraret i forbindelse med Forfattersentrums formidling, og vurderes å være av god kvalitet. Likevel er det usikkert hvor stor del av det samlede markedet som dekkes inn gjennom disse tallene, da en del forfattere som forventes å ha inntekter fra formidling gjennom egne agenter og private oppdrag, ikke omfattes av statistikken.

Variabel 3: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag for kopiering av bøker.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke salg av sekundærrettigheter i Norge, det vil si rettigheter for omgjøring til andre formål, for eksempel til

filmmanus, antologier og andre trykte medium. Variabelen omfatter heller ikke vederlag for utlån av norske bøker.⁵

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor.

Metode: Vederlaget for kopiering av bøker er estimert med utgangspunkt i hvor stor andel av vederlaget som stammer fra kopiering av bokkilder. Vederlagsutbetalingene består av kollektive vederlag og individuelle vederlag. Tidligere år har individuelle vederlag dreid seg om tre avtaler: lydbokvederlag, eksamensvederlag og klareringsvederlag. Fra og med 2016 fikk Kopinor imidlertid ansvaret for tre nye avtaler knyttet til individuelle vederlag: Bokhylla, Skaff og Bolk (se tekstboks for nærmere forklaring). Dette gjør at de totale individuelle vederlagene er vesentlig større i 2017 og 2018, sammenlignet med tidligere år. Tallene fra 2017 og 2018 kan sammenlignes, men ikke med tallene fra årene før.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Tallene vurderes som robuste, da Kopinors faktiske vederlagsutbetalinger utgjør tallgrunnlaget. Det er estimert hvor mye av dette som tilfaller bokbransjen, basert på Kopinors undersøkelser av kopiering av ulike kilder og stofftyper.

Variabel 4: Salgsinntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter forlagenes inntekter knyttet til salg av rettigheter, samproduksjoner samt inntekter knyttet til salg av sekundærrettigheter i utlandet. I tillegg omfatter variabelen forlagenes direkteeksport av norske bøker til det utenlandske markedet.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Forleggerforeningen, forlagsagenter i Forleggerforeningens eksportutvalg, frittstående agenter og NORLA.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert foreliggende salgsstatistikk og beregnet størrelsen videre til populasjonen. Forlagsagenter og frittstående agenter har rapportert deres samlede omsetning av solgte rettigheter til utlandet, samproduksjon og sekundærrettigheter til NORLA.

Inntekter fra direkteeksport er estimert på bakgrunn av Forleggerforeningens bransjestatistikk, med et påslag for de øvrige forlagenes direkte salg.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Det er innhentet konkrete omsetningstall fra utvalgte forlagsagenter og andre agenter. Disse tallene anses som robuste. Videre er det estimert omsetning for agenter som ikke har levert tall, og disse er beheftet med større usikkerhet.

Variabel 5: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag for kopiering av bøker innhentet fra utlandet.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke eventuelle andre vederlagsformer annet enn kopiering.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor.

Metode: Vederlag mottatt fra utlandet utgjør midler som Kopinor får overført fra sine søsterorganisasjoner i andre land. Dette utgjør en samlet sum, og det er estimert hvor mye av dette som stammer fra bøker.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

⁵ Bibliotekvederlaget er en kompensasjon for utnyttelse av verk som er utgitt i Norge, og som disponeres til utlån i offentlige bibliotek. Vederlaget utregnes på bakgrunn av bibliotekenes bokbestand og ikke på bakgrunn av utlånstall eller bibliotekenes innkjøp. Vederlaget fremgår av det årlige statsbudsjettet.

6.5 Visuell kunst i tall

Da Rambøll samlet inn tall for *Visuell kunst i tall* for første gang i 2016, baserte dette seg på et stort arbeid med å kartlegge pengestrømmene og aktørene i bransjen. Til forskjell fra musikk- og litteraturområdet forelå det få samlede tall. Det var derfor nødvendig med en noe annerledes metodisk tilnærming til dette kunstområdet, og vi gjennomførte flere spørreundersøkelser med ulike aktører i bransjen (bl.a. en egen undersøkelse med samtlige kunstforeninger). De siste to årene har bransjen selv systematisert og detaljert mer av sin statistikk, noe som har redusert behovet for slike undersøkelser. I tillegg har vi benyttet spørreundersøkelsene fra det første året til å estimere den lille andelen av omsetningen hvor det ikke finnes statistikk. Ved å benytte tilsvarende estimater, gir metodikken sammenlignbare tall til tidsserien.

I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i den visuelle kunstbransjen relaterer seg til tallene som presenteres i denne statistikken, hvordan vi definerer ulike sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling. I tillegg redegjøres det for hvordan den visuelle kunstbransjen skiller seg

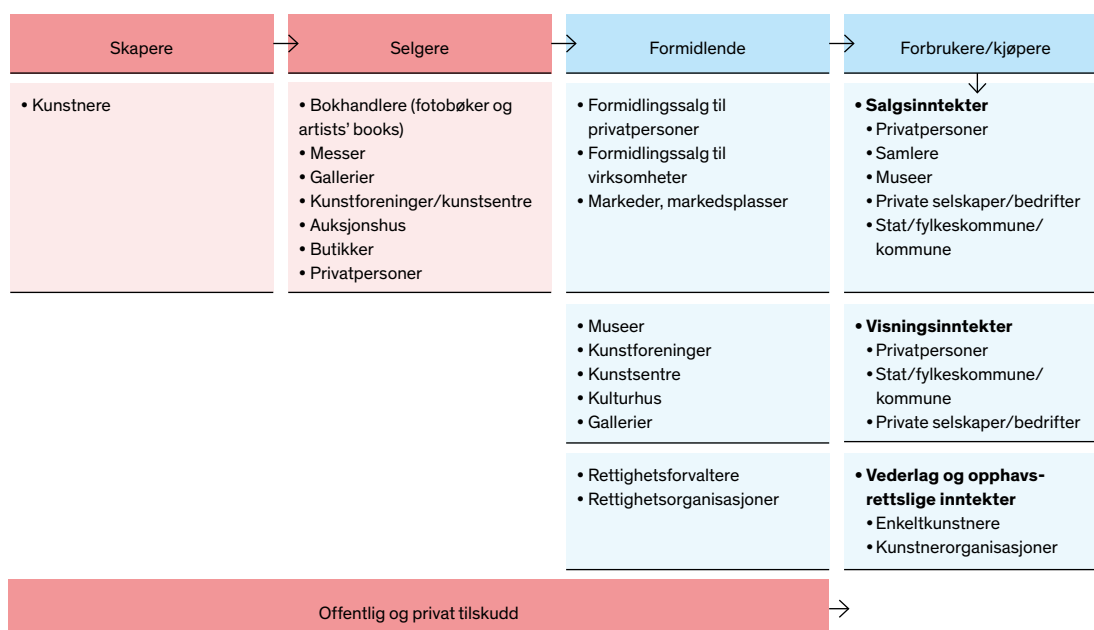
fra de øvrige kunstbransjene ved at den i stor grad er preget av to omsetningsløp: førstehåndssalg og annenhåndssalg. Dette har implikasjoner for datainnsamlingen og metoden vi har benyttet, og i denne statistikken er salgskategorien for visuell kunst avgrenset til inntekter fra offentlig salg av visuell kunst samt privat førstehåndssalg. Privat annenhåndssalg er ikke omfattet (se figur 6.5.2 for nærmere forklaring).

6.5.1 Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen

Figur 6.5 illustrerer hvordan de ulike aktørene i det visuelle kunstfeltet henger sammen i en verdikjede.

Figuren illustrerer hvordan de skapte produktene, det vil si kunstverkene, går fra det skapende leddet (kunstnere), gjennom et salgsledd og eventuelt et formidlingsledd, til forbrukerne eller kjøperne. Figuren er naturligvis forenklet. Det er ikke slik at alle solgte kunstverk følger en slik flyt. I noen tilfeller vil for eksempel en kunstner selge kunstverket sitt direkte fra eget atelier uten å gå via en egen salgsktør og/eller en formidler. I andre tilfeller vil ikke salget

Figur 6.5 ↓ Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen

gå gjennom en egen formidlingsaktør. I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne, og det er i hovedsak inntektene fra denne gruppen som kartlegges i det foreliggende oppdraget.

For kategorien *salgsinntekter* skiller visuell kunst seg fra blant annet litteratur- og musikkbransjen ved at en forbruker potensielt kan selge og kjøpe det samme kunstverket flere ganger.⁶ Det eksisterer med andre ord både et første- og et annenhåndsmarked for visuell kunst, og personen som kjøper et kunstverk i første omgang, kan opptre som selger av kunst på et senere tidspunkt. Dette illustreres og redegjøres nærmere for i figur 6.5.2.

For visningsinntekter er det privatpersoner som utgjør forbrukerne, gjennom å besøke og betale for inngangsbilletter på utstillingssteder som museer, kunstforeninger, kunstsentre og så videre. I tillegg vil statlige og offentlige aktører samt private selskaper og bedrifter fungere som betalende aktører for visning av visuell kunst, gjennom ordninger som Kunst på Arbeidsplassen, Kunst i Skolen og så videre.

For vederlagsinntekter er det enkeltkunstnere og kunstnerorganisasjoner som er de aktuelle forbrukerne/mottagerne, gjennom utbetaling av henholdsvis individuelle og kollektive vederlag fra ulike rettighetsforvaltere.

Det fremgår videre av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden. Denne delen av økonomien i det

visuelle kunstfeltet inngår ikke i den foreliggende kartleggingen, men er likevel inkludert i figuren for å synliggjøre disse bidragene som en vesentlig del av den visuelle kunstbransjen i Norge.

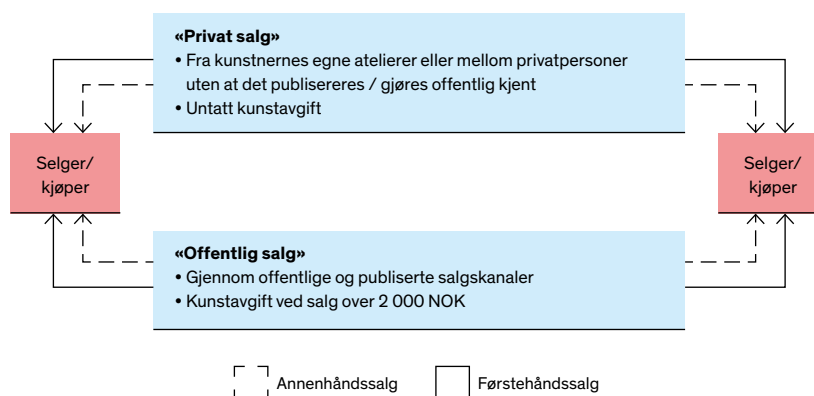
6.5.2 Nærmere om modellen for salg av visuell kunst

En aktør som kjøper et kunstverk på ett tidspunkt, vil kunne selge det samme kunstverket på et senere tidspunkt og dermed fungere som selger. På denne måten er det visuelle kunstfeltet sirkulært, noe som illustreres av figur 6.6. De heltrukne linjene illustrerer førstehåndsalget, og de stiplede linjene illustrerer annenhåndsalget.

I tillegg til skillet mellom første- og annenhåndssalg, er det et skille mellom salg gjennom offentlige og private salgskanaler. Dette skillet er knyttet til kunstavgiften som skal betales for all offentlig omsetning av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK. Visuell kunst som omsettes privat, enten direkte fra kunstnerens eget atelier eller mellom privatpersoner, uten å offentliggjøres eller publiseres, omfattes ikke av kunstavgiften.

Dette skillet har vært viktig for denne statistikken, da vi har benyttet den innbetalte kunstavgiften (til BKH) til å regne oss frem til den totale omsetningen av det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på over

Figur 6.6 ↓ Første- og annenhåndssalg gjennom private og offentlige salgskanaler

⁶ Musikk og litteratur vil også kunne omsettes flere ganger, gjennom henholdsvis brukthandler for fysiske utgivelser i musikk og bruktbokhandlere i litteratur. Annenhåndssalg er imidlertid en vesentlig mindre del av markedet for disse bransjene og er kun inkludert i statistikken for visuell kunst.

2 000 NOK, både for første- og annenhåndssalg. For det offentlige salget av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK har vi samlet inn tall fra en rekke utsalgssteder og, i samråd med referansegruppen, gjort beregninger og estimert oss frem til totalen. Førstehåndssalget gjennom ikke-offentlige salgskanaler omfatter salg direkte fra kunstneres egne atelierer. Dette har vi samlet inn tall på gjennom næringsoppgaven for billedkunstnere samt en spørreundersøkelse med et utvalg kunstnere. Det ikke-offentlige, private annenhåndssalget inngår ikke i statistikken, da en kartlegging av dette vil kreve en annen beregningsmodell enn det som er mulig innenfor rammene av denne bransjestatistikken.

6.5.3 Sentrale begreper

Visuell kunst:

Begrepet *visuell kunst* er ikke entydig. Grensene mellom de ulike visuelle kunstuttrykkene har gradvis blitt mer flytende, samtidig som de også er stadig mer påvirket av andre kunst- og kulturuttrykk som arkitektur, teater og musikk.⁷

I arbeidet med denne statistikken har vi forholdt oss til Kulturrådet sin definisjon av visuell kunst, som sier at det visuelle kunstfeltet i dag omfatter uttrykk som «maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedsspesifikke- og relasjonelle uttrykk, lydkunst, performance, nettkunst, streetart, graffiti, tegneserier, artists' books, bruk av uterom og offentlige rom m.m. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner». Dette er uttrykk som er omfattet av kunstavgiften ved offentlig omsetning. For deler av statistikken er det imidlertid aktørene som selger eller viser ulike former for visuell kunst, og ikke uttrykkene i seg selv, som har vært det avgjørende for hva som inkluderes og ikke. I vårt arbeid har vi for eksempel hentet tall på visningsinntekter fra aktører som i all hovedsak viser visuell kunst. Det medfører at noen aktører

som viser visuell kunst som en (liten) del av sitt tilbud, ikke inngår i statistikken. Se tabellene i avsnitt 6.7 for en nærmere redegjørelse og definisjon på hvilke tall som inngår i statistikken.

Kunstavgiften:

Kunstavgiften er en særnorsk ordning som har eksistert siden 1948. Kunstavgiften er regulert av lov om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven), som sier at det skal betales en avgift på 5 prosent på all offentlig omsetning av originale kunstverk i Norge med en salgspris over 2 000 NOK ekskludert moms, men inkludert eventuelt salær. Det er Bildende Kunstneres Hjelpesfond som krever inn kunstavgiften. Avgiftsmidlene går i sin helhet til fondet, som tilbakefører pengene til ny produksjon av kunst gjennom tilskudd og stipend til kunstnere i Norge.

Siden 2007 har kunstavgiften vært samordnet med følgeretten for å tilpasses et EU-direktiv. Samordningen med følgeretten innebærer at den som betaler kunstavgift, kun betaler inn avgift til BKH. Deretter krever BONO inn følgerettsvederlag fra BKH der dette er aktuelt. BONO fordeler så dette til rettighetshaverne.

Tolletatens tall på eksport og import av visuell kunst:

I statistikken benyttes Tolletatens tall på deklarererte kunstverk ved innførsel til Norge (import) og utførsel fra Norge (eksport). Dette er reliable tall som er sammenlignbare over tid. Det er imidlertid også noen utfordringer med bruken av disse tallene.

Kunsten deklarerer innenfor fire ulike definisjoner som er gitt i tolltariffen. Disse definisjonene er materialbaserte og samsvarer ikke nødvendigvis med et moderne kunstbegrep, slik den visuelle kunstbransjen ser det. Dette har vært en utfordring for kunstbransjen tidligere, ettersom fritaket for merverdiavgift har vært knyttet til tolltariffen. Ved flere anledninger har norske kunstnere hatt vansker med å få importert kunstverk til Norge under tolltariffens definisjoner, noe som har ført til en endring i regelverket for fritak fra merverdiavgift (siste endring i mars

2017). Enkelte verk med mer blandede teknikker og bruk av utradisjonelle materialer vil således ikke være inkludert i vår statistikk.

Videre blir det ved fortolling ikke tatt hensyn til hva de eksporterte verkene selges for i utlandet. Det innebærer for eksempel at dersom et verk selges til en høyere pris på auksjon i utlandet enn verket er blitt verdsatt til ved fortolling i Norge, fanges ikke dette opp i vårt tallgrunnlag. Dette medfører at våre tall for eksport heller er underestimerte enn overestimerte.

Salg av visuell kunst:

Salg av visuell kunst refererer til salg av kunstverk i det norske markedet. Provisjon, salær og kunstavgift som inngår i salget, samt import av visuell kunst og inntekter fra oppdragskunst er inkludert.

Eksportinntekter for salg av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra salg av kunstverk utenfor Norges grenser.

Visningsinntekter:

Visningsinntekter for visuell kunst er inntekter fra publikums betaling for å se/oppleve visuell kunst i Norge. Disse inntektene omfatter billettinntekter i forbindelse med utstilling av visuell kunst, herunder eventuelle omvisningsinntekter og inntekter i forbindelse med utlån av audioguiden. Videre er medlemsinntekter i museene inkludert i de tilfellene det gir gratis eller rabattert inngang på utstillinger der det vanligvis tas betalt for inngang. Betaling for leie av kunst er også inkludert.

Eksportinntekter for visning av visuell kunst er norske aktørers inntekter fra utleie av kunst utenfor Norges grenser.

Opphavsrettsinntekter:

Opphavsrettslige inntekter for visuell kunst er de vederlag som tilfaller norske opphavspersoner og/eller kunstnerorganisasjoner for bruk av kunstnerens verk (utstillinger, reproduksjon/kopiering, tilgjengeliggjøring for allmennheten, slik som kringkasting, nettpubliserings og annen videreutnyttelse), samt ved videresalg av kunst-

verk (følgerett).

Eksportinntekter er opphavsrettslige vederlag innkrevd av rettighetsorganisasjoner i utlandet og overført til rettighetsorganisasjoner i Norge.

6.5.4 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Inntekter fra salg av visuell kunst i det norske markedet

Omfatter: Variabelen omfatter salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK, inkludert kunstavgift, salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK, salg av kataloger og fotografier av kunstsamlinger på museer samt kunstneres direktesalg fra privat atelier og import av visuell kunst.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK som det ikke er innbetalt kunstavgift for, privat annenhåndssalg av visuell kunst eller importert visuell kunst som ikke er fortollet.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Bildende Kunstneres Hjelpesfond, Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Statistisk sentralbyrå (SSB) / Skatteetaten, Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten, kunstmuseer i Norge, Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge, Norske Kunsthåndverkere og utsalgssteder for kunst.

Metode: *Salg av visuell kunst med en utsalgspris på over 2 000 NOK:* For denne kategorien er den innbetalte kunstavgiften til BKH benyttet som beregningsgrunnlag for de totale salgstallene. Det er tatt hensyn til følgerettsvederlaget og reduserte satser ved salgssum over 50 000 EUR. Det er videre gjort undersøkelser blant en rekke store utsalgssteder knyttet til andelen av salget som har gått til aktører i utlandet. Denne delen av salget er så trukket fra tallene for omsetning i Norge.

Salg av visuell kunst med en utsalgspris på under 2 000 NOK: Salget av visuell kunst som ikke omfattes av kunstavgiften på grunn

av innslagspunktet på 2 000 NOK, er kartlagt i ulike deler. Kunstforeningene rapporterer sitt salg til Norske Kunstforeninger, slik at vi kan benytte disse tallene direkte. For kunstmuseene benyttes museumsstatistikken og visningsinntekter som utgangspunkt for å estimere utviklingen i salget fra museumsbutikkene (kataloger og fotografier fra samlingene). For øvrige utsalgssteder er det gjort estimater basert på den utvidede kartleggingen som ble gjennomført i forbindelse med rapporten i 2016. Utviklingen hos disse øvrige utsalgsstedene antas å følge utviklingen i salg av visuell kunst som omfattes av kunstavgiften.

Kunstneres privatsalg fra egne atelierer: Dette salget er kartlagt gjennom innhenting av tall fra næringsoppgaven for billedkunstnere hvor kunstnere rapporterer inntekter fra slikt salg. Det er også enkelte kunstnere som ikke benytter denne næringsoppgaven, men organiserer seg annerledes. I 2016 gjorde Rambøll et større kartleggingsarbeid av disse aktørene. Resultatene fra denne kartleggingen er benyttet for å estimere størrelsesforholdet mellom salg rapportert i næringsoppgaven og det som ikke dekkes gjennom næringsoppgaven, og dermed estimere totalen av det private førstehåndssalget. Næringsoppgaven er ikke tilgjengelig for det foregående år, slik at vi presenterer reelle tall fra 2014 til 2016 og estimerer den videre utviklingen til 2017 og 2018 basert på de foregående årene.

Import av visuell kunst: For å kartlegge omfanget på importen av visuell kunst til Norge har vi benyttet Tolletaten/SSB sine tall på visuell kunst som er deklartert inn i Norge. Her er det benyttet varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000 i tolltariffen.

Endringer fra 2017-rapporten: Tall som stammer fra næringsoppgaven for billedkunstnere, er oppdatert på bakgrunn av oppdatert tallgrunnlag for 2018. Disse oppdateringene er gjort for hele tidsserien, slik at tallene er sammenlignbare for perioden 2014–2018. Det er videre gjort en mer omfattende innsamling av tall fra større auksjonshus og gallerier

for å avdekke eksporten deres, som vil utgjøre en overlapp mellom salg i Norge og eksport i statistikken.

Vurdering av kvalitet: Dataene for import av visuell kunst regnes som robuste og av god kvalitet, da dette er tall hentet direkte fra tollvesenet. En utfordring er at tolltariffen ikke stemmer helt overens med et moderne kunstbegrep, slik bransjen ser det. Det har medført endringer i kunstdefinisjonen i merverdiforskriften (som tidligere var knyttet til tolltariffens definisjoner). Import av kunst som ikke omfattes av tolltariffens definisjoner, er dermed ikke inkludert i statistikken, men omfanget av slike tilfeller vurderes som lite.

Dataene for salg av visuell kunst over 2 000 NOK vurderes også til å være av god kvalitet, men fanger ikke opp salg det ikke er betalt kunstavgift for, og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. Tallene er dermed heller for små enn for store.

Salget av visuell kunst under 2 000 NOK er beheftet med noe usikkerhet, da en betydelig andel baserer seg på en undersøkelse blant et utvalg utsalgssteder for salg i 2015 og videre estimeringer for utviklingen. Estimeringen er basert på en antagelse om at dette salget følger utviklingen i avgiftspliktig salg. Omsetning gjennom digitale utsalgssteder og privat annenhåndssalg er ikke inkludert. Tallene er dermed heller for små enn for store.

Tallene som er hentet fra næringsoppgaven for billedkunstnere, og som gjelder kunstneres privatsalg fra eget atelier, vurderes å være robuste og av god kvalitet. Tidsserien fra 2014 til 2017 vurderes som sikker, men 2018-tallene estimeres på bakgrunn av en antagelse om at utviklingen følger utviklingen for tidligere år, og det er usikkert i hvilken grad dette gjenspeiler reell utvikling. Ved beregning til populasjon er det gjort estimeringer og påslag for kunstnere som ikke benytter næringsoppgaven. Estimatenes er basert på en spørreundersøkelse og dermed beheftet med noe usikkerhet.

I enkelte tilfeller vil kunst være produsert i utlandet og solgt i Norge. Da vil inntektene falle inn under både import og under øvrig salg av kunst i Norge. Omfanget av dette er vurdert å være lite. Det vil dermed ikke ha stor betydning for statistikken.

Variabel 2: Inntekter fra visning av visuell kunst i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter omsetningstall generert gjennom salg av billetter, omvisningsinntekter, inntekt fra utlån av audioguiden og inntekt fra salg av medlemskap hos visningsaktører såfremt dette medfører rabatterte eller gratis inngang til utstillinger / visning av visuell kunst. Variabelen inkluderer også utleie av kunst til aktører i Norge og formidlingsinntekter i forbindelse med Den kulturelle skolesekken.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke visningsinntekter i kulturhus der det holdes kunstutstillinger som ikke er i regi av kunstforeningene. Den omfatter heller ikke øvrige vederlag knyttet til vedlikehold, transport, forsikring og lignende av kunstverk i forbindelse med utleie.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kulturrådet (museumsstatistikken), Norske Kunstforeninger, Kunstsentrene i Norge, Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Norsk Billedhoggerforening.

Metode: Visningsinntekter er kartlagt gjennom museumsstatistikken, Norske Kunstforeningers medlemsstatistikk og årsmeldingen til Kunstsentrene i Norge.

Billettinntekter for *rene* visuelle kunstmuseer hentes direkte fra museumsstatistikken. For utstillingsarenaer for visuell kunst som inngår som en av flere arenaer i en museumsenhet, benytter vi billettpris og antall solgte billetter for enheten som viser visuell kunst til å regne ut billettinntektene.

Videre gir museumsstatistikken både grunnlagstall og gode estimeringsgrunnlag for de øvrige visningsinntektene, der det ikke er

direkte oppgitt, slik som omvisningsinntekter. Dette er videre kryssjekket med kartleggingen som ble gjort til 2017-rapporten, samt direkte med noen enkeltmuseer (ev. deres årsmeldinger) for å kvalitetssikre estimatene.

Norske Kunstforeninger har utført egne medlemsundersøkelser og dermed levert tall direkte til denne statistikken.

Kunstsentrene i Norge har levert samlet årsmelding, som er benyttet.

Utleieinntekter har også blitt samlet inn fra Kunst i Skolen, Kunst på Arbeidsplassen og Skulpturkontoret til Norsk Billedhoggerforening.

Visningsinntekter i kulturhus er vurdert i stor grad å være dekket inn gjennom kunstforeninger, ettersom disse leier lokaler og tar egne billettinntekter. En større kartlegging i forbindelse med fjorårets rapport ga indikasjoner på at det i liten grad innhentes billett- eller andre visningsinntekter i kulturhusene ellers.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Visningsinntektene som presenteres i statistikken, vurderes å være reliable og av god kvalitet. I all hovedsak baserer tallene for visningsinntekter seg på regnskapsførte tall. Estimerer er videre kvalitetssikret over de årene statistikken har vært utarbeidet. Analysen er gjennomført på tilsvarende måte for årene i måleperioden, noe som gir sammenlignbare tall. Tallene fra DKS er videre sammenlignbare for perioden 2014–2016, noe som gjør at de gir et robust bilde av utviklingen i feltet. For 2017 og 2018 vil ikke tallene være helt presise grunnet manglende rapportering, som nevnt over, men estimatene er vurdert til å gi et godt bilde av utviklingstrekkene.

Variabel 3: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag (vederlag for reproduksjon), utstillingsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke vederlag for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie (visningsvederlaget)⁸ eller vederlag for utlån av norske bøker (bibliotekvederlaget)⁹.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Billedkunst Opphavsrett i Norge (BONO), Kopinor, Norwaco og Næringsoppgave for billedkunstnere (Skatteetaten/SSB).

Metode: Det er samlet inn tall på utbetalte vederlag direkte fra vederlagsbyråene. Disse tallene er videre systematisert slik at det er de faktiske utbetalingene som presenteres i statistikken. For følgerettsvederlaget og lisensieringsvederlagene baserer vi oss på totaltallene til BONO, som i sin helhet utbetales til aktører i det visuelle kunstfeltet. Følgerettsvederlag er videre trukket fra omsetningstallene og presenteres kun i avsnitt 4.2.3.

For vederlagene som utbetales av Norwaco og Kopinor (kopieringsvederlag og kabelvederlag), har vederlagene som utbetales til det visuelle kunstfeltet, blitt skilt ut fra de resterende og blitt fordelt på inntekter i Norge og fra utlandet.

Det finnes ingen systematisk oversikt over utstillingsvederlagene som utbetales til kunstnere i Norge. Til årets rapport er tall fra næringsoppgaven for billedkunstnere benyttet for å kartlegge utstillingsvederlaget. Estimeringsmetoden er nærmere beskrevet under punkt 6.5.5.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Tallene for følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag er oppgitt av vederlagsbyråene og vurderes å være av god kvalitet.

Tallene for utstillingsvederlag er vurdert å være av god kvalitet og gir et godt

grunnlag for en tidsserie. Tilgjengeligheten for disse dataene gjør det imidlertid nødvendig å estimere utviklingen til det seneste året, slik at den reelle utviklingen for dette året er beheftet med noe usikkerhet. Det er også usikkert i hvilken grad kunstnerne selv sonderer mellom utstillingsvederlag og andre lignende honorarer i sin rapportering, slik at det utbetalte vederlaget potensielt kan være lavere enn det som er gjengitt i vår rapport.

Variabel 4: Inntekter fra eksport av visuell kunst

Omfatter: Variabelen omfatter visuell kunst som deklarerer hos tollvesenet i forbindelse med eksport ut av Norge. Visuell kunst inngår under varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke eksport av visuell kunst som ikke er registrert hos det norske tollvesenet. Dette er blant annet visuell kunst med en salgspris på under 5 000 kr. Den inkluderer heller ikke visuell kunst som ikke faller inn under tollvesenet sin definisjon av visuell kunst i varegruppene nevnt over. Eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdissetingen ved den norske grensen medregnes ikke.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Statistisk sentralbyrå (SSB) / Tolletaten.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer seg på at Rambøll har systematisert foreliggende statistikk og tall fra SSB/Tolletaten på den samlede verdien av varer som tilhører varegruppene 97011000, 97019000, 97020000 og 97030000, og som er deklart hos Tolletaten i forbindelse med eksport fra Norge.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

⁸ Visningsvederlaget er en kompensasjon for offentlig visning av kunstverk i offentlig eie, eller verk som er eid av institusjoner som mottar støtte fra det offentlige.

⁹ Bibliotekvederlaget er et vederlag som utbetales for lovlig utleie av bøker. For det visuelle kunstfeltet vil det her være aktuelt med den delen av vederlaget som utbetales for illustrasjoner og grafikk i bøker.

Vurdering av kvalitet: Dataene omfatter visuell kunst som eksporteres ut av Norge, og som i den forbindelse er registrert hos det norske tollvesenet, og disse dataene regnes for å være av god kvalitet.

Det er imidlertid flere forhold som gjør at den opprinnelige eksportverdien av visuell kunst kan være høyere enn det Tolletaten sine tall impliserer. For det første er det bare visuell kunst med en utsalgsverdi over 5 000 NOK som skal deklarerer hos tollvesenet ved eksport. Visuell kunst med en utsalgsverdi under 5 000 NOK inngår dermed ikke i tallene. Videre er det kjent at definisjonen på hva som omfatter kunst i tollvesenet, avviker noe fra det flere aktører i det visuelle kunstfeltet selv opplever at faller inn under definisjonen av visuell kunst. Regelverket ble til dels oppdatert i slutten av 2016, men det er ikke vurdert å ha en spesielt stor innvirkning på vår statistikk. I mars 2017 ble regelverket endret, og det samsvarer nå bedre med dagens kunstpraksis, noe som vil kunne påvirke fremtidige målinger.

Eksport av kunstverk som ikke omfattes av tollvesenet sin definisjon, er ikke inkludert i tallene som presenteres i denne statistikken. I tillegg er det varens verdi ved passering av den norske grensen som er utgangspunktet for verdisettingen hos tollvesenet, og ikke det varen blir solgt for i utlandet. For eksport av visuell kunst vil dette si at en vare (i dette tilfelle et kunstverk) kan selges til (betydelig) høyere pris på for eksempel en internasjonal auksjon enn det som blir oppgitt som varens verdi når den eksporteres ut av landet.

Tallene som presenteres i denne statistikken, vil dermed kunne være noe små, da det ikke er tatt høyde for en slik eventuell prisøkning som følge av høyere utsalgspris i det utenlandske markedet enn verdisettingen ved den norske grensen.

Variabel 5: Inntekter fra visning av visuell kunst i utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter inntekter fra utleie av kunst til aktører i utlandet.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke billettinntekter for visning av kunstverk tilhørende norske aktører som vises i utlandet.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er kunstmuseene i Norge og Norske Kunstforeninger.

Metode: For kunstmuseene er tall fra museumsstatistikken benyttet til å estimere utleieinntekter, ettersom tallene ikke er direkte tilgjengelige fra museumsstatistikken. Vi har estimert tall for 2017 og 2018 basert på en kartlegging av inntektene blant en betydelig del av feltet i 2016. Kunstforeningene har rapportert inntekter gjennom sin medlemsstatistikk.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Tallene som er samlet inn for utleie av (hele eller deler av) kunstsamlingen fra norske kunstforeninger, vurderes til å være av god kvalitet. Tallene for norske kunstmuseer vurderes å være noe mer usikre, ettersom de baseres på estimer, men gir allikevel et godt bilde av utviklingen i feltet. Kartleggingen gjennomført i forbindelse med 2016-rapporten har gitt et godt grunnlag for estimer for disse tallene. I den grad tallene avviker fra faktiske forhold, er tallene trolig heller for små enn for store.

Variabel 6: Opphavsrettslige inntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter følgerettsvederlag, lisensieringsvederlag, kopieringsvederlag og kabelvederlag.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke vederlag som går utenom norske vederlags- og opphavsrettsforvaltere.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er BONO, Norwaco og Kopinor.

Metode: Det er de norske vederlagsbyråene

som betaler ut vederlag fra utenlandske aktører til norske rettighetshavere. Tallene for vederlag og opphavsrettsinntekter i utlandet er dermed samlet inn direkte fra de norske vederlagsbyråene og systematisert slik at tallene ikke overlapper med de norske utbetalingene. Vederlagsbyråene selv har bistått i denne prosessen.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endringer.

Vurdering av kvalitet: Tallene gjenspeiler vederlagsbyråenes utbetalinger og er således robuste og av god kvalitet.

6.6 Scenekunst i tall

Det er i år tredje gang scenekunst inngår i rapportserien *Kunst i tall*. Scenekunst skiller seg fra de øvrige kunstbransjene som er inkludert (musikk, litteratur og visuell kunst), ved at bransjen ikke er kjennetegnet av (omsetning av) et fysisk objekt. Der musikkbransjen selger innspilt musikk i fysisk eller digitalt format, litteraturbransjen selger litteratur i fysisk eller digitalt format og den visuelle kunstbransjen selger visuelle kunstverk, er omsetningen fra forbrukerleddet i scenekunst knyttet til en fremføring som skjer her og nå, og således ikke et fysisk (eller digitalt) objekt. Statistikken inkluderer derfor ikke salgsinntekter på samme måte som de øvrige kunstbransjene, og inntektene som

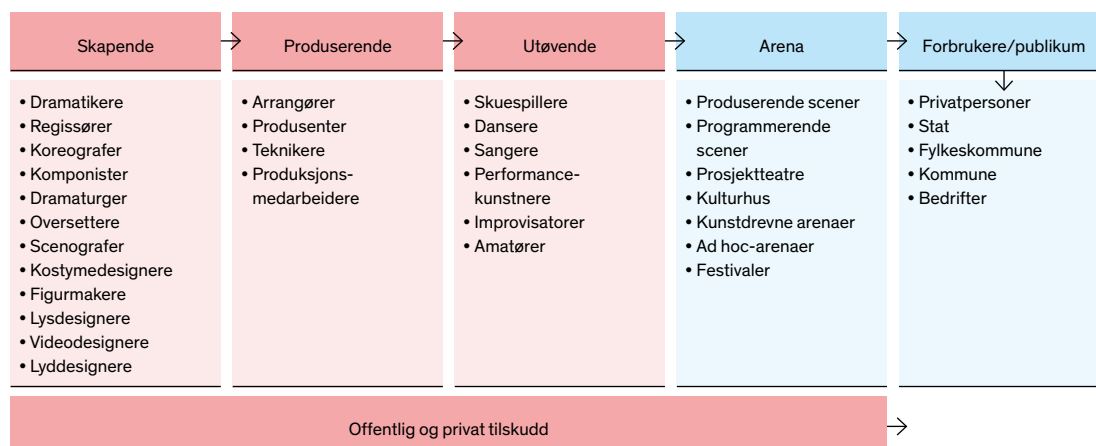
kartlegges for denne bransjen, er i all hovedsak knyttet til billettinntekter for fremføring.

I det følgende vil vi redegjøre for hvordan verdikjeden og pengestrømmen i scenekunstbransjen, hvordan vi definerer ulike sentrale begreper som benyttes i rapporten, samt innholdet og endringer i årets datainnsamling.

6.6.1 Verdikjeden i scenekunstbransjen

Figur 6.7 illustrerer hvordan de ulike aktørene i scenekunstbransjen henger sammen i en verdikjede.

Figur 6.7 ↓ Verdikjeden og aktørbildet i scenekunstbransjen

Figur 6.7 viser hvordan de mange aktørene i scenekunstbransjen henger sammen i en verdikjede. Det understrekes at figuren er en forenklet illustrasjon, da scenekunstbransjen er, kanskje i enda større grad enn andre kunstbransjer, preget av et mangfold av aktører som har til dels overlappende roller. Scenekunst er en kollektiv kunstform som involverer flere ulike profesjoner, og som preges av tverrfaglighet og samarbeid. Figur 6.7 illustrerer den sammensatte bransjen og rollene som er involvert ved oppsetning av scenekunst som til syvende og sist blir et produkt for publikum. Ved ulike produksjoner, og også innen samme produksjon, vil én og samme person kunne inneha rollen som skapende, produserende og utøvende. I mange tilfeller er det ikke en kronologisk rekkefølge på initiativ, samarbeid og utforming av en produksjon. Det er ikke slik at initiativet til å sette opp en forestilling alltid starter hos en dramatiker eller en koreograf. I noen tilfeller vil for eksempel en arrangør, en produsent eller en skuespiller fungere som initiativtagende part. Heller ikke den videre utformingen av produksjoner og forestillinger skjer gjennom en kronologisk verdikjede som i illustrasjonen.

Visningsarenaer for scenekunst omfatter både produserende og programmerende teatre og andre formidlingsarenaer. Det er fortsatt et skille mellom disse aktørene, selv om det ikke er like skarpt som før. De produserende teatrene skiller seg for eksempel fra de programmerende teatrene ved at de (i all hovedsak) har fast ansatte fra hver av kategoriene i oversikten. De produserende arenaene er imidlertid ulikt organisert, og i tillegg til å ha egne fast ansatte er de i mange tilfeller viktige arbeidsgivere for kunstnere og andre teaterfaglige arbeidstagere i ulike tilknytningsformer.

I enden av verdikjeden finner vi forbrukerne. Det er inntektene fra denne gruppen som kartlegges i det foreliggende oppdraget. Forbrukere i denne sammenheng består i all hovedsak av privatpersoner. Også offentlige og private organisasjoner kan imidlertid fungere som

forbrukere, blant annet gjennom ordninger som Den kulturelle skolesekken, som er inkludert i statistikken.

Figur 6.7 og redegjørelsen over viser at det er svært mange aktører og ledd i scenekunstbransjen forut for forbrukerleddet, og en samfunnsøkonomisk analyse av alle transaksjoner og pengestrømmer i bransjen ville sett helt annerledes ut enn statistikken og tallene som presenteres i denne rapporten.

Det fremgår videre av figuren at offentlige og private tilskudd også utgjør en del av verdikjeden. Denne delen av økonomien i scenekunstbransjen inngår ikke i den foreliggende kartleggingen, men er likevel inkludert i figuren for å synliggjøre disse økonomiske bidragene i bransjen.

6.6.2 Sentrale begreper

Scenekunst:

Scenekunst er en kunstform som involverer flere ulike profesjoner. Kunstformen preges ofte av tverrfaglighet i kunstprosessen.¹⁰ Nettopp denne tverrfagligheten gjør det komplekst å definere scenekunst. I arbeidet med denne rapporten er Kulturrådets definisjon av scenekunst benyttet, og scenekunst er i denne rapporten et samlebegrep for *teater, dans, ballett, opera og performance*. Videre er det et sentralt element i scenekunsten at utøvelsen av kunstarten skjer her og nå, og i mange tilfeller «live» for et publikum. Dette fremføringsaspektet ved scenekunsten innebærer at film og TV (opptak av scenekunst) ikke regnes med som scenekunst. Direkteoverførte scenekunstforestillinger på kino og TV er inkludert i rapporten.

Salgsinntekter:

I de andre kunstbransjene som inngår i denne statistikken, er inntekter fra salg av kunst en betydelig kategori. For litteraturbransjen og den visuelle kunstbransjen omfatter dette henholdsvis salg av litteratur i digitale og fysiske formater

og salg av visuelle kunstverk, og det er inntektene i denne kategorien som er dominerende for bransjen. For musikk er den største inntektskategorien fremførings- og konsertinntekter, men det kommer også betydelige inntekter fra salg av musikk i fysiske (cd) eller digitale formater (nedlastning eller strømming).

Scenekunstbransjen skiller seg fra de øvrige kunstbransjene som inngår i dette prosjektet, ved at kunstbransjen ikke er preget av et fysisk eller digitalt objekt som selges til forbrukere. Den eneste formen for fast produkt som selges og genererer inntekter i scenekunstbransjen, er salg av filmer og dvd-er med innspilling av scenekunstforestillinger. I all hovedsak dreier dette seg om opera.

Rambøll har i forbindelse med prosjektet undersøkt omfanget av salg av dvd-er for scenekunst, og mye tyder på at det er snakk om et svært lite marked i Norge med tilhørende svært små inntekter. Rambøll har derfor besluttet ikke å inkludere dette i statistikken, og for scenekunst er det derfor ikke inkludert en egen kategori for «salgsinntekter».

Inntekter fra forestillinger (fremføringsinntekter):

Fremføringsinntekter for scenekunst i Norge er inntekter fra publikums betaling for å se/oppleve scenekunst. Dette omfatter billettinntekter i forbindelse med forestillinger og visninger av scenekunst. Vi har også inkludert inntekter til scenekunstbransjen knyttet til tilgjengeliggjøring av scenekunst for publikum gjennom kjøp av forestillinger for kringkasting.

Eksportinntekter for fremføring av scenekunst er norske aktørers honorarinntekter utenfor Norges grenser.

Opphavsrettslige inntekter:

Opphavsrettslige inntekter i scenekunstbransjen er vederlag som utbetales til skapende scenekunstnere (opphavere) og utøvende scenekunstnere (skuespillere, dansere, operasangere m.m.).

Som redegjort for i kapittel 5 har vi kun inkludert vederlag utbetalt til norske dramatikere gjennom Kopinor, Dramas og enkelte store (dramatiker) forlag.

6.6.3 Beskrivelse av variablene

Variabel 1: Visningsinntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter inntekter fra salg av billetter for scenekunstforestillinger i Norge samt formidlingsinntekter i forbindelse med Den kulturelle skolesekken og inntekter knyttet til NRKs kjøp av forestillinger for kringkasting.

Omfatter ikke: Variabelen omfatter ikke sponsede billettinntekter, gratisarrangementer eller øvrige inntekter i forbindelse med forestillinger, som salg av kioskvarer, program, merchandise og lignende.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget er Ticketmaster, TicketCo, E-billett, Eventim, Norske Historiske Spel, Kulturrådet, scenekunstinstitusjoner med egen scene, Den kulturelle skolesekken / Kulturtanken, NRK, Nordisk Film og Trondheim Kino.

Metode: Rambøll har innhentet og systematisert talldata og relevant informasjon fra en rekke scener og visningssteder for scenekunst. Billett-distributørene Ticketmaster, TicketCo, E-billett og Eventim har bidratt med tall for billettinntekter for scenekunstforestillinger for aktører de har avtaler med. Norske Historiske Spel har bidratt med tall og estimer for billettinntekter for historiske spel. For øvrige visningssteder, som ikke er inkludert av noen av de nevnte aktørene, har vi hentet tall fra ulike kilder. Kulturrådet har bidratt med regnskapstall for en rekke scenekunsthøstfestivaler som får støtte gjennom arrangementstøtteordningen for scenekunst, samt bidratt med regnskapstall for en rekke scenekunstaktører som får støtte. Vi har også innhentet tall direkte fra scenekunstinstitusjoner med egen scene.

På bakgrunn av det innsamlede tallmaterialet har vi estimert billettinntekter for aktører (visningssteder) som vi ikke har konkrete tall fra gjennom de øvrige kildene. Dette er gjort gjennom research og antagelser om størrelse og aktivitet ved visningsstedene, basert på tallmaterialet for aktørene vi har konkrete billettinntekter fra.

Endringer fra 2017-rapporten: Billettdistributøren Eventim og kinoaktøren Trondheim Kino er lagt til som nye kilder for innhenting av data på visningsinntekter i Norge. Eventim og Trondheim Kino har levert tall for 2016, 2017 og 2018. Visningsinntektene for 2016 og 2017 er derfor også oppdatert, og tallgrunnlaget for de tre årene regnes som sammenlignbare.

Variabelen *visningsinntekter i Norge* inkluderer også kjøp av scenekunstforestillinger for visning på TV. Dette gjelder tall på NRKs utgifter knyttet til kjøp av scenekunstforestillinger som de overfører på TV. Til forskjell fra fjorårets rapport inkluderer tallene i årets rapport både norske og utenlandske scenekunstforestillinger som er overført på TV. Dette fordi det ikke har vært mulig å skille mellom kjøp av norske og utenlandske titler i 2018. Kjøp av både norske og utenlandske titler inngår i alle måleårene.

Denne variabelen har vi ikke kunnet videreføre i statistikken på samme måte i år, på grunn av utfordringer med å skille hvilke tall som er knyttet til henholdsvis norske og utenlandske scenekunstforestillinger. Et samlet tall for både norske og utenlandske scenekunstforestillinger kjøpt av NRK for tilgjengeliggjøring på TV inngår i rapporten i en faktaboks.

Det historiske tallmaterialet er oppdatert basert på ny informasjon om tallgrunnlaget som vi har fått i forbindelse med årets måling. Inntektene tilbake i tid er derfor høyere enn målt i tidligere *Kunst i tall*-publikasjoner. Dette gjelder i særlig grad inntekter knyttet til musikkteater.

Vurdering av kvalitet: Inntektene fra scenekunstforestillinger i det norske markedet som presenteres i statistikken, vurderes å være reliable og av god kvalitet. I all hovedsak baserer

tallene for visningsinntekter seg på regnskapsførte tall. Vi mener vi har samlet inn konkrete billettinntekter for de største aktørene og flertallet av aktørene på feltet. Estimer som er lagt til for å dekke opp for inntekter fra visningsarenaer som vi ikke har samlet billettinntekter fra, er i år som i fjor fordelt på scenekunstsjangerne etter samme fordeling som de faktiske billettinntektene. Vi kjenner ikke alle visningssteder dette gjelder, men antar at de ikke skiller seg systematisk fra visningsstedene vi dekker, og har dermed valgt å gjøre denne fordelingen på sjanger fremfor å legge alle inntektene i kategorien «ukategorisert». I årets måling dekker vi en enda større andel av visningsstedene enn i fjor. En større del av tallene er derfor basert på direkte innhentede tall, og en mindre del av tallene er basert på estimer enn ved 2016- og 2017-målingen. Analysen er gjennomført på tilsvarende måte for årene i måleperioden, noe som gir sammenlignbare tall. Tallene fra DKS er videre sammenlignbare for perioden 2014–2016, noe som gjør at de gir et robust bilde av utviklingen i feltet. For 2017 og 2018 vil ikke DKS-tallene være helt presise grunnet manglende rapportering, som nevnt over, men estimatene er vurdert til å gi et godt bilde av de overordnede utviklingstrekkene.

Variabel 2: Opphavsrettslige inntekter i Norge

Omfatter: Variabelen omfatter vederlag som er utbetalt til Norske Dramatikers Forbund fra Kopinor i forbindelse med kopiering av drama/skuespill, vederlag utbetalt til opphavspersoner fra Dramas for fremføring av dramatiske verk i amatørfeltet samt vederlag til norske dramatikere/komponister for profesjonell fremføring innhentet gjennom forlagene Nordiska og Songbird.

Omfatter ikke: Bibliotekvederlag, vederlag til oversetting av dramatik, vederlag for «store rettigheter» og vederlagsutbetalinger knyttet til scenekunstforestillinger fra videresendingssektoren, som utbetales av Norwaco.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er Kopinor, Dramas, Nordiska og Songbird.

Metode: Det er samlet inn tall på utbetalte vederlag til norske dramatikere. For vederlag som utbetales gjennom Nordiska og Songbird, omfatter tallene utbetalte vederlag (royalties) til norske dramatikere og komponister for profesjonell fremføring, både i Norge og i utlandet. Dette er summert med vederlag utbetalt til norske dramatikere av Dramas i forbindelse med fremføring av dramatiske verk i amatørfeltet. Det administrative gebyret på 10 prosent som går til Dramas for formidling av tjenesten, er ikke inkludert.

For vederlagene som utbetales av Kopinor (kopieringsvederlag), har vederlagene som utbetales til scenekunstheltet, blitt skilt ut fra de resterende.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Tallene som presenteres, er reelle tall av god kvalitet. Dette gjelder både tallene fra Kopinor, Dramas, Nordiska og Songbird.

Variabel 3: Visningsinntekter fra utlandet

Omfatter: Variabelen omfatter eksportrelaterte inntekter fra forestillinger i utlandet, i form av honorarer norske scenekunstnere har mottatt for opptredener i utlandet.

Omfatter ikke: Honorarer til frie scenekunstnere som ikke er medlem av DTS, eller som ikke har søkt om reisestøtte for opptredener i utlandet de siste tre årene, er ikke inkludert. Eventuelle billettinntekter som har tilfalt kunstnerne ved opptreden i utlandet, er heller ikke inkludert.

Kilder: Kildene for datagrunnlaget til variabelen er rapporteringer fra institusjoner, frie scenekunstnere som har søkt om reisestøtte gjennom UD's reisestøtteordning, og grupper med støtte gjennom basisfinansieringsordningen.

Metode: Datagrunnlaget for variabelen baserer

seg for det første på tall fra institusjonene som er brukt direkte. Dette er reelle og reliable tall av god kvalitet. Aktørene oppgir imidlertid at det er store forskjeller mellom de ulike årene når det gjelder omfanget på opptredener i utlandet, og således også honorarer for dette. For scenekunstaktører i det frie feltet har vi gjennomgått og registrert mottatte honorarer fra alle regnskap (ev. budsjetter) fra søkere som har fått innvilget reisestøtte til scenekunstopptredener i utlandet gjennom UD's reisestøtteordning, STIKK, som forvaltes av Danse- og teatersentrum. Totalen er estimert på bakgrunn av disse tallene i tråd med en antagelse om at noen av de som fikk innvilget støtte, også utvidet turneen sin, at noen av de aktørene som fikk avslag på søknaden sin, likevel reiste utenlands, optrådte og mottok et visst honorar, og at enkelte større aktører ikke har søkt om reisestøtte, men likevel har optrådt utenlands. I tillegg er regnskap med oversikt over honorarutbetalinger fra grupper med støtte gjennom basisfinansieringsordningen innhentet direkte fra gruppene det gjelder, grunnet en antagelse om at disse gruppene har mer virksomhet i utlandet enn det som vil fremkomme av søknader om reisestøtte, på grunn av deres størrelse og finansiering.

Endringer fra 2017-rapporten: Ingen endring.

Vurdering av kvalitet: Tallene fra institusjonene må vurderes å være reliable og av god kvalitet, da dette er reelle tall. Størrelsen på honorarene for opptredener i utlandet varierer både med tanke på hvilket land opptredenen skjer i, hvilken kunstform det er snakk om, og andre faktorer. Dette gjelder også for de frie scenekunstnerne, noe som gjør at estimatet for denne delen av variabelen er noe usikkert. Honorarer er innhentet direkte fra regnskap (ev. budsjetter) fra aktører som har søkt reisestøtte. Disse tallene er reliable og av god kvalitet. Metoden for datainn-samling betraktes som sikker og dekker mange aktører. Dette betyr at den største andelen av tallene er basert på rapporter, og at tallene i mindre grad er basert på estimater.

English summary

Arts in numbers 2018 describes turnover in the music, literature, visual arts and performing arts industries in Norway. Rambøll has measured revenue in the music and literature industries since 2012 and 2013, respectively. The visual arts were included for the first time in 2015 and the performing arts in 2017.

The objective of this project is to present turnover data from a wide range of sources, in order to illuminate characteristic features of the various arts industries and how they develop over time. Turnover, in this regard, is defined as revenue at the consumer level. We focus deliberately on gross revenue, so that the results that are presented in this report reflect what consumers pay within the different industries. This ensures that turnover is not counted repeatedly throughout the value chain. The statistics do not include grants or other forms of external or public funding. Public acquisitions of art, for example through “innkjøpsordningen”¹ for literature and works of art commissioned for public spaces, are included.

The total turnover for each arts industry is calculated across three main revenue categories: sales, copyright-related income, and performance fees. Although the intention of this broad approach is to generate a complete picture of the turnover in these categories within the various industries, it has been necessary to make certain adjustments and projections. This applies to areas where there are no available data, where calculations are difficult to reproduce over time, or where the data provided are too heterogeneous for aggregation to make sense.

An important clarification is that these statistics do not indicate standard of living. Nor should the statistics be mistaken for a socioeconomic analysis, in which the industry’s broader economic effects (added value) are mapped. A socioeconomic analysis would probably conclude that the total turnover in these industries is *far greater* than what is presented in this report.

A number of publishers, retailers and organizations have contributed to the statistics presented in this report. We are very grateful for their cooperation throughout the project and for their different, but equally important contributions. The actors in the industries have readily offered both data and advice on how to interpret them. Importantly, we have also been supported by a group of researchers established by Arts Council Norway.

Rambøll has aimed to collect data which are, to the greatest extent possible, verifiable and robust over time. To ensure comparability, previous years’ figures for the music industry, the literature industry, the visual arts industry and the performing arts industry have been updated regularly to reflect the changes made over the course of the project. Thus, the figures in this report vary somewhat in relation to the figures presented in previous years’ reports. In addition, all monetary figures from previous years have been updated to reflect their 2018 value.

The following sections of this summary highlight key features of the revenue data across the four arts industries. In the main report, each of the sectors is explored in further detail in separate chapters. A key point, as evidenced by the descriptions in the next sections, is that there are major structural differences between the four arts industries. This is particularly evident in the distribution of income. There is also an important distinction between art forms that rely on monetization through the sale of physical objects, such as music, literature and the visual arts, and the performing

---

¹ “Innkjøpsordningen” is a national funding scheme for Norwegian literature. The scheme is administered by the Arts Council Norway, which purchases books for distribution to public libraries.

arts which does not have this form of revenue. Performance revenues in the literature industry are negligible, while forming a significant part of the visual arts and music industries' revenues, as well as constituting the vast majority of the revenue within the performing arts industry. Furthermore, these revenue categories consist of different revenue streams particular to certain industries. For performance revenue in the literature industry, we use performance fees as the unit of measurement, while in the other industries we rely on ticket revenue.

These variations in the data make direct comparisons across the arts difficult and imprecise. When we present and describe the figures for turnover and revenue, our aim is to emphasize the differences between the industries and in the statistics' underlying source data, not to compare the size of the tallied revenues.

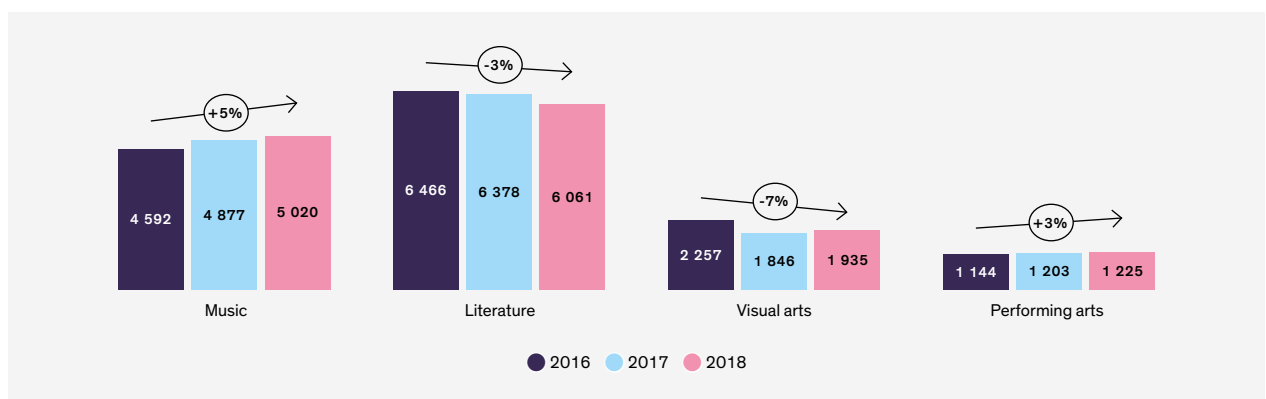
The revenue figures presented in the next section are adjusted for the consumer price index for the various years.

7.1 Total turnover in the arts industries

In 2018, the arts industries combined generated a total turnover of 14,241 MNOK. This includes revenue from both the Norwegian domestic market and abroad in all four industries.

The turnover across music, literature, visual arts and performing arts varies, cf. figure 7-1. The total turnover in 2018 in the music industry was 5,020 MNOK, 6,061 MNOK in the literature industry, 1,935 in the visual arts industry, while the performing arts industry had a turnover of 1,225 MNOK.

Figure 7-1 ↓ Total turnover in the art industries, 2016–2018 (in MNOK)

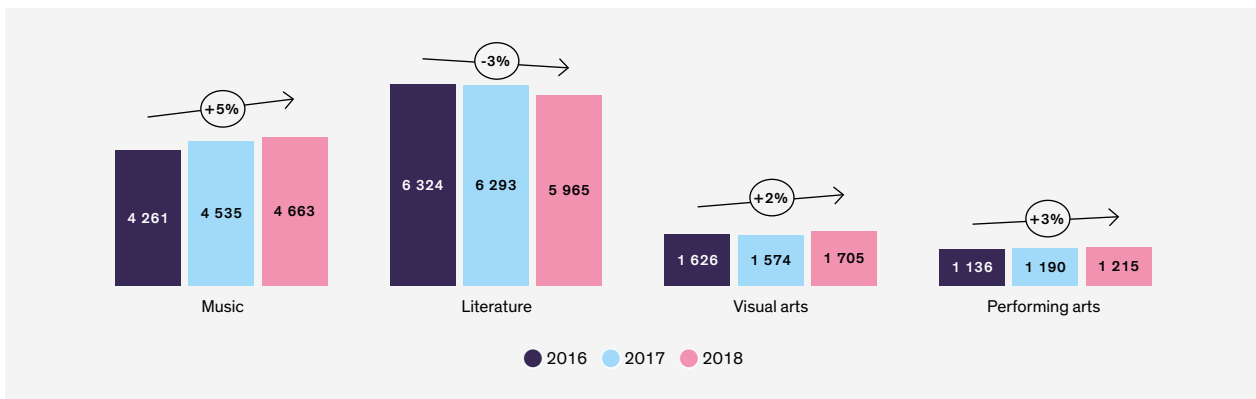

Note: All values are in 2018 kroner. Arrows illustrate the average annual change.

7.1.1 Turnover in Norway

The majority of the revenue is generated in the domestic market in Norway. The total revenue in the Norwegian market was 13,548 MNOK in 2018. The revenue in the two largest industries, music and literature, was 4,663 MNOK and 5,965 MNOK, respectively. The visual arts industry generated a revenue of 1,705 MNOK in Norway, while the revenue in the performing arts industry totaled 1,215 MNOK.

Figure 7-2 ↓ Total turnover in Norway, 2016–2018 (in MNOK)

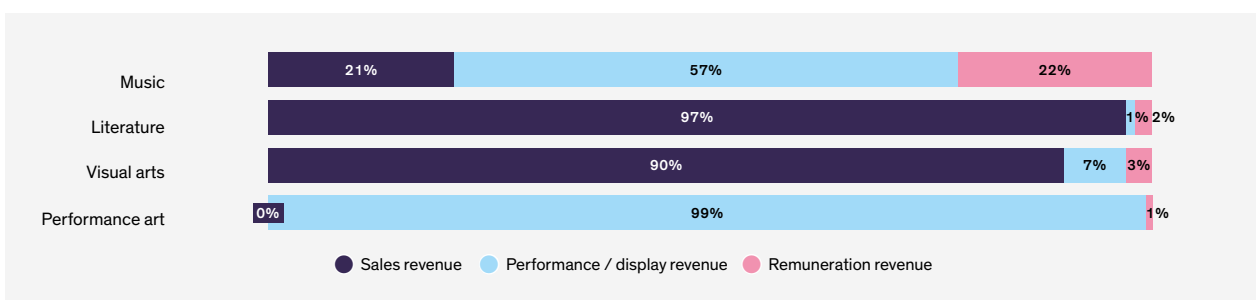
Note: All values are in 2018 kroner. Arrows illustrate the average annual change.

There are significant differences in the total turnover generated within the four arts industries covered by these statistics. Some of these differences relate to the structure of the industries, and are reflected in the distribution of turnover across the categories: sales revenue, performance revenue and remuneration and copyright revenue.

The music industry is characterized by relatively large revenues in each of the three categories, but more than half of the total revenue (57 percent) is performance revenue, cf. figure 7-3. The literature and visual arts industries derive the bulk of their revenue from the sale of physical objects, books and visual art works, respectively. Sales revenues in these two industries comprise 97 percent (literature) and 90 percent (visual arts) of the total revenue in the Norwegian market. Revenue in the performing arts is primarily related to the performance itself, and performance revenue therefore makes up as much as 99 percent of the total revenue in the Norwegian market.

Apart from the music industry, remuneration and copyright revenue makes up a very small proportion of the total turnover in the arts industries.

Figure 7-3 ↓ Distribution of total turnover in the art industries in Norway, 2018

7.1.2 Turnover from abroad

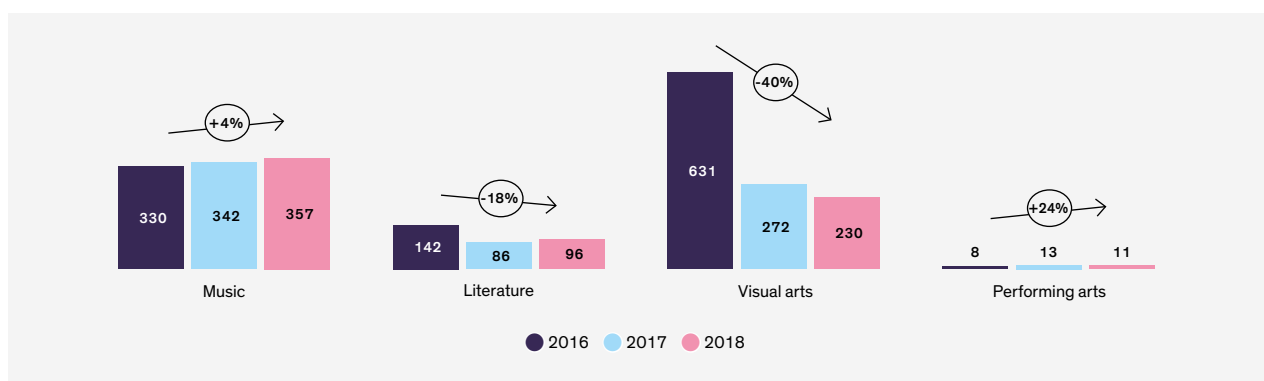
The total revenue derived by the music industry from abroad is estimated to be 357 MNOK in 2018. This includes export of recorded music, fees from concert activities abroad, as well as remuneration collected by organizations outside of Norway and transferred to stakeholders in Norway. The music industry's revenues from abroad have increased on average by 4 percent annually since 2016, when corresponding revenues amounted to 330 MNOK.

In the literature industry, revenues from abroad include sales (export of literature from Norwegian publishing houses and income derived from copyrighted material) and remuneration collected by organizations outside Norway and transferred to actors in Norway. This amounted to 96 MNOK in 2018. In contrast, the total revenue for 2016 was 142 MNOK, which represents a 32 percent decline over the last two years. The decline is due to the re-classification of an actor from export to domestic, which was carried out by the Norwegian Publishers' Association and made applicable in their statistics from 2017 onwards. Other variables and income from abroad within the literature industry, including the income from the sales of rights, have increased.

In the visual arts industry, revenues from abroad include income from the export of visual art from Norway (sales revenue), income from the rental of visual art for exhibition abroad (exhibition revenue), and remuneration collected by organizations outside Norway and transferred to actors in Norway. These revenues amounted to 230 MNOK in 2018, compared to 631 MNOK in 2016. The sharp decline is mainly due to a decline in export revenue related to the sale of visual art works, which varies considerably from year to year. 2016 seems to have been an exceptional year, where single events affected the overall income level. See Chapter 4 for a more detailed description.

The total revenue from abroad for the Norwegian performing arts industry in 2018 is estimated at 11 MNOK. Corresponding revenue in 2016 was 8 MNOK.

Figure 7-4 ↓ Total revenue from abroad, 2016–2018 (in MNOK)

Note: All values are in 2018 kroner. Arrows illustrate the average annual change.

Litteraturliste

- Aftenposten (16.10.2018). Suksess med netthandel av kunst og antikviteter. [Lesedato 17.10.2018]
- Bokhandlerforeningen (ingen dato). Boklista. [Lesedato: 19.09.2018]
- BONO (2018). Årsrapport 2017.
- BONO (ingen dato). Videre salg av kunstverk. [Lesedato 23.05.2018]
- Center for Creative Industries ved Handelshøyskolen BI og Menon (2019). Hva nå - Digitaliseringens innvirkning på norsk musikkbransje.
- Danse- og Teatersentrum (2019). Årsrapport for 2018.
- Den Norske Forleggerforening (2018). Bransjestatistikk 2017.
- EU-kommisjonen (2017). Mapping the Creative Value Chains: A study on the economy of culture in the digital age.
- Gran, Anne-Britt og Rikke Gürgens Gjærum (2019). *Teaterbransjen. Delbransjer, organisering og finansiering*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hjelmbrekke, S. (2017). Musikk og pengar. Ein introduksjon til norsk og internasjonal musikkindustri. Creative Commons.
- Ibenholt, K. (2017). Virkemidler for næringsutvikling i bokbransjen.
- IFPI (2019). Årsrapport 2018
- IFPI Global Music Report 2019
- Ipsos MMI (2019) Leserundersøkelsen 2018: Lesing, kjøp & handelskanaler
- Kleppe, Bård, Ola K. Berge og Sigbjørn Hjelmbrekke (2019). *Engasjement og arrangement. Ei bok om konsertar og konsertarrangering*.
- Kleppe, Bård, Ola K. Berge, Ole Marius Hylland og Chris Erichsen (2018). *Basis og overbygning. Evaluering av tilskuddsordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper*.
- Kopinor (2019). Årsmelding 2018
- Kruse, P. (2011). Musikkforlaget – Fra copyright til cash. Norsk Musikkforleggerforening.
- Kulturdepartementet (2015). Kunstens autonomi og kunstens økonomi.
- Kulturdepartementet (2017). Om opphavsretten.
- Kulturrådet. Museumsstatistikken.
- Kunstavgiftsloven. (1948). Lov av 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst m.m. Meld. St. 23 (2011–2012). Visuell kunst.
- Nordiska (2012) Scenekunstens Rettigheter – om opphavsrett og teater.
- NORLA (2018). Årsrapport 2017
- Norske scenografer (ingen dato). Kontrakter og avtaler. [Lesedato: 30.08.2018]
- Norway2019.com (28.10.2019). Guest of Honour Norway – a success story. [Lesedato: 14.11.2019]
- NRK (16.10.2019). Fremdeles ikke «Spotify for lydbøker» – forbrukeren tar regningen. [Lesedato: 14.11.2019]
- OVUM (2018). Norway Music Industry Update, September 2018. A detailed analysis of all the main music industry sectors
- Prytz, Ø. (2016). Litteratur i en digital tid. Spartacus forlag: Oslo.
- Schreiner, K. (2015). Romantiske entreprenører. Hvordan digital utvikling påvirker populær-musikalske artister selvforståelse og arbeidsvilkår.
- Solhjell og Øien (2012). Det norske kunstfeltet.
- TONO (2019). Årsrapport 2018.
- United States Copyright Office (2013). Resale royalties: An updated analysis.
- Øien, J. (2008). Historien om kunstavgiften 1948–2008. Oslo: Jon Øien.
- Åndsverkloven (1961). Lov om opphavsrett til åndsverk mv.

Figuroversikt

Innledning

- 11 Figur 1.1 Samlede inntekter i kunstbransjene, 2016–2018 (i MNOK)
- 12 Figur 1.2 Samlede inntekter i kunstbransjene i Norge, 2016–2018 (i MNOK)
- 12 Figur 1.3 Prosentvis fordeling av samlede inntekter i Norge, 2018
- 13 Figur 1.4 Salgsinntekter i Norge, 2016-2018 (i MNOK)
- 13 Figur 1.5 Fremførings-/visningsinntekter i Norge, 2016–2018 (i MNOK)
- 14 Figur 1.6 Opphavsrettslige inntekter i Norge, 2016–2018 (i MNOK)
- 15 Figur 1.7 Inntekter fra utlandet, 2016–2017 (i MNOK)

Musikk i tall

- 18 Figur 2.1 Oversikt over musikkbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2012–2018 (i MNOK)
- 18 Figur 2.2 Fordeling av de samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2012–2018 (i prosent)
- 19 Figur 2.3 Samlede inntekter i Norge, 2012-2018 (i MNOK)
- 19 Figur 2.4 Fordeling av de samlede inntekter i Norge, 2012–2018 (i prosent)
- 20 Figur 2.5 Samlede inntekter fra innspilt musikk, 2012–2018 (i MNOK)
- 20 Figur 2.6 Fordeling av inntekter fra fysiske formater, strømming og nedlastning i Norge, 2012–2018 (i prosent)
- 22 Figur 2.7 Norskandel for salg av innspilt musikk, 2014-2018 (i prosent)
- 23 Figur 2.8 Antall rubrikkannonser publisert som musikk på FINN.no, 2015–2018
- 25 Figur 2.9 Samlede inntekter fra konsertvirksomhet i Norge, 2012–2018 (i MNOK)
- 26 Figur 2.10 Fylkesvis fordeling av enkelttillatelser i 2018
- 27 Figur 2.11 Aktøroversikt og pengestrømmer på konsertfeltet. Et forenklet bilde
- 28 Figur 2.12 Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2012–2018 (i MNOK)
- 29 Figur 2.13 Fordeling av samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2018 (i prosent)
- 31 Figur 2.14 Samlede inntekter fra utlandet, 2012-2018 (i MNOK)
- 31 Figur 2.15 Fordeling av samlede inntekter fra utlandet, 2012–2018 (i prosent)

Litteratur i tall

- 38 Figur 3.1 Bokmarkedets fordeling av salg i det norske markedet, 2013–2018
- 40 Figur 3.2 Salgsinntekter fordelt på bokgrupper, 2018
- 43 Figur 3.3 Andelen norsk og oversatt sakprosa og skjønnlitteratur, 2013–2018
- 43 Figur 3.4 Andelen norsk og oversatt skjønnlitteratur for voksne og for barn og unge, 2013–2018
- 44 Figur 3.5 Inntekter fra salg av litteratur fordelt på salgskanaler, 2013–2018 (i MNOK)
- 45 Figur 3.6 Inntekter fra salg av litteratur fordelt på salgskanaler, 2018 (i prosent)
- 47 Figur 3.7 Inntekter fra salg av litteratur, fordelt på fysiske og digitale utsalgssteder, 2013–2018
- 47 Figur 3.8 Inntekter fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale utsalgssteder og bokgrupper, 2018
- 48 Figur 3.9 Digitalisering: endring i favør digitale utsalgssteder 2013–2018 (i prosentpoeng)
- 49 Figur 3.10 Antall bokannonser på FINN.no fordelt på litterære kategorier, 2015–2018
- 51 Figur 3.11 Fordeling av fremføringsinntekter på ulike typer oppdrag, 2013–2018

Visuell kunst i tall

58	Figur 4.1	Samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2014–2018 (i MNOK)
59	Figur 4.2	Samlede inntekter i Norge, 2014–2018 (i MNOK)
61	Figur 4.3	Fordeling av inntekter fra salg av visuell kunst, 2014–2018
63	Figur 4.4	Andel salg gjennom ulike aktører/omsetningskanaler, 2014–2018
64	Figur 4.5	Antall kunstannonser publisert på FINN.no per år, 2014–2018
64	Figur 4.6	Avgiftspliktig salg av visuell kunst, fordelt på salgstyper, 2014–2018 (i MNOK)
67	Figur 4.7	De største importlandene, 2014–2018 (i MNOK)
67	Figur 4.8	Antall verk for import, 2014–2018
69	Figur 4.9	Fordeling av ulike type visningsinntekter, 2014–2018
71	Figur 4.10	Fordeling opphavsrettslige inntekter i Norge, 2014–2018
74	Figur 4.11	Samlede inntekter fra utlandet, 2014–2018 (i MNOK)
74	Figur 4.12	Fordeling av samlede inntekter fra utlandet, 2014–2018
75	Figur 4.13	De største eksportlandene, 2014–2018 (i MNOK)
76	Figur 4.14	Antall visuelle kunstverk eksportert fra Norge, 2014–2018

Scenekunst i tall

81	Figur 5.1	Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter i det norske markedet, 2016–2018 (i MNOK)
85	Figur 5.2	Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge fordelt på ulike kunstneriske uttrykk, 2016–2018 (prosentandeler av total)
90	Figur 5.3	Fordeling av uttrykksformer blant tilskuddsmottakere, 2018 (i prosent)

Metode

97	Figur 6.1	Felles analyseramme
99	Figur 6.2	Verdikjeden i musikkbransjen
105	Figur 6.3	Verdikjeden i litteraturbransjen
106	Figur 6.4	Forholdet mellom Forleggerforeningens statistikk og Litteratur i tall
111	Figur 6.5	Verdikjeden i den visuelle kunstbransjen
112	Figur 6.6	Første- og annenhåndssalg gjennom private og offentlige salgskanaler
119	Figur 6.7	Verdikjeden og aktørbildet i scenekunstbransjen

English summary

127	Figure 7-1	Total turnover in the art industries, 2016–2018 (in MNOK)
128	Figure 7-2	Total turnover in Norway, 2016–2018 (in MNOK)
128	Figure 7-3	Distribution of total turnover in the art industries in Norway, 2018
129	Figure 7-4	Total revenue from abroad, 2016–2018 (in MNOK)

Tabelloversikt

Musikk i tall

21	Tabell 2.1	Inntekter fra innspilt musikk i Norge, 2012–2018 (i MNOK)
22	Tabell 2.2	Volumsalg av innspilt musikk, 2018
25	Tabell 2.3	Samlede konsertinntekter i Norge, 2012–2018 (i MNOK)
30	Tabell 2.4	Samlede opphavsrettslige inntekter i Norge, 2012–2018
32	Tabell 2.5	Samlede eksportinntekter av innspilt musikk, 2012–2018 (i MNOK)
33	Tabell 2.6	Samlede inntekter fra konsertvirksomhet i utlandet (honorar), 2012–2018 (i MNOK)
33	Tabell 2.7	Samlede opphavsrettslige inntekter fra utlandet, 2012–2018 (i MNOK)

Litteratur i tall

37	Tabell 3.1	Oversikt over litteraturbransjens samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2013–2018 (i MNOK)
37	Tabell 3.2	Samlede inntekter i det norske markedet, 2013–2018 (i MNOK)
39	Tabell 3.3	Inntekter fra salg av litteratur fordelt på bokgrupper, 2013–2018 (i MNOK)
41	Tabell 3.4	Antall nye titler og utgaver i det norske markedet, 2016–2018
41	Tabell 3.5	Antall solgte eksemplarer i det norske markedet, 2017 og 2018
42	Tabell 3.6	De mest solgte bøkene i Norge i 2018
46	Tabell 3.7	Inntekter fra salg av litteratur fordelt på fysiske og digitale bøker, 2013–2018 (i MNOK)
50	Tabell 3.8	Utbetalte honorarer til forfattere, 2013–2018 (i MNOK)
52	Tabell 3.9	Samlede opphavsrettsinntekter fra Norge, 2013–2018 (i MNOK)
53	Tabell 3.10	Individuelle vederlag, 2013–2018 (i MNOK)
54	Tabell 3.11	Samlede inntekter fra utlandet, 2013–2018 (i MNOK)

Visuell kunst i tall

60	Tabell 4.1	Totalt inntekter fra salg av visuell kunst, 2014–2018 (i MNOK)
62	Tabell 4.2	Offentlig salg, basert på ulike aktørers innbetaling av kunstavgift, 2014–2018
65	Tabell 4.3	Detaljer om følgerettspliktig kunstsalg i Norge, 2015–2018
66	Tabell 4.4	Detaljer om videresalg, 2017–2018
68	Tabell 4.5	Samlede visningsinntekter, 2014–2018 (i MNOK)
70	Tabell 4.6	Opphavsrettslige inntekter i Norge, 2014–2018 (i MNOK)
77	Tabell 4.7	Samlede opphavsrettslige inntekter fra utlandet, 2014–2018 (i MNOK)

Scenekunst i tall

80	Tabell 5.1	Samlede inntekter i Norge og fra utlandet, 2016–2018 (i MNOK)
81	Tabell 5.2	Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter i det norske markedet, 2016–2018 (i MNOK)
82	Tabell 5.3	Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge, 2016–2018 (i MNOK)
83	Tabell 5.4	Inntekter fra Den kulturelle skolesekken, 2014–2018 (i MNOK)
85	Tabell 5.5	Inntekter fra scenekunstforestillinger i Norge fordelt på ulike scenekunstuttrykk, 2016–2018 (i MNOK)
88	Tabell 5.6	Samlede opphavsrettsinntekter til scenekunstbransjen i Norge, 2016–2018 (i MNOK)
89	Tabell 5.7	Fremføringsinntekter og opphavsrettsinntekter fra utlandet, 2016–2018 (i MNOK)
90	Tabell 5.8	Inntekter fra scenekunstforestillinger i utlandet, 2016–2018 (i MNOK)

Tekstboksoversikt

Musikk i tall

- 30 Tekstboks 2.1 Hva er opphavsrett i musikkbransjen

Litteratur i tall

- 46 Tekstboks 3.1 Ulike tjenester for digitale litterære produkter
- 46 Tekstboks 3.2 Bokavtalen og strømmeplassformer
- 49 Tekstboks 3.3 iBok
- 51 Tekstboks 3.4 Fremføringsinntekter som honorarer
- 51 Tekstboks 3.5 Norsk Forfattersentrum
- 52 Tekstboks 3.6 Opphavsrettslige inntekter i litteraturbransjen
- 52 Tekstboks 3.7 Vederlag i litteraturbransjen
- 55 Tekstboks 3.8 Norge som gjesteland på bokmessen i Frankfurt 2019
- 55 Tekstboks 3.9 Leserundersøkelsen 2018

Visuell kunst i tall

- 61 Tekstboks 4.1 Salg av visuell kunst i Norge
- 63 Tekstboks 4.2 Kunstavgift og markeds plasser
- 66 Tekstboks 4.3 Kjønnforskjeller i videresalg
- 72 Tekstboks 4.4 Opphavsrett til visuelle verk
- 73 Tekstboks 4.5 Kunstnerne som har mottatt høyest følgerettsvederlag fra BONO i 2018
- 73 Tekstboks 4.6 Kunstnere i Norge som var nålevende i 2018, og som mottok høyest følgerettsvederlag fra BONO
- 75 Tekstboks 4.7 Gjennomsnittlig pris på importerte og eksporterte verk

Scenekunst i tall

- 83 Tekstboks 5.1 Den kulturelle skolesekken
- 86 Tekstboks 5.2 Antall solgte billetter
- 86 Tekstboks 5.3 Opphavsrett i åndsverkloven
- 91 Tekstboks 5.4 Scenekunstneres inntekter fra opptredener i utlandet
- 91 Tekstboks 5.5 Om UD's reisestøtteordning for frie scenekunstnere
- 92 Tekstboks 5.6 Basisfinansiering av frie scenekunstgrupper
- 92 Tekstboks 5.7 Mest besøkte land i 2018

Kunst i tall 2018 presenterer inntektene på musikk-, litteratur-, visuell kunst- og scenekunstmrådet i Norge. Omsetningen av kunst skjer på forskjellige måter i ulike deler av kunstbransjene og gjenspeiler forskjellige strukturer for produksjon, visning og konsum av kunstformer. Rapporten bygger på tall fra de ulike kunstmrådene og viser frem utviklingstrekk både i hjemmemarked og eksport. Målet er å gi økt kunnskap om inntektene på de ulike kunstmrådene og hvordan disse utvikler seg gjennom å fremskaffe sammenlignbare tall over tid. På musikkområdet er det gjort målinger i en syvårsperiode (2012–2018), på litteratur i seks år (2013–2018) og på visuell kunst i fem år (2014–2018). I tillegg er det nå tredje gang det foreligger en måling av scenekunstmrådet.

Sammen med Kulturrådets forskningsprogrammer, evalueringer og øvrige kunnskapsproduksjon belyser denne rapporten kunstens betydning og samfunnsrolle. Rapporten inngår i kunnskapsgrunnlaget for kultursektoren og underbygger kunstmrådenes verdiskaping.

kulturradet.no/forskning

